

HARDEMO KYRKA (se art. sid. 44)

Foto: Tage Tapper

KUMLA

UTGIVARE
NILS HELANDER

1970

41:a årgången

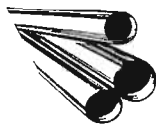
JULBLAD

VÄRME- och SANITÄRA

INSTALLATIONER

inom såväl nybyggnader som gamla byggnader, servisledning, vattenmätareanläggningar samt inställning och justering av element och radiatorer för bränsleekonomi. Packning av kranar, rensning av avlopp samt alla förekommande reparationer utföres.

Kumla Rörinstallationer

Kontor och lager IDROTTSGATAN 4, KUMLA — Tel. 711 80

Av Kumla stad auktoriserad rörledningsentreprenör

Rådfråga oss innan Ni låter utföra installationer och reparationer

Inte blott till julen

utan året runt göres inköpen av tobaksvaror m. m. i

Allt för håret o. rakningen
Dags- och veckotidningar
Alla slags tobaksvaror
pipor m. m.

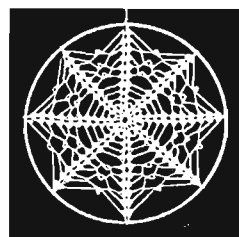
Tobakshörnan

Trädgårdsgatan 3 - Tel. 707 80

Vid bemärkelsedagar använd Eder av

KUMLA KÖPMANNAFÖRENING

Presentkort

virka fönsterstjärna
med garn från

Strömzéns
GARN- & TRIKAFFÄR

Tel. 701 96 - KUMLA

Kumla i bild

— en ståtlig, färggrann JULKLAPPSBOK
från KB Kumla Tryckeri

Hos bokhandlarna i Kumla och Hallsberg

Bokverket KUMLABYGDEN — nu 3 band — är utfört av KB KUMLA TRYCKERI

För julinköpen

rekommenderas

ANNA BERGS EFTR.

Handarbetsaffär

Telefon 702 06

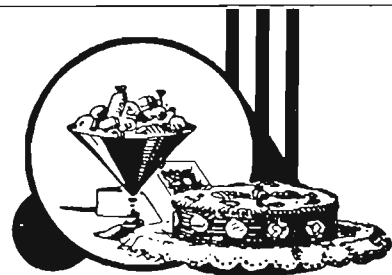
KUMLA

BEGRAVNINGSBYRÅ

Ombesörjer allt för såväl jordbegravning som eldbegängelse. Begravningsbil tillhandahålles

Telefon 700 61 - 757 47

Bost. 710 12 - Sommarbost. 0582/401 34

Beställ **JULTÅRTAN** i god tid hos

SÖRGÅRDENS KONDITORI

Inneh. MARTIN LINDBLAD

Pröva någon av våra tårtspecialiteter

GRÄDDBANAN - SCHWARTZWALD - CASABLANCA m. fl.

Serivering av gott kaffe

Köpmangatan 26, Kumla

Tel. 704 01

KUMLA JULBLAD

önskar köpa Kumla Julblad
för åren 1937 och 1940.

Telefon 708 81 och 796 20

ERIC ERICSSON

Självköp Telefon 703 98, 704 99

STENEVÄGEN 43

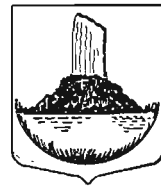
ÖREBRO LÄNS LANTMÄNS CENTRALFÖRENING

Filial i Kumla

FODERMEDEL - GODSELMEDEL - KALK - SPANNMÅL
UTSÄDEN - FRÖER - MASKINER -
DRIVMEDEL - ELDNINGSSOLJOR M. M.

Telefoner: 701 77, 705 87

Vårt behov av jul

Julbetraktelse av kyrkoherde KUNO ÅBERG, Ekeby

”Ära vare Gud i höjden,
och frid på jorden,
bland människor,
till vilka han har behag”.

Ur julevangeliet, Luk. 2: 1—20.

Man påpekar ofta ”vårt behov” av det ena och det andra. Och finns det inte behov, så kan man alltid skapa ett sådant. Finns det måne också ett behov av jul? — Då bör man först ha klart för sig, vad man lägger i det ordet. Ordet ”jul” är ju inte av kristet ursprung — de första århundradenas kristna firade inte jul (såsom tänkt födelsedagsfest e. d.), utan de firade Påsk, Kristi uppståndelses högtid. Julen har ju förkristet och hedniskt ursprung, såsom midvinterfest, den obesegrade solens dag m. m. I vårt land firades i förkristen tid sådana fester, varvid förekom överflöd, ja orgier i mat och dryck m. m. En sådan jul, som för somliga är det väsentliga, har vi enligt min mening inte något behov av, och det skulle inte skada med litet eftertanke och besinning på denna punkt. Även den som inte eljest har mord i sinnet kan nog ansluta sig till tanken att ta död på jultomten och mycket i hans följe.

Men det finns ju i samband med julen annat, som vi kan ha behov av. Högtid, stämning, glädje för barn och äldre, villighet att dela med sig, det har vi behov av. Och mer än så: om vi försöker sätta beteckningen ”kristen” framför ordet jul, så kan vi nog påstå, att vi har behov av jul. För en jul med kristet förtecken vill ju vara en påminnelse om vad Gud gjorde för oss, att han sände en Frälsare. — Och ur änglarnas lovsång vid hans födelse är orden här ovan tagna: ”Ära vare Gud” etc. — Ära åt Gud och frid åt människorna — det som blev verklighet genom Kristus — det må vara huvudbeståndsdelarna i vårt behov av jul. — Gud behöver väl inte för sin del ära av oss, men vi behöver, för att inte bli alltför högmodiga och märkvärdiga, veta, vem som har och ska ha ära och makt. Frid på jorden var den gåva Gud erbjöd men som alltjämt till största delen ligger oemottagen och

outnyttjad. Men det är väl det som vi längtar efter, också i vår tid, revolutionernas, demonstrationernas, ofredens, ofridens år.

Vårt behov av kristen jul, med ära åt Gud och frid åt människorna, är oändligt.

”Hur god du var, som ville
till jorden komma ner!
Dig, Jesu, vi behöva...”

Ekeby kyrka

Olle Eriksson

Kring Gustav II Adolfs bibel

Det är kanske föga känt att Kumla kyrka har en rätt förnämlig boksamling. Den var tidigare förvarad i kyrkan och blev med lindriga skador helt räddad vid kyrkobranden. Samlingens kanske värdefullaste bok är ett välbevarat exemplar av Gustav II Adolfs bibel från 1618. Den har idag ett marknadsvärde som kan uppskattas till ca 3 500 kronor.

Sedan många år fanns ett beslut av kyrkorådet att låta restaurera bibeln. Detta skedde också år 1967 hos landsarkivet i Uppsala, och bibeln får nu anses befinna sig i mycket gott skick.

I de äldre inventarieförteckningarna är denna bibel upptagen som första nummer bland de där förtecknade böckerna. Bibeln är märklig för oss även på ett annat sätt, nämligen därigenom att den är den äldsta gåvan till Kumla kyrka, som vi känner givaren till. På insidan av främre pärmen finns noterat "Denna Biblia haffver Dr Johannes Laurentii, fordom pastor & præpositus uthi Kumb-la, testamenterat till Kumla Kyrkio och Yfrich församblings nytto ibidem. Hvilken i Herranen afsomnade den 25 augusti anno 1629 wardt begraffven här i Kumb-la kyrkia den 27 ejusdem".

Denna bibelupplaga är en av de mest betydelsefulla, som givits ut på svenska språket. Den har haft en avgörande betydelse för vårt lands religiösa och kulturella liv, varför det kan finnas skäl att behandla ett antal spörsmål som rör denna bibel, dess tillkomst och den betydelse den kom att få för kommande generationer.

Rent bibliografiskt kan kumlabibeln beskrivas på följande sätt. Den är i ursprungligt, rikt blindpressat band av fårskinn på träpärm. På den främre pärmens insida finns en anteckning om att bibeln är testamentarisk gåva till Kumla kyrka 1629. Ett av de två pärmspännena är nytt, hörnskydden av mässing är kompletta och rikt ornamenterade. Blindpressningen består av ett porträtt av en man med svärd och därunder en oläslig text. Detta är omgivet av en ram med 16 porträtt. Övre och nedre ryggfälten har varit bortnötta och är lagade.

Porträttet av Gustav II Adolf, som är omgivet av svenska land-skapsvapen, är skadat men lagat. Titelbladet är tryckt i svart och rött liksom mellantitelbladen till de profetiska böckerna och nya testamentet. Bibeln är tryckt i Stockholm 1618 av Olof Olofsson Helsing. Jerusalems tempel och Geografiska avritning av det för-

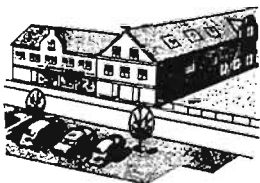
lovade landet är inbundna hela ark och liksom kungaporträttet och titelbladen utförda i kopparstick av Trautmann. Bibeln är i övrigt mycket rikt illustrerad. Den är tryckt på två sorters papper av olika tjocklek och olika tillverkningar, vilket styrks av de olika vattenstämplar, som återfinnes i papperet.

Denna bibelupplagas tillkomsthistoria är både lång och intressant. Den första svenska bibelupplagan är som bekant Gustaf Wasas av 1541. I enlighet med dåtidens statsrättsliga teorier ansågs kungadömet vara av Guds nåde. Kungen var av Gud utkorad och Herrans smorde. Det ansågs åligga kungen att göra någon Gudi behaglig gärning av betydelse. Ofta skedde detta genom att förverkliga utgivningen av något för religionen betydelsefullt bokverk eller liknande. Gustaf I stödde utgivningen av bibeln, Johan III gav ut sin beryktade Röda bok, Gustav II Adolf och Karl XII sina bibelupplagor.

Tämligen snart efter Gustav II Adolfs trontillträde 1611 framförde prästerskapet önskemål om en ny svensk bibelupplaga. Man ville ha en översättning från tyskan "aldeles effter D. Lutheri seneste öfwersedde version" och inte ett nytryck av Gustaf Wasas bibel och ville att tryckningen skulle ske i Uppsala. Gustav Adolf insåg omedelbart nödvändigheten av företaget och sörjde för att förberedande åtgärder vidtogs. År 1614 togs frågan ånyo upp på allvar och då avvisade kungen prästerskapets förslag att bibeln skulle tryckas i Uppsala; han lovade i stället att själv ombesörja tryckningen. Kungen hade även en avvikande uppfattning om översättningen, ty han önskade en nyöversättning från de hebreiska och grekiska grundtexterna. Gustav Adolf önskade alltså i princip en revision efter grundtexten medan prästerskapet avsåg en översättning från moderna tyska upplagor. Kungen fördelade uppgifterna att översätta bibeln på ett antal betrodda prästmän. Ärkebiskopen Kenicius, som hårt företrädde prästerskapets mening, hölls utanför diskussionerna och underrättades i efterhand blott om de kungliga besluten i ärendet. Ett par år gick och då de tekniska och ekonomiska förberedelserna ledde till resultat uppstod den situationen att tiden blev för kort för att hinna utföra den av kungen avsedda nyöversättningen, varför han sommaren 1616 av praktiska skäl fick ändra ståndpunkt och gav befallning om att den nya bibeln blott skulle bli ett omtryck av den gamla från 1541 med en del tekniska förbättringar. Tryckningen började redan i månadsskiftet juni—juli 1616. Tryckorten var Stockholm och inte Uppsala, som prästerskapet hade krävt.

En betydelsefull fråga i sammanhanget var finansieringen. Kostnaderna för företaget var synnerligen betydande och resurserna små. Vid riksdagen 1612 bestämdes därför att 1 tunna råg årligen fram till 1618 skulle erläggas för "varje kyrkohärbärge", alltså för varje församling och uppbörden skulle ske genom biskoparna, ty avsikten var ju då att företaget med bibelutgivningen skulle vara en

Vet Ni
var Kumla torg är

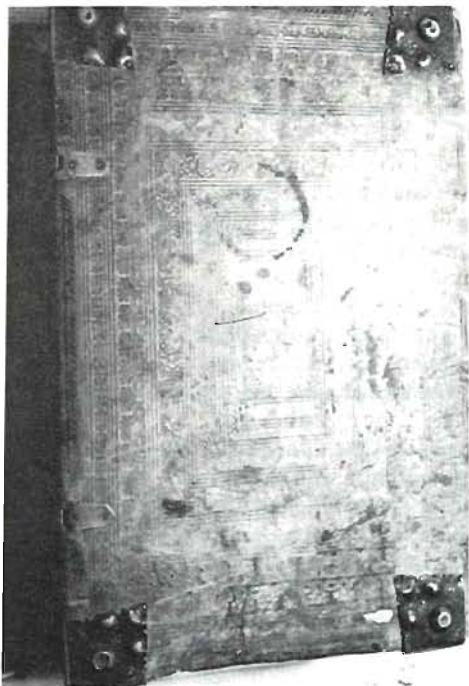

DÄR ligger

MÖBELHUSET!

Tel. 700 35, 701 49

MÖBLER   MATTOR   ARMATUR   SÄNGKLÄDER

Framsidan av det rikt blindpressade läderbandet med de ursprungliga hörnbeslagen och spännena.

rent kyrklig angelägenhet och stå under prästerskapets noggranna tillsyn.

Kungens beslut 1614 innefattade inte bara att han avvisade prästernas krav om Uppsala som tryckort utan vad som var viktigare, han överförde då också uppbörden av den speciella skatten "Bibeltryckstunnan" och redovisningen av medlen direkt till Kronan samtidigt som han åtog sig att själv ombesörja tryckningen. Han anförde som skäl för detta dels att arbetet skulle gå fortare och dels att uppbörden och redovisningen skulle bli effektivare.

Bibeltryckstunnans historia är intressant. Som så många andra tillfälliga skatter kom den för att stanna länge. Den infördes 1612 för att finansiera bibeltryckningen. 1618 förvandlades den till en mera allmän litteraturfond. Sälunda bekostades bland annat tryckningen av Tegels Gustaf Wasas historia av dessa medel. 1637 förvandlas den till en avgift till Stockholms barnhus, som senare blev Allmänna barnhuset. Åren 1674 och 1675 användes den till kostnaderna för Antikvitetskollegium (vår dåtida fornminnesvård) och 1682 går medlen till "lärdes mäns underhåll och nyttige böckers publicering" för att sedan 1690—1870 gå till utgivning av skolböcker och lönetillägg för skollärare.

En annan betydande fråga var anskaffningen av papper. Först hade man tänkt sig att använda papper tillverkat inom landet och anlade en papperskvarn i Uppsala. Tanken övergavs dock och man lät i stället skeppa ut koppar till framförallt Holland, där denna såldes och man i stället inköpte papper, som fraktades till Sverige.

På ett tidigt stadium hade man tagit kontakt med kunniga boktryckare och träffat överenskommelse med dem om villkoren för uppdraget. Det var när dessa överenskommelser var klara som den brådska uppstod, som föranledde kungen att ändra åsikt om översättningen på våren 1616. Boktryckeriarbetet uppdrogs åt Olof Olofsson Helsing, en kunnig man med ett tämligen nytt tryckeri i Stockholm som han något år tidigare övertagit efter sin brors änka.

Bibeltryckningen 1618 var ett stort och dyrbart företag. Efter noggranna överväganden bestämdes upplagan till 2 512 exemplar varav två trycktes på pergament och dessa finns nu på Kungliga Biblioteket i Stockholm och Carolina Rediviva i Uppsala. Någon uppgift om de ursprungliga försäljningspriserna har inte stått att få, men de måste ha varit både varierande och mycket höga.

Då denna bibelupplaga var begärlig gjordes ett tjuvtryck redan 1622 då den s. k. "Lübecksbibeln" kom till. Denna trycktes på ett dåligt papper och var i ett mycket otympligt format och hade förminskade illustrationer.

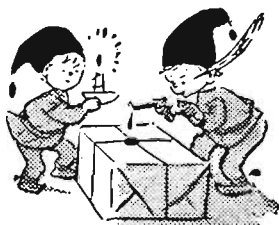
Tilltaget med tjuvtrycket uppmärksammades och boken belades med importförbud till Sverige med dess dåvarande provinser. Denna upplaga är numera mycket sällsynt.

För att kunna klara en del av omkostnaderna i samband med framställningen av den nya bibeln användes ett i våra ögon egenomligt förfaringsätt. Kungen gav helt enkelt en del medarbetare ett antal exemplar vilka de själva fick sälja och tillgodogöra sig hela intäkten som honorar för sina insatser. Sådana arvoden förekom till en del av de prästmän, som deltog i redaktions- och kompletteringsarbetet och för en del av de provöversättningar, som gjordes medan man ännu var inne på tanken om en nyöversättning från grundtexterna. Anders Bureus, som var vårt lands första kartograf efter Olaus Magnus, erhöll för sin insats med bibeln — vilken var rätt betydande bakom kulisserna — dels 100 daler dels 1 000 ex av den nya kyrkobibeln. Det mesta av detta avsåg dock stöd till honom för hans kartläggningar av Sverige.

Eftersom det skulle bli en rikt illustrerad bibel erfordrades konstnärer och skickliga hantverkare för framställning av bildmaterialet. Som främste konstnär engagerades Valentin Staffansson Trautmann (f. 1580 i Tyskland d. 1629 i Stockholm). Det är ingen tvekan om att man här hade funnit en man som var sin uppgift vuxen. Vad han åstadkom för denna bibel är mästerverk som fortfarande be-

Deltitelblad till de profetiska böckerna. Ett av de berömda kopparsticken av Valentin Trautmann.

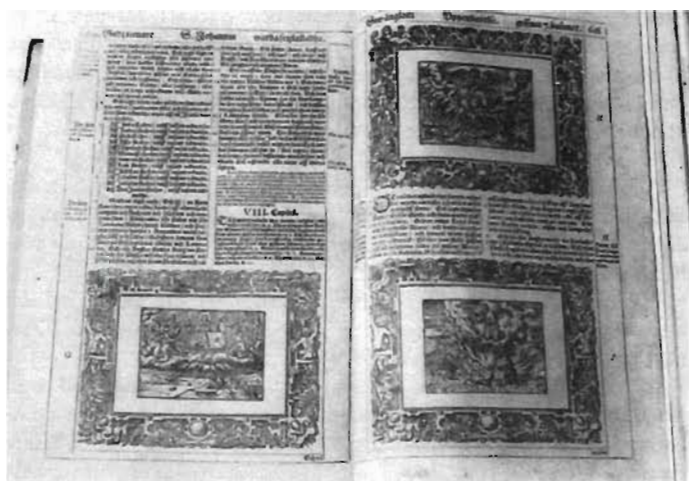

JULKLAPPARNA ordnas lättast vid besök i

OPIS Bosättningsaffär

TORGET, KUMLA Telefon 707 61

Specialavdelning för leksaker

Ett prov på den överdådigt rika illustrationen från ett uppslag ur Johannes uppenbarelser. Klichéer och ramar av monogramisten IM.

undras. I Gustav II Adolfs bibel återfinnes av Trautmans hand förutom ett knästycke av kungen inom ram av landsskapsvapen, bild av Jerusalems tempel och plan över Jerusalem, tre titelblad. Dessa är särskilt märkliga ty här användes titelblad i kopparstick för första gången i svenskt boktryck.

Att kungen var medveten om att han här hade en man som kunde framställa praktfulla bilder — som säkert kostade stora pengar — framgår av ett kungligt brev den 19 dec. 1629 då Valentin Trautmann nyss avlidit. "Effter dhet Wij förnimme at kopparstickaren på Norremalm är dödh och hoos honom äre allehanda kopparplåtar som med stoor kostnadt utstukne äre, därföre på dhet dhe icke måge förekomma, skole I låta tage dem och leggja uthi en kista, hafwandes dhem uthi godh förvarning på Slotet..."

Går vi så vidare till det övriga illustrationsmaterialet, så finner vi ånyo något intressant. Klichéerna till bilderna och ramarna var importerade och är gjutna i metall och icke träsnitt, vilket hitintills varit det vanligaste. Det var andra gången i svenskt boktryck som dessa klichéer kom till användning. Första gången var i en upplaga av Nya testamentet tryckt i Stockholm 1605 av Anund Oluffson (broder till Olof Olufsson och alltså samma tryckeri, som utförde 1618 års bibel.)

Gjutna klichéer är kända sedan slutet av 1400-talet. Tekniken var ursprungligen utvecklad av guldsmederna. De här använda klichéerna och ramarna är signerade IM. Vem var monogramisten IM? Den svenska tryckforskaren Artur Sjögren har behandlat ämnet, men inte kunnat lämna något säkert svar. Han framför två troliga identiteter: Ignatius Meurer som var boktryckare, samt, efter att ha refererat till tyska och danska källor som gör den senare identiteten troligast, den namnkunnige guldsmeden och gravören Jakob Mores d. ä.

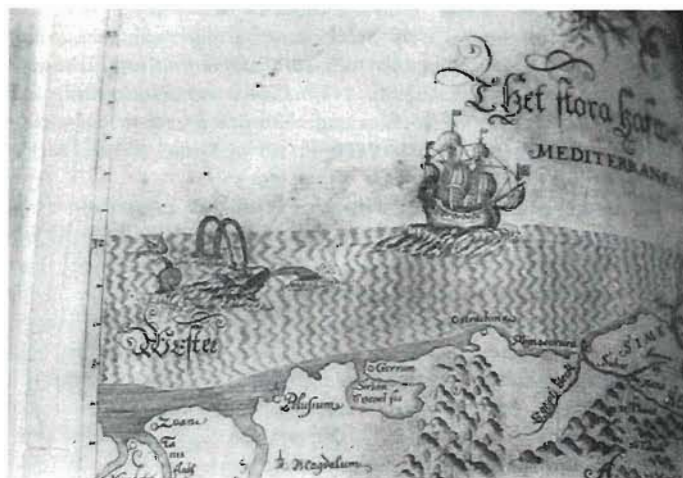
Tryck signerade IM förekommer i tyskt, böhmiskt, franskt och svenskt tryck. I svenskt tryck är de så talrika, att de kan anses typiska för 1600-talets typografiska utsmyckning. Ramarna består av lösa delar som fogades samman så att de passade till bilder av olika storlekar. De återfinnes i en mängd tryck under 1600- och 1700-talen. De var till och med så användbara att man vid olika tillfällen gjorde kopior av dem och då försåg dem med andra signaturer.

Vad beträffar själva bilderna så kommer vi till det kanske mest intressanta. Dessa bilder återfinnes för första gången i en bibelupplaga från Barth 1588. I svenskt tryck 1605 i den ovan nämnda upplagan av Nya testamentet. Sedan klichéerna — som hela tiden ägdes av boktryckarna — övergått till det kända Keyzerska tryckeriet i Stockholm användes de i flera bibelupplagor med och utan ramar beroende på tillgängligt utrymme. Det förekom stundom att enkla tryckerier i träsnitt kopierade IM:s bilder. Den ursprungliga klichéuppsättningen kom till Horrens tryckeri i Västerås, som år 1815 flyttades till Örebro. Så sent som 1878 trycktes de alla upp i en provbok från Lindhska tryckeriet i Örebro vilken innehöll inalles 2.310 bilder. På underliga vägar kom sedan klichéerna till den märklige samlaren Eichhorn och på auktionen efter honom 1890 förvärvades dessa av Nordiska Museet, som nu har 175 stycken av dessa klichéer.

Dessa bilder som under århundraden prydde svenska biblar och svensk uppbyggelselitteratur (den senare främst på 1700-talet) har betytt ofantligt mycket för svensk kultur. Det är således dessa bilder som varit förlagorna till det beundrade allmogemåleriet från Dalarna. Man har här bevisligen främst använt sig av trycken ur andaktsböckerna från 1700-talet, i något enstaka fall dock direkt ur Gustav Adolfsbiblar. Svante Svärdström, som vetenskapligt behandlat dalmåleriet och dess motivkrets, har sålunda i bouppteckningar efter några av de mer betydande dalmålarna funnit att de ägt böcker som de använt som förlagor för sitt måleri och att det här varit fråga om böcker som innehållit just dessa bilder.

Det är klarlagt att IM gjort de första bilderna och klichéerna 1588. Illustrationen till första Mackarbieboken (Gustav Adolfsbibeln sidan 463) är både signerad IM — på en golvplatta i nedre högra hörnet — och daterad 1588 ovan dörren. Klichéerna blev dock genom den flitiga användningen slitna varför omgjutningar ägde rum. Sålunda hade Keyser gjutit om sina år 1688 vilket framgår av en rapport efter en inspektion som gjorts på kunglig befallning. De gamla klichéerna användes i bibelupplagorna 1618, 1657 och 1674 medan de omgjutna användes från 1688. Detta har fastställts genom att man jämfört avtrycken efter de spikhål, som uppstått vid monteringen och måtten på bildytorna.

Ytterligare bör tilläggas att 1618 års bibel kom att bli vägledande för svenskt boktryck under mycket lång tid framöver. De ty-

Detalj ur den stora världskartan. "The stora hafwet" med havsvidunder och samtida skepp. I nedre vänstra hörnet återges Nildeltat.

-HANDLARE

Allt i branschen under ansvar

garanterar Eder alltid högsta kvalitet till lägsta möjliga pris

Marknadens förnämsta fabrikat demonstreras och försäljas på förmånliga villkor

Fullständig service hos **KUMLA RADIO & TV**

KÖPMANGATAN 1 - TEL. 705 91, 753 47

En förföljd blomma i Kumla

Kumlabor av äldre årgång minns nog att deras samhälle före första världskriget såg helt annorlunda ut än dagens.

Gamle urmakare Gustaf Olsson var på sin tid Kumla-krönikör åt Nerikes-Tidningen. I en krönika berättade han en gång, att där järnvägsstationen ligger var tidigare ett kärr, som t. o. m. höll sig med egna näckrosor. Kärret blev före den tillämnade järnvägsanläggningen utdikad, och vattnet avleddes genom ett större dike, som först löpte söderut längs järnvägen på dess västra sida fram till nuvarande Stenevägen och under densamma för att sedan vika av och omsider efter många besvär lämna sitt vatten i Kumla-ån.

Jämsides med diket från järnvägsstationen till Stenevägen löpte en gata, som "grusats" med kolstybb och som därför kallades "Svarta gatan". I södra delen av järnvägsområdet, mellan spåren och "Svarta gatan", låg en liten banvaktstuga. Nästan mitt för den i dikeskanten fanns en lokal med den gracila och bräckliga buskstjärneblomman (Stellaria Holostea). Så pass ovanlig för Närkes vidkommande, att den ej finns upptagen i de tre kända närkesflororna av Samzelius (1760), Gellerstedt (1831) och Hartman (1866).

Studeranden vid Karolinska läroverket i Örebro Oskar Pettersson, begåvad med stort botaniskt intresse, fann den och infogade den i sitt ännu bevarade herbarium. Blomman kom att bli familjens blomma. I vanliga fall inföll dess blomning vid tiden för Kristi himmelfärdsdag. Det blev för familjen en tradition, att vid vandring-

pografiska uppställningar som här användes kom under ett par århundraden att bli normgivande för svenskt tryck. Man kan kanske med fog ställa frågan om inte Gustav II Adolfs bibel är den mest betydelsefulla bok som tryckts och utgivits i Sverige. Många skäl talar för att man får ge ett jakande svar på denna fråga.

Använda källor

Cnatingius Hans. Tillkomsten av Gustav II Adolfs bibel 1618, Uppsala 1941 (Uppsala universitets årsskrift 1941:7)
Hellman Eskil. Den svenska bibeln genom tiderna, Sthlm 1968.
Hultmark-Moselius. Svenska kopparstickare och etsare 1500—1944, Uppsala 1944 (om Trautmann)
Industria. September 1966 (om Bureus)
Nordisk familjebok. 3:e upplagan 1925.
Sjögren A. Monogramisten IM, Fataburen 1914.
D:o Nordisk boktryckarkonst 1916, 1918 och 1919 olika uppsatser om Monogramisten IM och om ramgarnityren.
D:o. Nordisk boktryckarkonst 1908, Ignatius Meurer.
D:o. Nordisk boktryckarkonst 1916, Jakob Mores d. ä.
Schück Henrik. Den svenska förlagsbokhandelns historia 1923.
Svärdström Svante. Dalmålningarna och deras förlagor, Lund 1949.
Gustav II Adolfs bibel 1618 exemplar tillhörigt Kumla kyrka.
Bilderna efter foto av författaren.

Karl Pettersson

en till Kumla kyrka för åhörandet av den nu bortlagda tornsången, uppvakta den blommande skyn. Buskstjärneblomman blev också den blomma, som vi mest fäste oss vid av socknens alla vilda blommor.

År 1914 anlade municipalsamhället vatten- och avloppsledning med påföljd att grundvattnet sjönk så pass att ovannämnda dike blev överflödigt och igenfylldes. Buskstjärneblomman klarade den persen med nöd. Men värre ingripanden skulle hon få vara med om.

För några år sedan byggdes ett bilgarage på banvaktsområdet. Naturligtvis måste det bära sig så till, att utfartsvägen från garaget kom att gå rätt över det lilla beståndet. I sista stund räddades några få exemplar in på kvarndammsområdet. Den repade sig, men oturligt nog dröjde det inte länge förrän stora grävskopor började rumstera för höghusbebyggelsen. Alla onda ting tycks vara tre. Återigen en flyttning till andra sidan kvarnen, men grävskoporna fortsatte förföljandet. Nu måste hon bort från hank och stör, om hon skulle ha möjlighet att klara livet. Hon var nu bliven så ömklig och svag att föga hopp fanns om hennes bevarande.

Nya boplaten blev i det gamla fanjunkarbostället Katrinelund i Sörby. I dess 100-åriga kultiverade trädgårdsjord och under trädgårdsmästare Enar Anderssons vänliga hand höll den spröda livslågan. Liv och kraft återvände!

Nu skulle man kunna tro, att det varit nog med olyckor för den lilla Buskstjärneblomman. Men än en gång blev det fråga om hennes liv. Kumla stad inköpte Katrinelund...

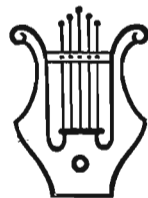
Skulle då aldrig den lilla blomman få en fredad tillvaro? Det såg inte så ut. Nu måste hon väl vara helt utledsen på sina förföljare. Hennes vårdare insåg också, att skulle hon räddas så måste hon bort från sin hembygd. Så blev också fallet. I en fredad bäcklund i södra Kilsbergen bor hon nu, gömd för stadsplanerare och grävskopor.

Sin tacksamhet mot sin räddare visar hon genom att frodas och tillväxa i sitt nya hem.

KUMLA MUSIKAFFÄR

Hagendalsvägen 14 - Telefon 710 08 - Postgiro 36 71 61
Bankgiro 60-6231 Etablerad 1945

Specialavdelning för grammofonskivor

Allt inom branschen

STORT NOTSORTIMENT
REPARATIONER

PIANON (Pröva först musikintresset genom att hyra, all inbet. hyra tillgodo vid ev. köp.)

Vårt första kommunalfullmäktigeval

Av TAGE TAPPER

Året var 1919 och Kumla kommun skulle första gången gå till val av kommunalfullmäktige. Tidigare hade de viktigare kommunala besluten avgjorts på kommunalstämma, där också en graderad röstskala gällde. Längre tillbaka kunde en man (rösträtt gällde bara män) med stor inkomst eller stor förmögenhet ha upp till 1 000 röster. Detta ändrades 1909 så att högsta röstetalet blev 40 röster — den så omtalade 40-gradiga skalan.

Även tidigare hade man kunnat införa fullmäktige i landskommunerna om två tredjedelar av rösterna på kommunalstämman röstat för detta. Detta "frivilliga" fullmäktige hade dock begränsade befogenheter, då vissa beslut, t. ex. uttaxering under flera år eller upptagande av lån fortfarande var förbehållna kommunalstämman. Det var alltså mycket få kommuner som infört fullmäktige.

Nu stadgades att alla kommuner med över 1 500 invånare måste ha fullmäktige. Andra ändringar blev det också. Man och kvinna blev likställd ifråga om rösträtt och valbarhet och röstskalorna togs bort. En medborgare, en röst var från och med nu regeln.

Kumla socken hade mer än 1 500 invånare och nu skulle man alltså välja fullmäktige för första gången. Det var dock inte så alldeles enkelt, ty man skulle ha succesivförnyelse i fullmäktige, dvs halva fullmäktige i taget skulle väljas för fyra år och valen då ske vartannat år. Man inbillade sig att förnyelsen skulle bli alldeles förchockrad om alla valdes på samma gång. Därför skulle man vid detta första val välja hälften av ledamöterna på två år

och andra hälften på fyra år. Man hade därför valesdlar som var perforerade på mitten, med "tvååringarna" på ena sidan och "fyraåringarna" på den andra sidan. Vid röstsammanräkningen revs sedlarna isär och lades i var sin hög varefter de räknades.

Kumla kommun skulle välja 30 fullmäktigeledamöter. Ett antal som sedan kom att gälla för stadsfullmäktige 1942—1966 och för Kumla landskommuns fullmäktige 1952—1966.

I valet deltog tre partier som fick mandat. Det var Arbetarpartiet, De frisinnade och De moderata. Dvs. motsvarande socialdemokraterna, folkpartiet och högern (detta senare också inkluderande dåvarande bondeförbundet, som då var ett nytt parti.)

Aktivast var De frisinnade som också fick in 12 ledamöter, mera än något annat parti. Socialdemokraterna fick 10 mandat och högern fick här nöja sig med 8 mandat. Att det blåste "vänstervind" är rätt uppenbart.

Följande personer valdes denna vårdag (valet hölls redan i mars 1919). För alla där hemort inte anges är detta Kumla samhälle:

För två år:

De frisinnade:

Grosshandl. Erik Olsson
Lantbr. Viktor Larsson,
Hjortsberga
Folkskoll. Josef Svensson,
Hörsta
Fru Maria Lundholm, S. Mos

För fyra år:

Lantbr. Erik Larsson, S. Mos
Fru Betty Hallmén
Lantbr. Erik Pärsson, Rala
Kamrer Joh. Andersson,
Fiskhandl. Gustaf Zetterlöw,
Åbytorp

Församlingssalen vid Kumla kyrka såsom den såg ut för många år sedan med "missionshusbänkar" och annan gammal inredning. Här hölls val, skatteuppbörder, kyrko- och kommunalstämmor och här sammanträdde kommunalfullmäktige under hela tiden från sin tillkomst 1919 till Kumla landskommuns upphörande 1966.

Värdefulla julgåvor UR — KIKARE — KAMEROR — LÄDERVAROR
EL. ARTIKLAR — HUSGERÅD — KORTVAROR
URREPARATIONER — FRAMKALLNING —
KOPIERING — FÖRSTORINGAR

Vänd Eder till

Cesar

Köpang. 30 - Tel. 711 86

Fjärd.-man E. D. Arbin
Lantbr. J. E. Åcrantz, V. Åby

Arbetarpartiet:

Skoarb. O. L. Gillberg
Folkskoll. Erik Ekdahl
Fru Alma Olsson, Mossby
Stenhugg. Herbert Johansson,
Hjortsberga
Skoarb. Gustaf Ring, S. Mos

De moderata:

Fabr. A. G. Andersson
Nämndem. Adolf Johansson,
Ekeby
Förvalt. Emil Mannerfeldt,
Säbylund
Häradsd. Lars Pärsson,
Blacksta

Ordförande i fullmäktige blev Axel Pärsson i Grånby och vice ordförande O. L. Gillberg och till sekreterare valdes Josef Svensson.

Redan under 1920 förekom det förändringar i fullmäktige. Grosshandlare P. J. Carlsson — "Kumlakungen" — avled den 6 oktober 1920 och efterträddes av fru Edla Gustafsson, Sännersta och den 15 maj 1920 avsåg sig skoarbeterskan Eva Hammar, då boende Norrmalm 5 på Kumla by ägor, sitt ledamotskap. Hon skulle dock återkomma till kommunalfullmäktige på 1940-talet men hade då bytt a) efternamn, b) förnamn, c) bostadsort, d) civilstånd, e) yrke, f) parti. Hon var då lantbrukarhustru och kallade sig Tea Larsson, bodde i Björka och valdes för bondeförbundet.

Andra ledamöter blev avsevärt långvarigare som ledamöter. August Eriksson i Sickelsta, sedermera vägentreprenör och häradsdomare, blev liksom sin partivän Josef Svensson i Hörsta kvar i fullmäktige ända till 1951 års utgång då de båda medaljerades efter nära 32 års arbete i fullmäktige. Josef Svensson hade då varit fullmäktiges sekreterare till och med 1942 och avlöstes på denna post

Lantbr. Aug. Eriksson,
Sickelsta

Läg.-äg. P. G. Gustafsson
Skofabr.-förm. Olof Nilsson
Skoarb. Eva Hortensia,
Hammar
Skoarb. C. H. Qvarfordt
Läg.-äg. Adolf Larsson,
Folketorp

Grosshandl. P. J. Carlsson
Lantbr. Axel Olsson, Vissberga
Lantbr. Axel Pärsson, Grånby
Lantbr. K. E. Larsson, Åbytorp

Kommunalfullmäktige.

Fyra år.

ARBETAREPARTIET.

Lägenhetsägaren P. G. Gustafson, Ulvåsa,
Kumla m. p.
Skofabriksförm. Olof Nilsson, Felenäs,
Kumla m. p.
Skofabriksarbeterskan Eva Hortensia Hammar, Norrmalm 5, Kumla by ägor
Skoarb. C. H. Qvarfordt, Skolvägen 2,
Kumla m. p.
Lägenhetsägaren Gustaf Adolf Larsson,
Folketorp
Skoarb. Karl Hjalmar Larsson, Byresta-
torp
Skofabriksförm. C. H. Freda, Marielund,
Kumla m. p.
Skoarb. F. E. Svensson, Giråle,
Kumla m. p.
Lokföraren F. A. Palmér, Emma Hem, Halls-
berg

Kommunalfullmäktige.

Två år.

ARBETAREPARTIET.

Skoarb. O. L. Gillberg, Sommarro,
Kumla m. p.
Folkskolläraren Erik Ekdahl, Fylsta
Fru Alma Maria Olsson, Fylsta 2, Kumla
m. p.
Stenläggaren Herbert Johansson, Hjorts-
berga
Skofabriksarbetaren Gustaf Ring, Södra
Mos
Härbokaren Carl Rickard Larsson, Norra
Sanna
Skofabriksarbetaren Walfrid Larsson,
Sävsta, Kumla m. p.
Skofabriksarbetaren Gustaf Emil Larsson,
Meriberg 7, Fylsta
Hovslagaren J. E. Björkman, Sandhem,
Kumla m. p.

Det var invecklat att välja även 1919. Till ett och samma val behövdes två valsedlar, som dock var perforerade för att ingen bortblandning skulle ske. Hälften av fullmäktige valdes på två år och andra hälften på fyra år för att ernå s. k. succesivförnyelse; något som emellertid snart nog slopades. Detta är socialdemokraternas valsedel från det första kommunalfullmäktigevalet.

1943 av den då nytillsatte kommunalkamreraren Edvin Andersson.

Lagstiftarnas farhågor att det skulle bli chockartade personutbyten om man inte hade succesivförnyelse, var givetvis överdrina. Benägenheten att "välja om" var lika stor då som nu, och ännu 1930, alltså efter mer än 12 år fanns ännu 14 av de på 1919 års valsedlar upptagna kvar i fullmäktige, dvs nära hälften.

Äldre Kumlabor känner väl igen de här nämnda. Utom de som nämnts här ovan kan nämnas kamrer Johan An-

Denna bild från december 1951, då Kumla landskommun höll "gravöl" inför den då förestående kommunsammanläggningen, visar inte mindre än tre av dem som valdes till kommunalfullmäktige 1919. Ytterst står t. v. häradsdomare August Eriksson och t. h. överlärare Josef Svensson som båda var ledamöter i kommunalfullmäktige oavbrutet 1919—1951 och andre man från höger är Adolf Larsson i Folketorp också han ledamot i fullmäktige 1919. Fjärde man är kyrkvärden Arvid Ericsson. Samtliga fyra erhöi medalj 1951 för "gagnelig kommunal gärning".

Alltid färska

TOBAKSVAROR

BRILON-pipan

av BRIar, nyLON och RATOS

Ombud för AB Tipstjänst

TEKNISKA ARTIKLAR - PAPPERSVAROR - TIDNINGAR
TIDSKRIFTER - BÖCKER - PRESENTARTIKLAR

Bergqvist & C:o, Cigarraffär

Köpmangatan 26, Kumla - Tel. 701 07

Den första valrörelsen i Kumla

Några minnen av NILS HELANDER

Den första lokala politiska tidskriften, som utgavs i Kumla, var det fyrasidiga Kumla Valblad, som Kumla frisinnade förening utgav våren 1919 i samband med valen till kommunal- och municipalfullmäktige.

Det var första gången som kvinnorna fick gå till val. Efter en mångårig kamp för likaberättigande hade de 1918 en riksdagen tillerkänts lika rösträtt som männen.

Innehållet i valbladet utgjordes huvudsakligast av kandidatlistor för de båda valen samt uttalanden av kandida-

terna. För båda valen gällde en lista med en mandattid av två år och en för fyra år. Detta för att inte alla ledamöterna av fullmäktige skulle väljas på en gång.

Redaktionskommitté var den nu 95-årige folkskolläraren Carl Berger, Åbytorp, kontorschef Ernst Bergh, järnvägstjänsteman Axel Svensson och boktryckare Nils Helander.

Kommittén hade beställt ett uttalande av toppkandidaterna om deras målsättning, om och i vilken takt de ville skapa ett trivsammare Kumla.

Jag glömmer aldrig den kväll kommittén var samlad hos ordföranden i hans hem i skolhuset i Åbytorp för att redigera de uttalanden som inkommit. De flesta av de tillfrågade hade svårt att uttrycka sig i skrift varför det blev en ingalunda lätt uppgift för kommittén att få plats tack vare allt järnvägsfolkets röster kom med i municipalfullmäktige.

Det blev en ingalunda lätt uppgift för kommittén att få fason på insändarna. En och annan av "författarna" hade säkert svårt att känna igen sitt opus när det kom i tryck. Särskilt en av toppfigurerna beredde kommittén oerhört besvär men samtidigt en rolig stund. Axel Svensson var känd som en glad umgängesmänniska med rik humor och ett skratt som nästan chockerade. När han konstaterade att ett av uttalandena — efter korrigeringsarna — blev den verkliga väggbonaden, då skrattades det i lärarbo-staden som kanske aldrig förr eller senare. Och mest skrattade naturligtvis Axel, som på en tänkt suppleant-plats med allt järnvägsfolks röster kom med i municipalfullmäktige.

Denna tid hade fru Jenny Wallmark gott om unga matgäster på sitt Kumla hotell. Det var handlare och biträden, kontorister och hantverkare, alla med ett par undantag under 30 år. Åter och åter hade ungdomarna diskuterat i vilket eländigt skick torget och gatorna befann sig. Mörkret var kompakt under höst- och vinterkvällar.

En kväll omtalade en av kamraterna att det var kandidatnominering i Natanael och föreslog att vi i samlad

Forts. på sid. 23

Kumla Valblad.

Utgivet av Kumla frisinnade förening 1919.

Kumla frisinnade förening har, med tanke på de förestående valens stora betydelse, och vikten av att varje röstberättigad är fullt förtrogen med de nya bestämmelser, som ligga till grund för dessa val, funnit det vara behövt att utge ett valblad, i och för upplysningar om tillvägagångssättet vid röstning efter den nya vallagen.

Därjämte har även givits tillfälle åt de frisinnades huvudkandidater till landsting, municipal- och kommunalfullmäktige att i korta noter meddela sina synpunkter i sociala och politiska frågor. Dessa noter återfinnas på annan plats i bladet, liksom fullständiga kandidatlistor till vårens samtliga val.

Odsputabilt är landstingsvalet det viktigaste. De frisinnade inom landstingsvalkretsen ha nu som första namn på listan uppsett en lantbrukare, som i vida kretsar åtnjuter stort förtroende. Sina gamla traditioner trogna, är de östtänkt partiets önskan.

De frisinnades kandidatlista för landstingsvalet

Kumla Hardemo härad.

Viktor Larsson, Hjärtbergsgården.

DE FRISINNADE.

Tankar i dagsfrågor.

Jordbruket, som underkrigsåren på ett övertygande sätt bevisat sig vara landets modernärning, bör på allt sätt upphjälpas och stödjäs, så att Sverges befolkning ej allena må få mäta sig av jordens frukt utan även finna det fördelaktigt att odla och bruka jorden så, att största möjliga skördar må vinnas.

Kristendomsundervisningen i skolorna bör bibehållas utan avkortning i antalet undervisningstimmar, dock bör undervisningen ske mera omedelbart genom bibelordet.

Nykterhetsfrågan bör på lagstiftningens väg lösas så, att vårt land förtast möjligt må "torrläggas".

Kristlig ungdoms- och söndags-skolverksamhet bör stödjäs och uppmuntras, liksom folkbibliotek med goda böcker samt läs- och skrivrum.

Fattiga föräldralösa och försummade barn bör omhärdas.

Detta är det första numret av Kumla valblad som sedermera skulle komma ut under många år till De frisinnades (sedermera Folkpartiets) valrörelser i Kumla. Bladet betecknar inledning till de "moderna" valrörelserna med massspridning av propagandistiska trycksaker. Numera håller partierna centralt och regionalt med så mycket trycksaker att en publikation av detta slag inte längre fyller samma uppgift.

deresson, ägare av Stene brunn, Gustaf Zetterlöw, välkänd som auktionist under många år och långt in på 1950-talet. Och skoarbetaren O. L. Gillberg flyttade 1928 till Stockholm och blev så småningom förbundsordförande i "Sko & läder". Adolf Larsson i Folketorp blev så småningom fattigvårdsordförande i Kumla landskommun och belönades även han med medalj 1951. Herbert Johansson var en framstående nykterhetsman, som ägnade stor kraft åt logen Hvarandras Hjelp i Mossby. Lars Pärsson i Blacksta — under många år kommunens allt i allo — skofabrikören A. G. Andersson och förvaltaren Emil Mannerfeldt på Säbylund, är så bekanta att de inte särskilt behöver presenteras. Många av de här nämnda har också blivit porträtterade i Kumla julblad under årens lopp.

Valet 1919 var inledningen till de moderna valrörelserna. Då upprättades första gången en valbyrå — för De frisinnade — och det dröjde ända till 1932 innan socialdemokraterna hade en regelrätt valbyrå och långt senare för högern och centern. Nils Helander berättar om De frisinnades valrörelse. Valet var också ett genombrott för socialdemokraterna som fyrdubblade sitt medlemsantal i Kumla arbetarkommun från 12 till 48 detta år och i årsberättelsen konstaterar att den väsentliga orsaken till framgången var "den politiska livaktigheten under första delen av året, den tid som föregick landstings- och fullmäktigevalen." Det skulle dock dröja ända till 1934 års val innan socialdemokraterna erövrade majoriteten i kommunalfullmäktige.

God jul och Gott nytt år

ÖSTERMALMS LIVSMEDEL

S:a Kungsvägen 17, Kumla telefon 700 80

BORTA UR STADSBILDEN

Kumla hotell

uppfört i början av seklet av grosshandlare Johan Andersson. Under ett 50-tal år enda hotellet i Kumla.

Ljungbyhov, Skolgatan, 1915,

byggt 1905 av C. J. Lundholm. Makarna Ida och Gustaf Engvall, farmor Emelie och systrarna Elisabeth, Maria och Lydia.

Ordenshuset Natanael

i hörnan av Hagendalsv.—S. Kungsv. uppfördes 1884 och var under lång tid enda samlingslokalen i Kumla.

IOGT-huset Vega

byggdes 1913 av logen Kämpen och användes liksom NTO-lokalen Natanael bl. a. till biolokal.

Affärshuset Odengatan 9

uppfört på 1880-talet. Under årens lopp har de små butikslokaler används för olika ändamål.

Hagendalsvägen 4

byggdes i slutet på 1870-talet. I huset var Kumla första telefonstation inrymd. Senast användes lokalerna av fruktaffären Pomona.

John Englund & Co K/B

BLECK- & PLÅTSLAGERI

Ringvägen 18, Kumla Tel.: 708 22

UTFÖR ALLA SLAGS

PLÅTSLAGERIARBETEN

MODERATA PRISER

BEGÄR OFFERT

EMIL SVARD

När Hallsbergs gata var en backig väg som slingrade sig fram i en tät tallskog

Edvard Thermanius

Främlingen, som reser här förbi eller stannar här på genomresa faller säkert ofta sådana yttranden som:

— Hallsberg måste vara en ful plats. Varför har hallsbergaren byggt sitt samhälle här?

”Det är tråkigt att bo här”

Att främlingen får den uppfattningen kunna vi hallsbergare ej förundra oss över, då här ej finns något av naturskönhet, som drager hans uppmärksamhet till sig och tjsar hans öga. Om han färdas på järnvägen här förbi, blir han alldeles säkert stärkt i sin uppfattning om köpingens fulhet, då massan av hus vänder en allt annat än vacker baksida mot honom.

Främlingen, som stannar här på genomresa, känner ju ej orsaken till att samhället inte är annorlunda. Frågar han någon, om Hallsberg inte är tråkigt, får han säkert i nio fall av tio det svaret: ”Det är så riktigt, så riktigt, det är tråkigt att bo här”. Helt visst är det då den inflyttade hallsbergaren som främlingen vänt sig till med sin fråga. Den infödde lämnar säkerligen inte ett sådant svar.

Hallsberg — inget ”Grönköping”.

Det som mest stött främlingen är väl vår gata. ”Varför,” frågar han, ”har ni inte som många andra planterat en allé på gatan, isynnerhet som ni inte har mer än denna enda. Då hade den ju blivit en idyllisk promenadplats, istället för att den nu är så torr och dammig.”

Kanske har främlingen också många gånger liknat vårt samhälle vid eller kallat det för ”Grönköping”.

Att hallsbergaren gjort litet för att försköna sitt samhälle kan ej förnekas. Att det är byggt på en olämplig plats är också sant, att hallsbergaren tillsammans med främlingen över Sveriges bygder spritt talet om vår köpings fulhet är likaledes sanning.

1924 utgav örebrojournalisterna Georg Abard och Algot Agelborgh ett 96-sidigt häfte om Hallsbergs köpings historia och industri, varur följande är hämtat. Historiken är författad av lokförare Emil Svärd, känd bl. a. för nitiskt arbete inom Hallsbergs kulturella förening.

Att Hallsberg är ett ”Grönköping” är icke sant. Ett ”Grönköping” är det samhälle, som är isolerat från moderna seder och bruk och vars innevånare endast läser ortens patriotiska nyhetstidningar. Deras synvidd sträcker sig endast till samhällets gräns eller omkringliggande bygd. Vi hallsbergare har ju de fyra ortstidningarna*) och därtill huvudstadens tidningar till våra. Vi läser dem fyra timmar senare än stockholmaren, men 40 minuter tidigare än örebroaren.

Villebråd och fisk i överflöd.

Hallsberg är icke, som ett Grönköping, isolerat från den övriga världen utan har direkta förbindelser med Ystad och Haparanda, med Göteborg och Stockholm. Vår köping lever med i det pulserande livet.

Hallsberg är fult har mången sagt. Har alltid platsen varit det? Nej! Vad naturskönheten beträffar lär under medeltiden få platser i Närke varit så vackra, som den plats med omnejd, där vi byggt vårt samhälle. Hallsbergs gata var då en backig väg, som slingrade sig fram i en tät skog av gran, tall och hängbjörk. Denna väg var kanske fordom en stig trampad på åsens krön av generationer från stenåldern. Nedanför åsen mot söder låg en sjö med lummiga holmar och en bakgrund av höga skogbeväxta berg. Mot norr sträckte sig Mosjön med sitt vassband fram till åsens fot och utanför vassbandet bildade det nuvarande Stocksäter en vacker udde, bevuxen med barr- och lövskog.

Vargen var farligast

Runt omkring bebyggarnas små tegar trängde vildmarken på, och även om den gav den skicklige jägaren och fångstmannen villebråd och fisk i överflöd, måste den dock för dåtidens hallsbergare ha varit som en mystisk och fientlig makt, som höll honom isolerad och varifrån

*) 1924 fanns förutom NA och ÖK även Nerikes-Tidningen och Örebro Dagblad.

OPTIKER R. SUNDBERG AB

HALLSBERG
Ö:a Storgatan 2
0582/118 37

KUMLA
Vattugatan 1
019/795 90

MALMÖ
Stadiongatan 3
Mobilia
040/96 92 90

ÖREBRO
Drottninggatan 7
019/13 93 03

faror av allehanda slag hotade. Det var vilddjuren han närmast hade att frukta. Vargen var den farligaste, och för de hungriga ulvflockarna, som strövade omkring, föll de vägfärande, både fullväxta och barn, ej sällan offer. I boskaphjordarna ute på marken härjade de våldeliga.

Det vimlade av villebråd i skogarna här omkring. I gläntorna och vid sjöstranderna kom hela hjordar av kronhjort och skygga rådjur fram för att beta och dricka. De talrika älgarna strövade omkring i de djupa barrskogarna här omkring.

Betesmark åt Kumla

Under tidernas lopp får landskapet ett annat utseende. Landet höjer sig, och vattenståndet i sjöarna sjunker. Åkerbruket är i denna del ringa. Boskapskötseln är förmånligare, beroende på bättre tillgång av bete. Sannolikt utgjorde en stor del av Hallsbergs socken endast betesmark åt Kumla, svarande emot fåbodarna i Norrland. Man kan sluta det därav, att så många byar i Hallsberg har sitt namn på säter, t. ex. Ullsäter, Rösäter, Stocksäter m. fl., då i Kumla de flesta nämnas stad eller by.

Åsen var på 1500-talet ännu obebyggd. Byarna utom socknen var tätt sammanbyggda. På betydande avstånd från byarna låg däremot torp och backstugor.

Medelpunkten för socknens andliga och världsliga liv var här som annorstädes kyrkan. Denna har alltid legat på den lilla kullen vid vägen mellan byarna Ålsta och Bäck. Kyrkan i sitt nuvarande skick är byggd på grundplanen som funnits här sedan äldre tider. Till sin väsentliga del blev kyrkan ombyggd och försedd med torn under åren 1821—23. År 1822 var kyrkans yttre med väggar, tak och torn färdigt. Till minne därav är detta årtal uppsatt utvändigt över södra ingångsporten. Den forna kyrkan ledde säkerligen sitt ursprung från medeltiden. Den var mycket liten och hade endast fyra små fönster. Ingen orgel fanns, men klockaren ledde sången från en bänk framme i koret. Utanför kyrkan stod klockstapeln å kyrkogårdens sydöstra hörn. Den var försedd med två små ringklockor. Invid kyrkogårdens västra sida låg gården "Hallsberg" eller Hallsbergsgården, som den även kallades, och som sannolikt är urgammal på platsen och en gång gett namn åt kyrkan och socknen — sedermera järnvägsstationen.

Hallsberg ett gammalt "järnbärrarland".

Ett industriellt verk av någon betydelse inom socknen var Å masugn. Den grundlades 1644 samtidigt med anläggningen av Skogaholms bruk eller Skoga hammare. En masugn fanns vid Essböle i början av 1700-talet. Hallsbergs socken har alltså utgjort en del av det gamla "järnbärrarland". I skogarna har kolmilor rests och järnmalm brutits ur bergen. Smedyrket var tack vare god tillgång på järn ofta förekommande i äldre tider. På 1600- och 1700-talen bodde här ett flertal faktorismer, som tillhörde Örebro fabriks. Flera av dem var tillika hemmansägare i socknen.

En karaktäristisk industri var av gammalt halmflätningen. "Många fattiga hushåll hava sin förnämsta bärgning av de hattar, som de försälja i Örebro och annorstä-

Expeditionspersonalen vid Hallsbergs station 1918

Övre raden från vänster: Portvakt Alm, Ljungström, Hilmer Källman, Thure Jonsson, J. A. Eriksson, Nylin, Ågren, bangårdsmästare Hansson. Andra raden: Stenberg, Lindekrantz, (en dotter gift med författaren Harry Martinsson), Ivan Andersson, Albin Berg, Maja Boström, Margit Hessel, Hjälms, Lindblom, Hagmarsson, Rogills. Sittande: Löwenhjelms, Fant, Walldén, stationsinspektör Ekberg, Frick, okänd, Söderström, Hedin.

des", heter det i en beskrivning. På den tiden då Finland ännu var förenat med Sverige för hallsbergare med hattar ända till Åbo och fann där en så god inkomstkälla, att de bosatte sig där en tid för att flåta halm.

Järnvägen konkurrent till bönderna

På 1840-talet har väl åkerbruket gått framåt, dock ej mer än att bonden bredvid detsamma fortsatte forsla malm, träkol och järn, som alltså brytes i bygden. Den ena foran efter den andra drog fram här över åsen antingen till Örebro, Åsbrohammar eller Askersund.

Men underliga rykten, som göra bönderna ängsliga för att mista sina körförtjänster, kom från staden. Det talas om järnbanor, som skulle byggas över själva närkeslätterna. Bönderna i Hallsberg liksom annorstädes hoppades att bli förskonade från järnbanor i sin bygd. De hade svårt att förstå att dessa skulle bli en livssak för landets näringsliv, och att de i stället med glädje skulle se dem genomkorsa sin bygd.

Hur "Brunnskullen" kom till.

1861 når järnvägen Hallsberg. Hur såg köpingen då ut? Trovärdiga sockenbor, nu gamla och grånade, har med en ungdomlig glimt i ögonen talat om, hur de som unga strövade omkring på ängarna och på åsen, som var beväxt med vacker barrskog men också med al och björk. Platsen var nästan obebyggd med undantag av några backstugor. En av dessa stugor låg mittför stationshuset men revs när järnvägen byggdes, bortfördes och återuppfördes i Samsalaskogen på den plats som kallades "Bygget".

Helanders Conditori (stans äldsta)

Hagendalsvägen 30 Tel. 700 08

Choklad i trevliga
PRESENT-kartonger

Gott saffransbröd — Karlsbaderbröd och Småbröd
Smaka våra härliga tårter t. ex.
OPERA, NOISETTE OCH CARAVELLE!

Där missionshuset ligger ledde en gångstig från landsvägen till "Tranebokullen", namnet efter ett tidigare beläget torpställe "Tranebo". Detta inköptes i början av 1870-talet av en ingenjör Brunius. Efter honom har platsen fått namnet "Brunnskullen".

Vägen häruppe på åsen var fordom livligt trafikerad. Här färdades diligenser, postkärror, gästgivarshästar och förbönder fram. Det var stämningsfullt, berättar de gamla, att färdas fram här både vinter- och sommartid. Tidigt en vacker vintermorgon, när månen kastade sitt silversken över de snöklädda ängarna och fororna, och snön gnisslade under kälkmedarna, var skönheten oförglömmelig. Borta från byarna hördes i jämn takt slagans dunkande mot loggolvet. Från de små spiksmedjorna ljud klingande hammarslag — det var smederna som smidde spik. Eller en vacker sommarmorgon, när solen strödde sitt gyllene stoft över bergen, ängarna och åsen och det doftade av björk och barr, och ängen genljöd av tusende fåglars kvitter, och i stället för slagan trumvirvlarna hördes från Sannahed. Då erbjöd nejden en tavla av liv och sol.

Varför just här?

Men prosaiskt är minnet av hur jättefurorna på åsen faller för järnvägsbyggarnas yxor. Kulturen röjer sig väg — åsen vandaliseras. Nybyggarna kommer nu till Hallsberg. Invid landsvägskanten — i närheten av stationen — byggde de sina hus, ty här var det fast mark. Nedanför åsen däremot var marken sank på båda sidor.

Varför, har många frågat, byggdes Hallsberg på denna plats. Hade det inte varit lämpligare att bygga längre västerut eller i närheten av Hallsbergs kyrka? Att bygga en station invid kyrkan hade varit att förstöra odlad mark för bönderna, vilket var nog vägande skäl på den tiden, då man undvek att bygga stationer på odlad mark. En fördel ansågs väl vara, att anknytningsbanan Hallsberg—Örebro kunde dras in i en rak linje över de uppodlade Ralaängarna till Kumla.

Ingen park och ingen allé

Nybyggarna på åsen utefter landsvägen planterade träd kring sina stugor. Att plantera en allé utefter vägen skulle ej falla någon in, ej heller att plantera en park, som skulle ge skugga åt efterkommande generationer. Om någon hade framfört en sådan idé skulle säkert de flesta ansett den som något onödigt. Det fanns ju skog och ängar in på stugknutarna.

Åren gick, och åsen blev alltmera kal. Marken nedanför röjdes och plöjdes till åker. Bonden behövde större rågfält, mera mjölk och smör till föda åt folket, som bodde på åsen. Här bosatte sig järnvägsfolk, hantverkare, affärsmän och industriidkare.

1861 inflyttade grosshandlaren Adolf Bergöö till Hallsberg och grundade den stora firman Bergöö & C:o. Han tog också initiativet till återuppammandet av den gamla slöjdgrenen halmflätningen, som tagit en så stor utveckling och givit upphov till stråhattfabriken. Från Torshälla kom 1868 Johan Thermaenius och grundade den industri, som under årens lopp vuxit till storindustri.

1873 blev bandelen Hallsberg-Mjölby färdig för allmän trafik, och därmed fick Hallsberg direkt förbindelse med södra Sverige. Om köpingen då haft en fastställd stadsplan, skulle den sett ut på ett helt annat sätt än vad som nu är fallet. Vid denna tid börjar byggnadsverksamheten taga fart.

Hallsberg blir köping

Hallsberg var i kyrkligt avseende och beträffande skolväsendet ungefär broderligt delat med Kumla. Gränsen genom samhället följde i stort sett landsvägen. Det var klart att dessa förhållanden var för hallsbergsborna mindre angenäma. De båda kommunerna hade inte alltid samma beskattning. Det hände att det var avsevärt billigare att bo på den ena sidan huvudgatan än på den andra.

1890 blev Hallsberg municipalsamhälle och 1908 köping. Landshövding Karl Johan Bergström nitälskade mycket för Hallsbergs framtid och insåg tidigt att samhället behövde en stadsplan, för att därefter begära köpingsrättighet. Hans förslag stötte emellertid på starkt motstånd från de försiktiga innevanarna.

Deras hembygd har inte varit Hallsberg

Det stora flertalet av köpingsborna har icke varit lokalpatrioter. Deras vagna har ej stått i Hallsberg. Liksom flyttfåglarna har många kommit från Skånes slätter, från Smålands skogar, från Hallands åsar, från Sörmlands kullar eller från Lapplands fjäll, endast för att stanna här en tid och sedan bryta upp för att kanske söka sig en vackrare hemort. Därför har det legat i deras intresse att offra så lite som möjligt för samhällets ordnande. Vad den infödde hallsbergaren känner, har de icke känt. Deras hembygd har icke varit Hallsberg.

Hallsberg går nu mot bättre ordnade förhållanden. Stadsplanen för köpingen är fastställd, kloak- och vattenledningar nedlägges, gator regleras, planteringar anläggas och byggnadsverksamheten är i tilltagande. Skolväsendet är väl ordnat.

Kring det flacka Hallsberg finns vackra omgivningar, där man kan ströva omkring. Sjön Tisaren har blivit ett utflyktsmål, och många köpingsbor har där låtit bygga sig små nätta sommarvillor under de senaste åren. Herrfallsäng i socknens nordöstra del på gränsen mot Kumla är känd för sin naturskönhet. Platsen är rikt beväxt med ädla parkträd i förvildat skick såsom alm, ask och lind och har en blomsterflora som väckt stor uppmärksamhet bland botanisterna.

Har du, käre läsare, sett när nattdimmorna breder sig över ängarna, hur kullarna blir små lummiga holmar och skogsbandet kring ängarna blir uddar och skär? Då ser du med förtjusning den vackra dimvyn och föreställer dig hur landskapet tedde sig i forntiden. Men det är något som stör dig i dina tankar. Du lyssnar... Det är kornknarren som med sitt skärande läte ropar från böljande sädesfält och doftande klöverbullar. — Mäniskornas tusenåriga kamp för tillvaron har krönts med framgång.

DEN BÄSTA JULKLAPPEN — ett armbandsur från stjärnurmakaren

Presentartiklar i guld och silver

Väggur, köksur i stor sortering

Reparationer utföres omsorgsfullt med garanti

BRINKS UR & GULD

Innehavare B. Augustsson

Telefon 702 62

säljer kvalitet — känner ansvar — lämnar garanti

Hilmer Lannhard

När Hardemoborna flyttade till Kumla

Byarnas och bybornas öden ligger nu i stadsbornas händer

Utarmad befolkning under medeltiden

Vi har inte många kväden om hjältemodiga riddare i glänsande rustningar. Riddarna var nog ägare till den mesta jorden, men de bodde i sina borgar vid Östersjön och de stora sjöarna, väl skyddade för tidens oroligheter. Så kunde kung Karl Knutsson Bonde, som var kung tre gånger ge Viby i Närke i arv till en dotter (enligt Starbäcks historia). Enligt Vibyboken 20 gårdar.

Närkingarna var nog en utarmad befolkning under medeltiden på grund av de ständiga inbördeskrigen och striderna med Danmark. Vid den 1:a Alvsborgs lösen 1571 kunde t. ex. på Närkesslätten ej redovisas något innehav av mässing och tenn, det hade tydligen blivit krigsbyte.

En dokumenterad gestalt från dessa trakter, som Gottfrid Karlsson och även tidigare Olaus Petri omnämner, är kung Erik av Närdevi numera Nalaviberg i Viby — som enligt författarna lär ha varit fogde i Vallbygårdens län, vilket lär finnas omnämnt från 1300-talet t. o. m. 1500-talet. Under Stockholms blodbad blev kung Erik hängd som missdådare, medan ståndspersonerna blev halshuggna, vilket ansågs hederligt.

En kungsgård på 1200-talet antages ha legat vid Hulne vid nuvarande Alavi, varifrån åtskilliga kungsbrev utgätt.

Forngravar på höjderna lite varstans

Vad man haft för sig här i förhistorisk tid håller nu på att utforskas, dels genom kulturgeografiska institutionen, Stockholm, vars förste chef blev den närkesfödde professorn Hannerberg, som nu söker lösa gåtan hur det individuella bondesamhället ombildades till ett kollektiv, dvs bybildning, dels genom den stora satsning som Statens vägverk fick göra vid Tälle genom att utgräva det gamla förhistoriska smältverket för att få gå fram med väg 50 genom Hardemo häradsallmänning.

Att få den frie bonden att maka ihop sig i en bygemenskap måste ju vara en historisk bedrift.

Om man ser på våra forngravar, så ligger de utströdda på höjderna litet varstans, och bostäderna och betesplatserna låg i anslutning till dessa. Men mellan 200- och 400-talen blev man, antages det, tvingad att genom en centralmakt eller för gemensamt skydd flytta ihop i byar, därom vittnar de stora bygravfälten. Dessa företeelser skedde i hela mellansverige. Hur dessa förhistoriska byanläggningar såg ut kan man ibland se i skogs- och hagmarker, där långa ofta dubbla stensträngar sträcker sig ut mot betesmarkerna. I folkmun har dessa stensträngar ibland betecknats som munkastigar. Det har tydligen stått stängsel på dessa stensträngar. Djuren sköttes och vaktades kollektivt av bykollektivet. Bytomterna med sina rov- och kornåkrar låg i anslutning till dessa stängselanordningar.

Det var en kulturgeograf Ulf Sporng, som utförde denna undersökning i Hardemo. Genom att undersöka åldern på en individuell bondes gravplats ville han få reda på tiden då gravanläggningen upphörde och bygravfältet kom till.

Vi var ute några vackra sommarkvällar i skogs- och hagmarker, varvid Sporng konstaterade tre gamla byanläggningar, en vid Lanna, en vid Glippsta och en vid Mossby i Hardemo. I en doktorsavhandling kommer han att redogöra för Hardemo härad, som omfattar Hardemo och Kräcklinge socknar.

Häradet bestod på 1000-talet av 72 markland eller gårdar, varav 36 för Kräcklinge och 27 för Hardemo. Då det gamla Hardemo ej räckte för en indelning som förekom för ett härad tillades Oija fjärding på 9 markland, dvs det förekom även i Närke en fjärding indelning liksom i Uppland.

Skatten på ett markland bestod på 1200-talet av en mark (213 g silver) ca 3 oxar. De gamla smältugnarna här i västra Närke, som troligen förekommit på många fler platser, har tydligen givit upphov till ett stort "ext-raknäck" för de förhistoriska bönderna.

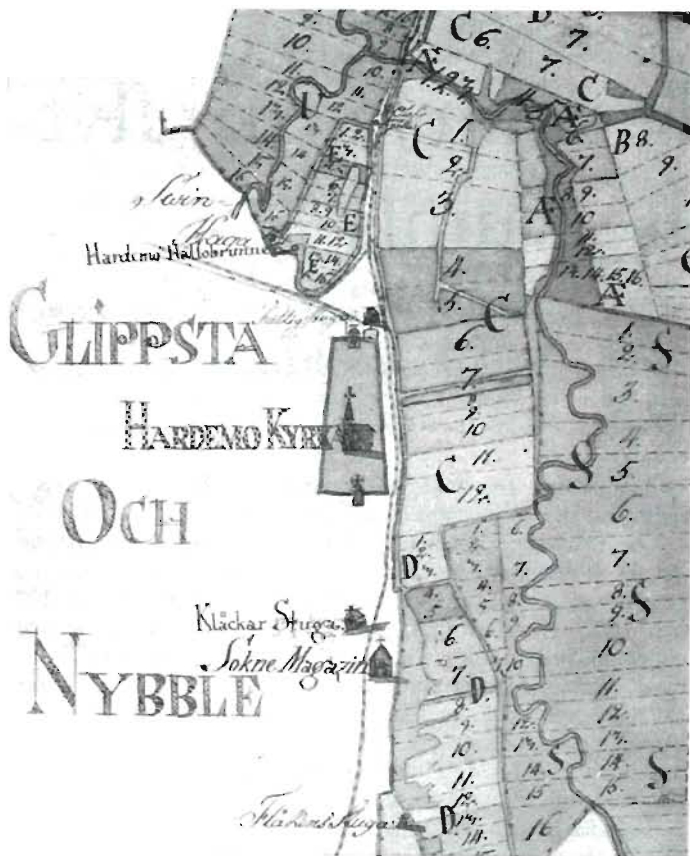
När Hardemo och Kumla hade skickliga bössmeder.

Kumla och Hardemo är omskrivet att ha ett stort antal skickliga bössmeder, en hantering som sträcker sig

BENGTSONS HERRKONFEKTION

Herrkläder - Herrekipering - Fritidskläder - Gosskläder - Arbetskläder

TELEFON 701 82

Denna kartdel är hämtad från storskifteskartan av år 1769 över Skyberga. Den visar bl. a. S:t Olofskällan och Hardemo Hälsobrunn samt de slingrande bäckarna genom de många skiftestegarna. Kyrkogården var försedd med timrad inhägnad (bogårdsmur) med stigluckor. I nordvästra hörnet ser man något som kan tydas som en ruin. Kanske efter en föregångare till nuvarande kyrkan? Vid en gravöppning för några år sedan kom man på grundmurar som undersöktes av dåvarande landsantikvarien Bertil Walldén.

fram till 1600-talet. Smederna blev därefter kommenderade till Örebro för att där bilda gevärsfaktoriet. På 1600-talet redovisas 42 verksamma smeder i Hardemo. Av de sju Skybergasmederna var endast en villig att flytta till Örebro. De var ju bönder och ville ej flytta från sina gårdar till en oviss framtid. Så kunde en landshövding rapportera till Kungl. Maj:t att alla smedjorna i trakten var raserade. Om den västra gården i Skyberga finns i en handling från början av 1600-talet anmärkt om ett gammalt fabriksfaktori. Kanske var i dessa trakter vikingarnas vapensmedjor i forna tider. — Svängrum hade tydligen 1500- och 1600-talsbönderna. Gårdarna stod öde litet varstans i byarna. Ett lockbete för knektar var att de fick bli bönder på någon övergiven gård.

Hardemobor hjälpte bergslagens folk med jordbruket.

Kommer man fram till 1700-talet blir folktillväxten högre och det blir trångt på gårdstomterna. Gårdarna delades upp och de gamla skulle ju ha sina undantagsstugor. Den första allmogestugan i Hardemo omtalades 1702. De som ej kunde försörja sig fick gå på roten, dvs gå i

tur och ordning för att få sin mat och sitt husrum hos bönderna.

Utflyttning på fallena och backarna dvs byaskogen blev mångens lott. I grusgruparna, skyddade för vinden, låg ofta små stugor vid laga skiftet på 1850-talet. De som kunde få tag på en bit jord från sitt föräldrahemman och bygga sig ett torpställe ansågs ha det bra. Men så kom emigrationen och lättade på överbefolkningen. Och Närkes ära kom! Man började arbeta på "folks undergång", göra skor till avsalu. Något som betytt mycket för dessa områden. Men dessförinnan hade ett annat "extraknäck" uppstått. Järnhanteringen hade vuxit till sig. Lerbäcksjärnet var dåligt. Man måste ta malm från gruvorna i Dalkarsberg och Klara m. fl. gruvor. Malmfararnas karavaner drog genom närkesslätten vintertiden.

Närkesbönderna var ej obekanta med bergslagen. Efter sitt eget vårbruk for de upp och hjälpte bergsmännen med jordbruket i stor utsträckning.

Samma folkemängd nu som på Karl XII:s tid.

Befolkningsutvecklingen i Hardemo framgår av följande: År 1550 390 personer (Gustaf Wasas tid), 1600 475 (Karl IX:s tid), 1700 810 (Karl XII:s tid, något mindre än nu,) 1900 1959 personer. Den senare siffran är låg med tanke på allt tjänstefolk, som kom på vårarna men aldrig blev redovisade i husförhörböckerna.

Det blev en omdaningens tid för jordbruket omkring sekelskiftet. Jorden skulle täckdikas. Mycket folk från Tivedsocknarna sökte sig hit för att få arbete, både kvinnor och män. Det var ett sjudande liv i byarna på den tiden. Stora skaror ungdomar drog om sommarkvällarna genom byarna, och drängstugorna kunde bli överfulla.

Befolkningsutvecklingen blev i början av 1900-talet för Hardemos del en utflyttning till Kumla. Dödligheten var då endast hälften av födelsetalet. Utflyttningen till Kumla motsvaras av en stor inflyttning. Det var först då de stora fabriksverken kom till i Kumla, som en folkminskning blev kännbar. Hardemoborna erövrade på så vis Kumla. Man kan väl antaga att hälften av Kumlaborna har Hardemohärstamning.

Det stora diskussionsämnet i dagens Hardemo

Nutida avfolkning är dock en farligare sak. Vi är nu nere på 1600—1700-talets nivå. Gårdarna läggs mer och mer tillsammans. För 10 år sedan kunde man på en 50 tunnlands gård ha en dräglig inkomst. Nu behövs 200 t. för en inkomst jämförbar med en industriarbetares. Byarnas stugor blir sommatorp. Bussturerna dras in. De gamla flyttar från sina ställen, då de ej kan klara sig själva utan trafikmedel och den service de behöver. Byarnas och bybornas öden ligger nu i stadsbornas händer — och vad kommer att hända? Det är den stora frågan. De som bor kvar "extraknäck" i tätorterna allt vad tygen håller. Men hur blir det med deras hemman då, när roten sätter in och förbuskningen breder ut sig?

Skulle inte en bebyggelse t. ex. vid Brändåsen och en reguljär trafik kunna hålla kvar en bofast befolkning till fromma för församlings- och föreningsliv? Det är det stora diskussionsämnet i dagens Hardemo.

Rössbergs SNABBKÖP

Å B Y T O R P Tel. 730 72

*Platsen för förmånliga inköp
såväl till julen som året runt*

— ETT VARUHUS I MINIATYR

SPECERIER, CHARKUTERI, MJÖLK, BRÖD

Kapitalvaror t. ex. TV, Frysboxar, Kylskåp, Tvättmaskiner m. m.

Gunnar Brånstad

Skräddar-Pers äpplen och mor Beatas kakor

Barndomsminnen från östra Kumla

Till synes obetydliga upplevelser under barndomsåren kan ofta få avgörande betydelse på beteendemönstret som vuxen och för en persons ställningstaganden både när det gäller samhälle och medmänniskor. När man så här efteråt stannar upp och inventerar barn- och uppväxttiden och då noterade "större" händelser och upplevelser, blir man ganska överraskad av hur starkt till synes små och bagatellartade barndomsupplevelser följer med och formar tillvaron även som vuxen.

En händelse av det slaget är upplevelsen att vid 9 års ålder få sin första skräddarsydd vinterrock och inte behöva "ärv" från de äldre syskonen. En stor syskonskara och daglig konfrontation med skomakardiskens bristande förmåga att nöjaktigt producera vad som behöves för livets nödtorft gjorde förstas sitt till för att man snabbt fick växa in i de vuxnas värld och bekymmer. Barndoms-tidens bekymmersfria år har man liksom aldrig upplevt.

Småskolan var avslutad och början gjorts i "stora skolan" hos Sigröd Lyman. Redan hade tankarna börjat kretsa mot den tid när skolan var avslutad och möjligheterna att snabbt förtjäna de slantar som erfordrades för att förvärva ett sådant fartvidunder, som handlaren i Folketorp rusade fram med. Det som fick skolklassen att sträcka på halsarna för att om möjligt se en skymt av motorcykeln med sidovagn.

Men det var skräddarbesöket jag skulle återuppliva. Rocken skulle självfallet inte sys av något nytt tyg. Nej, långt därifrån. Farfars gamla rock skulle vändas och möjligen, om Skräddar-Per kunde plocka fram något prisöverkomligt, förses med nytt foder. Och så en solig och klar höstmorgon bär det av i gränsen mellan Brånsta och Sännersta-skogarna, förbi Dynningeberg och övriga byar till skräddaren i Ekeby på vägen mot Norrtorps herrgård. Högtorpskullarna ligger ofördärvade. Första världskriget går på sitt andra år. Andra världskriget och behovet av Kvarntorp ligger avlägset.

Så besöket hos skräddarn'. Han har båda benen amputerade efter en olycklig hemfärd från Hindersmässommarknaden i Örebro. Trött efter den långa promenaden och omtöcknad av allt för livligt umgänge med spritkaggen hade Skräddar-Per känt en tilltagande trötthet och sökt vila på höskullen i en bondgård utmed färdvägen. Natten var kall — minst 20 grader — benen kom aldrig tillräckligt in i det varma höet. Förfrysningen blev så stark att båda benen måste offras.

Under måttagningen berättar Per om sitt marknadsbesök. Några proteser fanns kanske inte på den tiden, och om så var fallet låg det säkert långt utanför hans förmåga att inköpa ett par.

Två veckor senare är det provningsdags. På skräddarbordet ligger ett par stora röda äpplen. "De där äpplena är dina, om du lovar mej en viktig sak", säger den vänliga yrkesmannen. Det är med äpplena som med vädret det första besöket hos Skräddar-Per. Så stora och så röda äpplen har nog bara funnits hos skräddaren i Ekeby. Inte ens de som "pallades" ett par månader tidigare hos Jonas Andersson i Sännersta kunde tillnärmelsevis mäta sig med dessa.

Per upprepar sin berättelse om marknadsbesöket: "Om jag inte druckit sprit på marknaden och under vandringen hem så hade jag i dag haft mina ben i behåll. När jag nu med så stor möda ska' klara symaskinens vev med ena handen och med andra föra fram tyget, förstår jag värdet av den fottramp jag före olyckshändelsen kunde klara. Lovar du att avstå från sprit både på marknader och i andra sammanhang så är äpplena dina".

Måttagningen sker under tystnad. Äpplena är stora och vidunderligt röda. Avgörandet var liksom givet. Innebörden av löftet funderade väl 9-åringen inte så mycket över just då. Men äpplena visades upp dagen efter inför hela skolklassen, och lärarinnan återgav av vilken anledning äpplena blivit mina.

Och Skräddar-Per kan sova lugnt. Löftet har hållits. Utan skräddarbesöket vet man aldrig hur det gått. Och inte har det inneburit några försakelser heller att avstå från de källor somliga påstår "gör livet meningsfyllt och värt att leva".

Så till mor Beata och hennes kakor. Händelsen utspelas 2 år senare. Elvaåringen har fått sommarjobb som vallpojke på den gård som senare tillhörde riksdagsman John H. Johansson i Brånsta.

Vallpojken fick sitta med vid middagsbordet. Inför mor Beata var tydligen alla lika. En dag var det flera till bords. Nyttillkomna var några från Örebro. Skoindustrin hade börjat sin era och med sällskapet var bland andra disponenten för skofabriken Örnén Carl Gustafsson. Sannolikt var någon avtalsuppgörelse i faggorna för samtalen rörde sig om vad man tyckte om de anställdas allt för långtgående lönekrav. 11-åringens öron stod på hjälp! Skomakardiskens oförmåga att klara den stora barnfamiljens försörjning och lördagarnas något stridiga uppgörelse mellan far och mor, när notan skulle göras upp för vad som skulle föras hem från stationsbesöket, gav tidiga besked om penningens betydelse och otillräcklighet. Skoindustrins tillkomst hade ytterligare förvärrat läget för det hantverksmässiga. De anställda på verkstaden hade slutat. En del emigrerat till Amerika.

Har Ni julklappsbekymmer?

Järnhandeln med JULKLAPPAR

FÖR HELA FAMILJEN!

VERKTYG, HOBBYARTIKLAR
HUSHÅLLS- och PRESENTARTIKLAR

Telefon 700 67, 714 33
Köpmangatan 26

Fråga

SVÄRDS
Järnhandel

först

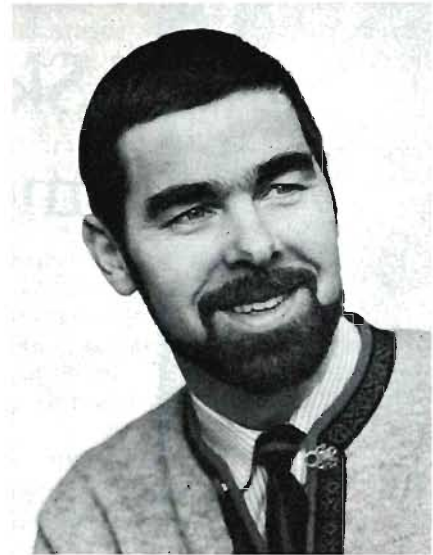
Bortgången medarbetare

Skulle nu samma hårda ekonomiska öde drabba även de inom industrin anställda? 11-åringen tog till orda i de vuxnas samtal. Inlägget var nog ganska virrigt, men då som så många gånger senare "tände" det ordentligt. Väl ute på fältet hos korna var det betydligt lättare att forma de rätta orden. Undran var stor om den uppstudsige vallpojken efter detta "klavertramp" skulle föräras det sedvanliga eftermiddagskaffet.

Överraskningen var därför stor när mor Beata själv uppenbarade sig med kaffekorgen. Blicken och den vänliga klappen när korgen överlämnades återknöt på något sätt till middagsintermezzot. När korgen öppnades befanns att utöver den vanliga skivan och skorpan fanns det också några kakor som då togs som bevis för att vallpojken trots sin dåliga talförmåga vid middagsbordet ändå blivit förstådd av en varmhjärtad husmor. Ytterligare underströks detta genom det "knyte", som stacks under armen vid hemgången på kvällen.

För en vetgirig grabb gav folkskolan inte tillräckligt. Att få fortsätta i Hallsberg eller Örebro var inte att tänka på. Men tidigt gick vägen till Adolf Larsson och hans syskon i Folketorp. Där fanns logen Skyddsvaktens bibliotek inrymt i skomakarverkstaden. Det blev många besök. Samtalen i skomakarverkstaden var nog kanske mera givande än själva bokläsningen. Det förde också det goda med sig att den stipulerade låneavgiften på 5 öre pr bok aldrig behövde erläggas. Och dessutom bjöds det oftast också på saft och kakor!

Men biblioteket i Folketorp hade sin begränsning. "Nu får du söka dej till samhället och biblioteket i Ulvåsa", manade Adolf Larsson. Rådet följdes men där mötte svårigheter. Bibliotekarie var överlärare Erik Ekdahl. "Där är din avdelning! De här böckerna får du allt vänta ett slag med", var beskedet som inte stod att rubba. Det blev några böcker från barn- och ungdomsavdelningen den gången. Återbesöket fick anstå i det längsta. Men böckerna måste ju lämnas åter för att jag skulle undgå straffavgift. Vid andra besöket finns ingen sträng överlärare vid utlåningsbordet utan en vacker och leende dam. Böckerna som censuren stoppade vid förra besöket plockas ånyo fram, och den vänliga damen stämplade utan invändningar. I fortsättningen blev det tätare besök i Ulvåsa. Genom fönstret kunde konstateras om det var rätt bibliotekarie som tjänstgjorde. Jag hade nu fått vetskap om att den kvinnliga bibliotekarien var fru Ekdahl. Var överläraren på plats var det bara att vända om med oförrättat ärende. Som regel var det "rätt" bibliotekarie vid nästa tillfälle. Men även vid de misslyckade besöken gick vägen förbi Fribergs bageri, och där inhandlades fem stora 2-öresbullar. Det var tidens "toppen" när det gällde stationsbesöken.

Osten Johansson

Under en träningstur på cykel omkom den 3 maj i år julbladets medarbetare och fotograf, Osten Johansson. Han var på väg till skidföreningens "Bygget", då han i backen till viadukten i Åsbro drabbades av hjärtförlamning och avled omedelbart.

Osten Johansson, som var dalmas, startade för ett 20-tal år sedan Kamera-Bilden vid Hagendalsvägen. Han gjorde sig snart känd som en mycket skicklig yrkesman och fick en allt vidare kundkrets. Sedan 1962 har han svarat för omslagsbilden i Kumla Julblad. Särskild lycka gjorde hans bild av Pukestugan i Sannahed, samma bild som senare utgavs i ett särtryck av Kumla hembygdsförening. Under en lång följd av år var han också julbladets fotograf, när det gällde illustrationer till olika artiklar, inte minst serien "Min barndoms gata".

År 1967 blev Osten Johansson även medarbetare i julbladet. I tre årgångar skrev han "Vildmarksvandring i Sarek" och visade sig vara en god berättare av egna och kamraters upplevelser i den ogästvänliga lappländska vildmarken, där så mycket kan hända.

När vi en vecka före hans bortgång möttes utanför hans affär och jag frågade vad han tänkte skriva om i årets julblad, kom det spontant: "Det blir om "Bygget"! Jag har bildmaterialet klart" Inte kunde jag ana, att hans livslåga så snart skulle slockna. Han var ju i sina bästa år, endast 44 år gammal.

Han hade i början av året undergått en operation men återvunnit krafterna i sådan utsträckning, att han inte tvekade att delta i årets Vasalopp, vilket han också genomförde. Den energiske skidlöparen hade åkt 17 Vasalopp tidigare. Osten Johansson var avhållen inte blott av sina många idrottskamrater utan även av en stor vänkrets.

Nils Helander

6 ombudsmän från Kumla

Kumlaskomakarna har varit attraktiva till ombudsmanntjänster inom olika organisationer. Hittills har 6 st valts, nämligen:

O. L. GILLBERG (†)

Sko- & Läder, senare förbundsordf., Stockholm

NILS PAUES (†)

Sko & Läder, Kungälv

HARRY WESTER (†)

Västerbottens soc.-dem. distrikt, Umeå

HELMER ANDERSSON

Sv. Fabriksarbetarförbundet, Stockholm

GUNNAR BRÄNSTAD

Blekinge soc.-dem. distrikt, Karlskrona

VALDEMAR LUNDBERG

Sv. Metallindustriarb.-förb., Stockholm

KEMPES KIOSK

vid Hagendalsvägen

Telefon 701 66

Försäljning av Frukt — Choklad —
Konfekt och Glass

PRESENTKARTONGER i Choklad m. m.

Tobaksvaror — Tidningar

"DEN BLYGE" OCH HANS BROR berättar minnen

Lagerförman Sivert Edhammer i Kumla bilade en lördagseftermiddag till Askersund. Kommen till avtagsvägen mot Skyllberg erinrade han sig, att det skulle bli auktion på ett gammalt skomakarställe i Falla. Någon allvarlig avsikt att köpa huset hade han inte och inte heller några handpengar. Men spekulanterna var få och buden låga, så hastigt och lustigt blev Edhammer fritidstorpä i Falla.

Om inte denna lilla händelse utspelats hade jag knappast fått uppleva en trivsamt sommarkväll i Falla tillsammans med — utom värdfolket — bröderna Levi och Ruben Carlsson, båda födda i Fallabyn. Levi började som pojke på Skyllbergs bruk, flyttade till Askersund, blev snickare med egen verkstad och till sist köpman. Mest känd har han emellertid blivit som "Den blyge", diktare på landsmål, medarbetare i Örebro Tidningarna och utgivare av sju böcker. Ruben som stannade kvar i föräldrahemmet har blivit modernäringen trogen. Han har flitigt anlitats inom det kommunala livet och är en känd hembygdsforskare och samlare av gamla föremål, som till sist blivit så många att de räckt till ett museum.

Vi skall låta Levi och Ruben Carlsson själva berätta vad de varit med om under sin levnad. Den 74-åriga Levi som är äldst får börja.

— I tidiga år fick jag plats vid valsverket i Skyllberg. Jag gick fyra år i vanlig skola, och började sedan arbeta varannan dag i Skyllberg, de övriga dagarna gick jag i skolan. I fjortonsårsåldern råkade jag ut för en olycka. När skadan var läkt började jag åter i valsverket. Far, som också arbetade i Skyllberg, satte upp en egen smedja, och då hjälpte jag honom att göra vagnar både av trä och järn. 1918 flyttade jag till Askersund och arbetade först i en snickarverkstad men hade också egen rörelse och var en tid kompanjon med ett par snickare tills jag 1942 startade en liten slöjdaffär. Mina första dikter skrev jag i Askersunds Tidning under Joel Haugards redaktörstid. En bekant övertalade mej att ge ut en diktsamling, men jag trodde inte mycket på att det skulle gå, men det har blivit flera böcker och den sjunde kom hösten 1969. Det är 15 år sedan den första.

— Är de personer du tecknat rena fantasier eller har de funnits i verkligheten?

— De flesta är gubbar och gummor från min Skyllbergstid, så verklighet finns även om jag fantiserat en del.

— Har du haft något obehag från de personer du skrivit om och som känt igen sej?

— Nej, jag har aldrig haft något obehag. Jag har försökt att vara snäll, och är det ömtåliga saker så vän-

Från vänster: Levi Carlsson, Sivert Edhammer, Ruben Carlsson och Nils Helander

der jag till det, så ingen kan komma och säga att han är utpekad. Men nog är det många som känt igen sej.

— Några stora pengar har du väl inte tjänat på böckerna?

— Något har det blivit över men inte så att det varit lukrativt.

— Det är väl med dej som med andra skalder, att det inte går att dikta närsomhelst?

— Jag är ju ingen skald utan en enkel versmakare. Någon slags inspiration får väl också en sådan bestå sej. På vårt vardagsmål kallas det att vara upplagd.

— Men då måste du väl vara ensam. När går det bäst att dikta?

— Jag måste vara ensam. Kan jag inte sova på natten, då tar jag till skrivblocket, och då går det bra ty då är det tyst och lugnt.

— Du tecknar själv till de flesta dikterna. Gör du teckningen först?

— Nej, det blir sedan dikten är färdig.

— Berätta om hur du hade det under Skyllbergstiden och om mer eller mindre originella kamrater bland gubbarna!

— Den 12 aug. 1908 blev en dag som jag aldrig skall glömma. På det oljedränkta golvet vid min maskin slant jag och föll. Blusärmen fastnade i den grova kuggväxeln. Allt hände på ett ögonblick. Armen fanns kvar men såg inte vacker ut. Leden och benet låg bara. Ned över handen hängde det lösslitna skinn och blodiga klädtrasor. Jag svimmade inte, men kanske jag blev rädd. På en provisorisk bår fördes jag bort och fick ett första förband. Med alldeles privat extratåg, en godsinka och bolagets

OLSONS

FOTOGRAFISKA

Hagendalsvägen 7 KUMLA

Tel. 708 44

Moderna ramar och album

Vi rekommendera vår populära PORTRÄTTSERIE

BRUDPAR-
PORTRÄTT-
GRUPP-
SERIE-

FÖDELSEDAGS-

BARN- KÖRKORT- OCH PASSFOTO

FOTO

"Den blyge" läser egna dikter vid midsommarfesten i Lerbäck 1969

lilleputtmaskin "Ettan" var jag snart på väg till sjukstugan i Askersund. Brukssköterskan, fröken P-n var också med i finkan och assisterade. Jag fick till och med konjak, en dryck som jag aldrig hade smakat. Många timmar dröjde det inte förrän jag låg där i min säng, opererad och klar.

Armen fick jag behålla, men två år och ytterligare sjukhusvistelse tog det innan såret var helt läkt. Min arbetsförmåga ansågs vara nedsatt med 40 %. Men man tar livet lätt när man är ung. Alla var så snälla på sjukstugan. Den skicklige och omtyckte doktor Bernhard Andersson hade med de resurser som på den tiden stod till buds gjort ett gott arbete. Jag fick själv bestämma om jag ville ha armen kvar, och det ville jag förstås. Och operationen lyckades.

På den lilla sjukstugan på södra udden var det gemytligt och trivsamt men trångt. "Fattigstugan", som ålderdomshemmen förr kallades, var inrymt i samma hus, senare Uddénska fastigheten. Sköterska var den rödhåriga och glada syster Alma — sofiasyster med humöret alltid i topp. Biträde var Anna-Stina, en trevlig hälsingeflicka, senare gift med en pojke från vårt bruk. Han låg samtidigt med mej på sjukhuset. Lika rar var också Selma, det andra biträdet.

En fjortonåring, som brutit benet, spelade fiol ganska bra, men så tillhörde han också spelmanssläkten Liljekvist från Mörtsjön i Lerbäck. En av mina brukskamrater, K. S-n, vårdades för benröta. Sju gånger hade doktorn kapat bitar av hans högra ben. Nu var han relativt bra och hoppade gladeligen omkring på sina kryckor.

Jag var för alltid handikappad och många utkomstmöjligheter blev stängda, bland annat de statliga. Någon livränta fick jag aldrig. Oturligt nog kom den nya lagen om arbetarskydd och olycksfallsersättning först 1909, således året efter min olycka.

I det gamla bruket blev jag som nämnts tidigt hemmastadd. Med det tjusiga gnistregnet, då järnet rann gulvitt i skänklarna på gjutningsdagarna, var jag väl förtrogen sedan jag var liten vasker.

Gubbarna på bruket var fräna radikaler men samtidigt och i ännu högre grad de argaste individualister. Här fostrades färgstarka och originella människor, här blomstrade självständigheten men också mystiken och de gamla traditionerna.

En av gubbarna, "Gjutare-Gustaf", var en stor barnvän. Hur trött han än var så hade han tid med barnen. Han hörde till de lågavlönade. Man tycker att hans glädjeämnen skulle vara få, men lyckans blomster blommar inte alltid vackrast i feta myllan, den trivs ibland på de underligaste ställen och i kargaste grogrund, som väl är. När han blev bjuden på snus sjöng han sin speciella låt: "Pillerlådan upp och pillerlådan fram, hurra för allihopa!" När han mötte någon, sa han: "Här vilar inga ledsamheter".

Gustafs oskiljaktige kamrat hette Ohlin. De var så helt olika. Ohlin var beläst och allmänintresserad. Betänksam och snirklat flöt hans tal. På fritiden var han affärsman och tog hem varor från John Fröberg och Åhlén & Holm. Han sålde också tidningar, bland andra Aftonbladet med Brokiga Blad, Allers och Säningsmannen.

Selg var en slagfärdig arbetare i valsarlaget. Många av hans fyndiga repliker har jag senare sett cirkulera i skämpressen. Oftast tog han emellertid livet tragiskt och ville gärna tala om sina krämpor och sjukdomar. Några patentmediciner skaffade han sig och hade på lager, bland annat de på den tiden så välkända Lazarol och Lazarin, som tillverkades av Läkerolfabriken i Gävle. På fredagarna, då brukets läkare hade mottagning, var han regelbundet där. Han hade alltid nya krämpor och var en obotlig kverulant. Då doktorn en gång inte kunde finna något fel på Selg, frågade han honom om han kanske ville ha något för matlusten. "Tack doktorn", sa Selg, "men matlust behöver inte den som inget har att äta".

En gång hade en av mina kamrater blivit lycklig ägare av en illa medfaren kortlek. I gräset vid kallkällan njöt jag och mina kamrater intensivt av denna nya förströelseform. Så länge fick inte dessa trivselstunder fortgå. "Klipper-Frans", den gamle läsargubben, som alltid höll ett öga på oss pojkar, letade upp gömstället för kortleken och gjorde processen kort. Korten rev han sönder i småbitar och gav oss samtidigt en dundrande straffpredikan. Frans hörde till den gamla läsartypen, som inte satte sitt ljus under "ena skäppa". För pojkarna var han det vakande samvetet men kunde också ha ett bibelord, om så behövdes, åt självaste patron. En hedersman var Frans bland de gubbar, som jag minns.

När jag slutat skolan var jag glad att få börja som eldare vid rälspeken, ett långt dagsverke 12½ timmar, ty ugnen skulle vara varm klockan sju när "lurn" blåste in den nya dagen. Jag var nu fast anställd. Vid full månad lyfte jag 30 kronor, en förnämlig inkomst tyckte jag. Varje arbetare hade sin avlöningsask med anställningsnummer. Jag hade nr 134. I botten på varje ask var hål stansade. På kontoret hade man nämligen märkt, att en del av gubbarna använde askarna som snusdosa.

Man trivdes på bruket, som var något fast och stabilt. Något som alltid skulle finnas, trodde man.

Kumla Bil & Traktor

Stenevägen 28 - KUMLA - Tel. 706 76

**Fullständig
bilverkstad**

Försäljning av **NYA och BEGAGNADE BILAR**

Representant för

VOLVO

Ovanför den branta backen bakom snickarverkstaden låg en gammal trädgård. Under gamle patron Molins tid hade den varit välskött och pampig men blivit igenväxt och allmänt tjugig. Av brukspojkarna betraktades trädgården som ett "ingenmansland". Där växte augustipäron, astrakaner, saftiga brunbär och härligt blåskimrande krikon. I "slottet" strax intill — numera rivet — bodde ännu några av brukets tjänstemän, bl. a. kassören för vars svarta pudel och kraftiga promenadkäpp vi hade respekt. Därför kunde det ibland bli störtdykning utför stupet, där krikonskogen slutade och verkstadsområdet tog vid.

Vilken dikt har du kärast i dina diktsamlingar?

— Skulle jag nämna någon så är det nog "Mi' gamla å". Till den återvänder jag minst en gång varje sommar.

Levi Carlsson har sin bostad vid Gårdsjögatan i Askersund. Hans hem präglas inte så litet av hans personliga läggning. En del möbler av mera konstnärligt slag har han själv tillverkat, och på väggarna i rummen ser man åtskilliga exempel på hans kunnighet med ritstiftet. I ett hörn i ett av rummen har han textat "Tokiga hörnan", och där har han exponerat åtskilliga av sina egna originella alster. Levis bokhyllor vittnar också om hans särpräglade personlighet.

Ruben Carlsson:

Jag är född 1903 i Falla i den stuga som jag fortfarande bebor. Mitt första arbete var hos min far, som 1910 satte upp den smedja, som Levi redan berättat om. I smedjan gjordes järnvägsvagnar — ett hundratal skulle jag tro — men även hästdragna snöplogar och mycket annat. Min skoltid började i Ladängs skola. Min lärarinna var Signe Andersson. I folkskolan var Petrus Bergström lärare. Min lärarinna lever än. Hon bor i Örebro och är över 90 år.

— Hade du några kontakter med skolmästare Gustaf Sahlström?

— Jag har aldrig gått i skola hos honom. Han var från Småland och lärare i den första folkskolan i Lerbäck och var ofta hemma hos far. Själv samarbetade jag med Sahlström i hembygdsföreningen. När den bildades var han hemma hos mej och fick bidrag till en tidning, som han gav ut. Den kom bara ut en gång.

— Ett av mina tidigaste skolminnen är när vår lärarinna tog oss med på en utflykt till Ingelsby. Jag minns när vi satt vid de vackra kullarna, att jag gick upp på en sten och skulle hålla ett improviserat tal. Jag började så här: "Det var i den gamla goda tiden..." Längre hann jag inte när kamraterna pekade på mig och sa: "Titta på den där, hör på honom!" Jag blev uppmanad att fortsätta men det gjorde jag inte.

Jag har alltid varit intresserad av det som är gammalt och samlat mycket sådant. En gång i tiden lämnade jag anteckningar till fröken Maj Forslunds ortnamnsarkiv i Örebro. Jag samlade in mycket från såväl Lerbäck som

Mi' gamla å

Av "Den blyge"

De' ringla e' å därhemma, å gör le förresten än,
säj mej en krök på den åa som inte ja känner igen.
Där sprang vi på nakna fötter um väret va' vått eller törrt.
än kan ja visa dej platsen där ja meta min förste mört.

Blann naten å braxnagräse stog gäddeklängor på lur,
vi tog dem me mässingsnara — vill säja me lite tur.
De blänkte åv mört i göla å lögera lekte tafatt,
bak slemmiga alerötter di stori kräftera satt.

De va' som um bäst ho trivdes när stenigt de va, å grunt,
ho feck ett sånt trevligt läte, mi å, när ho snodde runt,
sen flöt ho lugnt å beskedlit å utan te göra hyss,
som um ho skämde e smula att ho va bråkiger nyss.

Vi smög där me spö å maskburk blann älgräs å alesnår.
Där blomma näckros i juli å häggen när de va vår.
Att spikmaskinera dunka ve bruket där strax brev
de störde inte idyllen, de likasom hörde te.

Fast nu ha de dunket tystna, men åa, ho e' som förut,
me krokar å många bukter ho slingrar sej söderut.
I skvalande dybrunt vatten där spegla sej al å rönn
när mellan buskar å gården ho letar sej väg te sjön.

Snavlunda. För detta arbete fick jag Djurclous minnespenning vid Örebro läns hembygdsförbunds 100-årsjubileum i Örebro. Kungen tog mej i handen och tackade mej. Det var verkligen högtidligt för oss medaljörer, som hade hedersplatserna. Det är det högtidligaste som jag varit med om och som jag aldrig glömmer.

— Kommer du ihåg vad kungen sa?

— Det minns jag inte.

Ruben Carlsson studerar journalen över museiföremålen

Välkommen till oss NÄR DET GALLER

LIVSMEDEL

Köpmangatan 30

Välsorterad butik med många sparpriser

Hardnos
LIVSMEDEL
Tel. 70364 - 79602, KUMLA

Muséet i Skyllberg

— Till mej sa han, att han uppskattade mitt arbete och bad mej inte tröttna utan fortsätta. Jag fick plaketten för mitt arbete med Kumla Julblad.

— Hur har du kunnat få ihop ett så stort muséum.

— Det har varit en gammal dröm att få ihop till ett litet museum. Största bekymret var att få tag i någon lämplig byggnad. Men då bar det sej så bra, att jag kom över en stuga alldeles i närheten av mitt hem. Stugan byggde jag om, huvudsakligen om nätterna. Innan dess hade jag mycket samlat. Härromdagen skrev jag in det 734:e numret i min katalog: ett björnsput och en sten-yxa, två fina saker.

— Vilken sak anser du mest unik?

— Den mest unika tror jag är en liten oansenlig sak enligt vanligt folks mening. Det är en liten rund stenkula, tydligen en offersten som man hade under hedniska riter, bl. a. för fruktbarhet. Vid kristendomens införande förstördes de hedniska föremålen och då försvann också dessa offerkulor. Stenen har varit målad med röd och gul färg.

— Har inte länsmuséet velat ha någon dyrgrip?

— De har varit här och fotograferat, men jag har inte hört om de vill ha något.

— Vad tänker du om muséets framtid?

— Jag har inte funderat så långt. Det kan tänkas att min måg och dotter vill bevara det. I annat fall kanske en stor del kommer att införlivas med Lerbäckes hembygds-muséum. En annan gammal hobby är samlandet av gamla ordstäv, som jag lämnade hembygdsförbundets "Från bergslag och bondebygd" 1935. Då var antalet ca 500, men sedan dess har jag samlat lika många till.

— Hur har du fått tag i dem alla?

— Det är inte långt emellan som jag får höra ordstäv, som jag inte hört förr. Jag gör då genast en anteckning. Många ordstäv samlade jag när vi hade smedja hemma. Dit kom ju gubbar från alla håll, fulla med historier, som

de kryddade med ordstäv, även lerbäckska, som är både mustiga och trevliga. Oftast ligger det något lärorikt bakom ett ordstäv.

— Du tecknar ju också?

— Ja, men Levi är mycket bättre än jag, men jag försöker att kladda lite.

— Du har varit och är fortfarande mycket engagerad i kommunal och kyrklig verksamhet. Vill du berätta något om det?

— Jag kom först med i kommunalfullmäktige och sedan i kyrkorådet, skolstyrelsen och taxeringsnämnden. En tid var min tvillingsyster med i fullmäktige. Något sådant torde nog vara sällsynt inom det kommunala livet. Vi representerade två olika partier, hon socialdemokraterna och jag folkpartiet. Hennes man var sågverksarbetare i Rönneshytta. Det hände ibland att vi i någon fråga hade högst olika åsikter och stred mot varandra, men vi var ju alltid sams. Jag har skrivit ordsmeddelanden m. m. först i de nedlagda Askersunds Tidning och Nerikes-Tidningen och numera i Nerikes Allehanda.

I slutet av 1890-talet fanns det en handelsbod här i Fal-laby, som tillhörde lantbrukare Karl Göran Pettersson. En dag kom den legendariske prosten Calmänder ridande dit. Handelsmannen väntade på att prosten skulle komma in i butiken. Men det gjorde han inte. Istället hördes hans starka röst: "Här sitter prästen på hästen och väntar på jästen!"

Prosten Bäcklund i Askersund berättade en gång en historia för mej om Calmänder. Han hade provpredikat i Lerbäck och kom en dag till sin nyförvärvade vän Hedlund i Ämme. De ville gärna bjuda prosten på middag men hade ingenting, som de tyckte passa. Pigan fick emellertid order om att fånga in en tupp eller höna. Men hon fick springa länge innan hon kunde få tag i någon. Men var gång Calmänder sedan kom till Ämme var hönsen förskräckta.

Hembygdsforskaren Vilh. Carlsson, Sköllersta inviger muséet i Skyllberg

Hagendalsvägen 5

NYVELIUS

Telefon 700 23, 705 00

**Plastmattor - Tapeter, moderna mönster - Tapetväv
Allt för inom- och utomhusmålning**

Under sin första tid i Lerbäck hade Calmänder en högst begåvad dräng från Brånsta i Kumla. Han var duktig att skriva krönikor och diktade också. En av de på sin tid mest kända dikterna var "I Lerbäck och Kumla". Prosten Calmänder hade på kyrkostämman begärt få ett nytt brygghus, men fått avslag. En gång hade han skickat drängen att uträtta något ärende, men det dröjde innan han kom tillbaka. Prosten var då arg och sa: "Nu har du väl varit i Rom eftersom det tog så lång tid?" Svaret kom ögonblickligen och löd: "Ja, det stämmer och Hans Högvördighet påven undrade hur prosten hade det med brygghuset."

När prostparet en sommar tillbringade sin semester på västkusten, blev prosten tillfrågad om det var sant, att hans dräng skulle bli riksdagsman. "Nej, det har jag aldrig hört talas om och kan inte heller tro att något sådant kan hända". Men det hände, ty L. E. Gustafsson var representant i andra kammaren under många år för Kumla-Sundbo härad dit Lerbäck, Hammar, Kumla, Hallsberg, Hardemo och Kräcklinge hörde.

Vid krigsutbrottet 1914 fanns det 400 i Lerbäck som hade spiksmide som biförtjänst till lantbruket. Spiken levererades till grossister. De största av dessa var Karlsson i Bunken och Lindberg i Björnfall. Karlsson hade galvaniseringsverk och galvaniserade spiken själv. Jag kommer mycket väl ihåg honom och även hans son, som avled för ett par år sedan i 90-årsåldern.

"Den blyge" har skrivit en dikt om en gammal handelsbod och hade då Karlsson i Bunken i tankarna. Den dikten får avsluta vad jag antecknat från en trivsamt kväll med bröderna Levi och Ruben Carlsson.

Lanthandeln vid Åsbrohammar 1915

Personerna på bilden är (från vänster) lantbrukaren August Edström (avled i fjol 99 år gammal), Hilda Karlsson, syster till mannen längst till höger, köpman Ivan Karlsson (båda döda). Nuvarande ägaren heter Folke Tillman.

(Fotot tillhör fru Karin Åkerblad, Åsbro)

Den gamla handelsboa

Av "Den blyge"

De fanns bå ett å annat förr i tin måntro
uti välsorterad, redig handelsboa.
Inför dörra såg en sillatunna stå,
e me stora sillar åsså e me små.
Längre bort i hörnet — inte alltför nära
där stog sirapsfatet å e tunna tjära.

Hyllera va fulla ifrå golv te tak,
lite um varannat stog varenda sak.
Krydder å ansjovis, ost å margarin,
nålabbrev å knappar, gryn å terpentin.
Där fanns långa rader blåa kaffekoppar,
å i taket hängde fullt me sockertoppar.

Jo, där fanns sortering: fat å oljekrus,
lampeglas å lykter, förklästyg å ljus.
Snus å spik å gubba, brodd å hästaskor,
tråd å sopekvestar passande å mor.
Högst på hylla stog de fina soppskålar,
inunner disken såpa, salt å tvålar.

Inne på kontoret, på en hög pulpet,
satt patronen själver, frodiger å fet.
Skötte kassaskåpet, skrev å räkna ut,
slog i tunga böcker, gjorde månads slut.
Men i mellandörra hade han e ruta,
där han kunne se vem de va som pruta.

Inte alla gilla'n, men de gjorde ja,
lite sträng i rösta, annars va han bra.
Han va kvick i fingra, på en halv minut
rev han å ett papper — laga te en strut
"Här du lelle pöjke, du som jämt är snäller
du ska fälle smaka mina karameller".

När ja vill ja känner, än i denna da',
kryddestarka lukta som därinne va',
obeskrivligt blandad men ändå så go',
som en bara finner i e tocka bo'.
Um ja tänker åter minns ja rätt så ofta,
bå den gamla bo'a å den go'a dofta.

Från en spritdebatt i Hallsberg

Hallsberg har ännu inte fått någon spritförsäljning, men frågan om en sådan har ofta diskuterats. I början av 1920-talet förelåg en motion i köpingsfullmäktige om att söka sådan rättighet.

En gammal hallsbergare berättar, att det var framförallt en känd järnvägsman och en lika känd godtemplare, som var de ivrigaste debattörerna. Så här lät det bl. a.

Kb L-z: Buteljerna står ju korkade i Örebro, varför då hämta dom där och inte lika gärna i Hallsberg?

Skräddare Th: Det är fler som är korkade än buteljerna.

Man vägrade inte sina ord så noga förr och allra minst när det gällde att slå ett slag för eller emot spriten.

Julbordets läckerheter

KÖPER NI MED FÖRDEL HOS OSS

Förstklassiga charkuterivaror —
— stor sortering av delikatesser

HANDLA RÄTT

PARKERA LÄTT

ICA TRUMPETEN

SKOLVÄGEN

TEL. 784 00

MOSSBANEGATAN

TEL. 784 01

NILS HELANDER

”Res ut och ta plats — bättre än att grovarbeta i lantbruk”

Aug. Vestmark

— Det är Gunnar Eriksson i Vesta som ringer. Vi känner varandra från föreningslivet. Helander borde hälsa på Aug. Vestmark i Örebro. Han är född här på gården och är 93 år men ovanligt vital.

Det var strax före jul förra året. Någon vecka senare knackade jag på vid Rådmsgatan 3 och togs emot av en son till Vestmark, trodde jag. Men det var inte någon son, det var 93-åringen själv med en underbar spänst.

Aug. Vestmarks namn hade jag uppmärksammat tidigare. För omkring 25 år sedan utgav direktör Helmer Olsson ett kvartalsblad, som kallades Ombudshälsning och var organ för Närkes-Västmanlands ombudsförbund av Helgelseförbundet. Olsson var i yngre år evangelist för HF och besökte många gånger Bergslagen och höll då ofta till hos Vestmarks i Gyttorp.

— Mitt hem i Vesta, berättar Vestmark, var ett vanligt bondhem. Vestagårdarna var i allmänhet små, vanligtvis 1/4-dels hemman. På den tiden skulle gårdarna hålla husar med häst. Detta var en extra pålaga. Husaren skulle också ha ett torp, och det var fyra gårdar som skulle svara för dessa kostnader. Jag minns när far en gång var i Skövde och köpte en husarhäst. Regementsmötena pågick inte längre än 14 dagar.

Far hette Gustaf Andersson och var från Vesta och mor, Maja Britta Claesson, var nämndemansdotter från Hjortsberga. I småskolan var Anna Dahlström lärarinna och i folkskolan gick jag för Carl Nylin. Han var urmakare på lediga stunder, och han behövde sannerligen ha extraförtjänst för att klara sin stora familj. Lärarlönen var så ynkligt liten. Konfirmerades av komminister Gustaf Willén som bodde på komministergården i Vesta. Han hälsade på i konfirmandernas hem och

var en mycket nitisk präst. Vid ett hembesök i närheten av kyrkan höll det på att sluta illa. Mannen, en målare som var spritpåverkad, förföljde Willén på Yxhultsbanan och hotade skära honom med en rakkniv. Tack vare att kniven, som riktades mot halsen, tog i kragen blev såret inte så djupt. Jag minns att söndagen efter överfallet, då Willén predikade, var kyrkan fullsatt. Sin predikan inledde han med: ”Det är ett under att jag står här i dag.”

Det var sparsamt med nöjen under mina uppväxtår. Det vanligaste nöjet var att gå till Sannahed och se husarerna, som ofta hade fälttjänstövningar t. o. m. i Vestrakten. Prins Eugén var med och var då ryttmästare. En gång stannade han sin häst på vår gård och bad om vatten. Han tyckte att vårt brunnsvatten var gott. Bönderna tyckte i allmänhet inte om husarerna när de hade sina övningar i Vesta. De ställde till med en massa besvär genom att de rev sönder gårdsgårdarna i hagarna. Far däremot tyckte om husarerna när de kom och hälsade på och gjorde aldrig någon anmärkning.

Min bror Lars hade inte intresse för lantbruk. Han tyckte det var för arbetsamt. Han hade mera intresse för mekanik. Med tiden blev han hela bygdens reparatör när det gällde att laga klockor, cyklar och redskap. Troligen efterträdde han lärare Nylin som urmakare. Lars konkurrerade med K. O. Andersson i municipalsamhället. Lagning av cyklar gjorde han gratis men tog betalt för cykeldelarna, som han släppte till. Han byggde sig en stuga på gården, där också min mor bodde till sin död. I stugan vid vägen bodde också min syster Sofia Andersson, som blev mycket gammal. (1957 hade jag en pratstund med den då 93-åriga Sofia, känd för sitt stora missionsintresse. Om henne har jag berättat i 1957 års julblad. Hon talade bl. a. om att hon haft plats på kungliga slottet i Stockholm hos kung Oscar II:s ekonomiförvaltare och om sitt stora missionsintresse. Under sitt långa liv var hon verksam i den andliga verksamheten på orten. Sina sparade slantar lämnade hon till Zulumissionen.)

Sjödins STENHUGGERI

S. Kungsvägen, Kumla, tel. 785 38
Törngatan 12, Örebro, tel. 11 34 80
Bostadstel. 712 98 och 708 25

Tillverkar **GRAVVÅRDAR**
av röd, grå och svart granit
HUMANA PRISER

Första gången jag åkte cykel var på en som jag lånat i Hallsberg. Det gick bra tills jag kom till backen bortom Alm, där jag råkade köra av vägen och in i en hagtorshäck. Jag hade den första cykeln i Vesta. Den kom direkt från Amerika och var en gåva från min bror.

I min ungdom fanns det en smedja i granngården. Smedjan flyttades sedermera till Älvesta. Posten fick vi hämta i Hjortsberga handel. Det var Johan Andersson & C:o som hade filial där. Handlarn där sa till mej en dag, då jag talte om att jag inte hade lust att arbeta i jordbruket: "Res ut och ta plats, det är bättre än att grovarbeta i lantbruk". Jag tog kurser per korrespondens. En tid studerade jag stenografi. Jag hade valt fel system, nämligen Gabelsbergers, som var svårare och mera invecklat än Melins. Arvid Olsson, som blev bankman i Kumla, kände jag mycket bra. Han ordnade välskrivningskurser på många platser. Jag var med på en av hans kurser i Bergslagen. Jag minns när Arvid Olsson blev av med sitt ena ben. Det var vid en svår sjukdom i kallbrand.

Jag var hemma och arbetade i lantbruket tills jag var 20 år, men då lämnade jag Vesta och kom först till en plats i Småland men återvände så småningom till hemlänet och Vedevägs bruk, där jag verkade i tio år och hade även hand om lantbruket. I Vedeväg blev jag bekant med lärarinnan Ella Hedberg, som med tiden blev min hustru. Hon var nästan lika gammal som jag är nu, när hon lämnade mej 1968.

Under min Vedevägstid hade en jordbruksarbetare 1.52 om dagen och bostad och lite bränsle samt 2 liter mjölk. Det var inte mycket men man hörde sällan att arbetarna klagade. Det fanns inga fackföreningar då. Direktören bodde i Stockholm. När man senare organiserat sig och talte om det för honom, skrev han tillbaka: "Har de bildat fackförening får de sluta allihop".

I Gyttorp blev kamrerstjänsten ledig och direktören bad mej att överta den, vilket jag gärna gjorde. Där låg frikyrkoverksamheten nere. Blåbandsföreningen var den enda ideella organisationen. Så småningom bildade vi en missionsförsamling och byggde ett missionshus. Jag hade ytterst få till hjälp, men jag satte igång med att kalla predikanter och fick sköta den huvudsakliga verksamheten själv inte blott i Gyttorp utan även på flera andra platser i Bergslagen.

När jag arbetade hemma hos far fanns ingen kvarn i Kumla, utan vi fick fara till Skogaholm och mala. Där kunde vi få vänta ett par dagar för det var många som skulle ha malt. Det tyckte far var för länge så vi åkte ibland till kvarnen i Lagmansbacka. Till resorna användes ett par oxar. Sedan startade Kumla Ångqvarn och då malde vi vanligtvis säden där. Det fanns även en kvarn på närmare håll, nämligen i Översta, men där fanns under torktider ej tillräckligt med vatten.

Vestmark var den förste som åkte bil på Vestavägarna. Om när han tog körkort berättar han följande:

— Det var lätt att åka bil förr, när det knappast fanns några bilar på vägarna. Körkortet tog jag i Nora, och det var inte så svårt att få på den tiden. Den som skulle skriva intyget var urmakare. Innan jag skulle avlägga provet åkte jag ett par gånger med en granne, som var med när jag

skulle ta provet. Vi körde kanske en halv mil innan vi kom till urmakarn för att visa vad jag kunde. Jag körde några varv på en gård och det gick bra, inte för att jag var duktig utan det gick ändå. Sedan skulle jag förhöras om motorn, och då tyckte han att jag var dålig. "Förresten det får vara för nu kommer det en annan som också vill ha körkort." Jag fick emellertid mitt intyg. Så man var inte så noga förr.

Jag hade god hjälp av Gunnar Eriksson och hans fru med att erinra sin äldre släkting om ett och annat som denne varit med om under sin långa levnad. Det behövdes emellertid inte många ord förrän Vestmark satte igång och berättade, högt och tydligt utan att missa något väsentligt. Han skrattade åt lustigheter och var verkligen trevlig, inte minst då vi tillsammans pratade vid kaffebordet.

Åldern tycks inte ha avtrubbat hans intresse för politik. Han har inte varit någon "avhoppare" utan alltifrån ungdomsåren blivit sitt parti trogen.

När han blev pensionär flyttade han till Örebro. Som så många pensionärer valde han som hobby att samla frimärken. Han har också arbetat åt en grossist med att lägga in frimärken i påsar m. m.

Forts. från sid. 8 Den första valrörelsen

trupp skulle gå dit och se till att det kom folk in i fullmäktige som ville någonting. Sagt och gjort.

I den lilla salen i Natanael var inte många samlade. På ordförandeplatsen satt fjärdingsman E. D. Arbin, far till frisör Karl och bibliotekarie Charles, sekreterare var fjärdingsman Gustav Zetterlöf och kassör verkställare Gottfrid Carlsson.

Att få så många medlemmar på en gång var inte så vanligt och detta blev en av anledningarna till att kvällen förflöt under bästa stämning och enighet. Ungdomarnas krav på en del topplatser mötte inget motstånd. I all synnerhet som de försäkrade, att de skulle hjälpa in sig själva, och även några äldre till, om de bara var positiva till att göra slut på smågnidandet och få det trivsammare.

Den första valbyrå i Kumla stad startades av De frisinnade 1919 men flera av butikerna var faktiskt också valbyråer. De unga expediterna hade de rätta valsedlarna under butiksdysken och även fullmaktsblanketter. Kvinnorna behövde information — det var första gången de skulle rösta — och även många äldre hade aldrig deltagit i något val. Men när de nyvordna agitatorerna på valsedlarna pekade på namn som Ernst och Axel (nämnda här ovan) behövdes inte någon övertalning för att få flickorna av olika årgångar att tro, att De frisinnades lista var den enda rätta.

Det blev det dittills livaktigaste valet i Kumla. Och den mest överraskande valutgång. Jag vill minnas att det skulle väljas 18 municipalfullmäktige. Av dessa tog De frisinnade inte mindre än 11. Tur var att man tagit med så många suppleanter på listorna, då de flesta av dessa blev ordinarie ledamöter.

Kommunalfullmäktige valde 30 ledamöter. Där blev inte dominansen så stor för De frisinnade. De erövrade emellertid de flesta mandat. 12 vill jag minnas.

GAMMAL AFFÄR i ny miljö . . .

Grundad 1898
Telefon 700 64

VALKOMMEN TILL **Hagendalsvägen 20**

och se vad vi har att erbjuda i
MÖBLER OCH MATTOR

Zarelius MÖBLER

MIN BARNDOMS GATA

XVIII Järnvägsgatan

Järnvägsgatan tillhör inte våra äldsta gator och följaktligen finns inte någon byggnad från stationssamhällets tillblivelse. Initiativet till gatan togs av framlidne fabrikör A. G. Andersson, som också svarade för kostnaderna. Hela östra sidan upptar Statens Järnvägars bangård. Gatan börjar på samma plats som både Stationsgatan och Nygatan i en åtminstone tidigare farlig kurva.

Nr 1 (Lundby) var ett litet numera rivet hus, som kallades för "gula faran". Namnet lär ha uppkommit därför att stugan genom sitt läge i kurvan ansågs som en fara för trafiken. Under 1910—20-talet ägdes huset av A. G. Andersson. Ägare under flera årtionden var sedan trädgårdsmästare August Kinnander, som sålde fastigheten till Kumla stad.

Nr 3 (Lövsta) tillhörde under flera årtionden fröken Eleonora Eriksson. Hennes far var banvakt, som hade till "extraknäck" att vara "kobotare". Han påstods ha haft vida större förtroende hos bönderna än någon veterinär. Dekokterna, som påstods ha haft så välgörande inverkan på djuren, blandade Eriksson själv ihop. Till Lövsta hör det stora obebyggda området väster om bostadshuset som under många år upplåtits till frikyrkornas tälmöten. När skoindustrien hade det som bäst och A. G. Andersson hade planer på en tillbyggnad av fabriken, var det hans avsikt att förvärva den välbelägna tomten. A. G. Andersson övergav det tänkta projektet och byggde istället som bekant konfektionsfabrik. På 1940-talet såldes Lövsta till C. A. Jonssons skofabrik, som hade för avsikt att bygga personalbostäder på området. Någon bebyggelse blev det inte. Skoindustrin gick mot allt hårdare tider. Lövsta tillhör numera byggnadsfirman H. Ståhl, Norrköping.

Nr 5 och 7 (Sofieberg) är ett villa- och fabriksområde. Marken förvärvades 1896 av skofabrikören A. G. Andersson, Sörby. Han lät först uppföra den ännu kvarvarande villan, som skulle användas till såväl familjebostad som skomakarverkstad. Villan lär ha varit den sista byggnad, som Erik Rube hann få färdig innan han hastigt avvek från Kumla och blev norrlänning och i Nattavaara ägnade sig åt landsvägs- och brobyggen.

A. G. Anderssons första skofabrik vid Järnvägsgatan

Andra våningen var fabrik medan den nedre användes som bostad. Bakom villan byggde A. G. 1909 samhällets dittills största fabrik, som innehåller av byggnadsfirman H. Ståhl, Norrköping. Såväl villan som fabriken är nästan i sitt ursprungliga skick.

Efter några år uppförde A. G. Andersson den första skofabriken i norra hörnet av tomten och 1909 Kumlas största skofabrik, som en tid sysselsatte 300—400 arbetare.

A. G. Andersson (1858—1942) var född i Vallersta och son till Anders Andersson, "partiskomakeriets fader", som var den förste som gjorde skor utan måttagning. "AG", som han vanligtvis kallades, deltog flitigt i kommunal verksamhet och var bl. a. ledamot av såväl kommunal- som municipalfullmäktige. Han gjorde ett flertal donationer. Tack vare honom kunde stora delar av Länsmansskogen räddas från att styckas till tomter.

De båda parkerna, som blev en följd av donationerna, har skapat trivsel åt ortsborna och givit stadsbilden ett ståtligare utseende. I synnerhet Västra parken har blivit något helt i donatorns önskan, vilket man nog inte kan säga om Östra parken.

Sofieberg med gräns till Fabriksgatan har förvärvat av förutnämnda byggnadsfirman H. Ståhl, som ämnar riva såväl villan som fabriken för att lämna plats för ett omfattande bostadsområde, gränsande till tre gator.

Nr 9 (Skodsborg), Järnvägsgatans ståtligaste byggnad, uppfördes 1921 av disponent Ernst Andersson, äldste sonen till A. G. Andersson. Efter hans frånfälle blev Skodsborg läkarhus i och med att doktor K. V. Wikner blev ägare.

Nr 11 (Skogsgård) är från 1923 och uppfördes liksom Skodsborg på det av A. G. Andersson inköpta skogsområdet norr om Västra Drottninggatan. Villan har från början tillhört kapten Sven Florén.

Nr 13 är byggt 1942 av Thure Schelin, kamrer på A. G. Anderssons skofabrik. Efter hans bortgång blev hans måg, fabrikör John Ljungberg, numera skohandlare i Tranås, ägare. 1961 förvärvades fastigheten av tillskärare Carl Berg.

Schelin ägnade mycket av sin fritid åt Frälsningsarméns verksamhet och var under många år ledare för Hjälpgruppen. Under ett par perioder tillhörde han kyrkofullmäktige.

Sveas **BAGERI & KONDITORI**

Kvarngatan 22
Tel. 701 11

Rekommenderar sina tillverkningar av

Tårter, kaffebröd m. m. Specialité: **Skorpor**

Erkänt gott kaffe. Alltid färskt bröd

Nr 15 är liksom nr 11 från 1940-talet och uppförd av disponent Harry Andersson, yngre bror till ovannämnde Ernst Andersson. Efter hans frånfälle har villan tillhört fru Alva Andersson-Åström.

Nr 17 byggdes 1942 av skofabrikör Adolf Eriksson. Sedan några år tillhör fastigheten Kumla Fruktindustri AB och användes som personalbostad och disponeras av fabrikschef Herbert Schultz. Adolf Eriksson, som vitsordades som en synnerligen skicklig yrkesman, hade på 1910-talet fabrik vid Kvarngatan, som han överlät till bröderna August och Axel Lundholm. Eriksson blev under ett par årtionden fabriksens disponent, innan han själv startade Skofabriken Excelsior, som ännu är i gång och tillhör ett par av sönerna.

Nr 19 är en obebyggd tomt som tillhör fru Astrid Persson. Tomten är delvis beväxt med unga lövträd.

Nr 21 tillhörde under närmare ett 20-tal år guldsmed Elias Englund. Efter hans död har fastigheten tillhört lantbrukare Torsten Pärsson, Hagaby och tillhör numera fabrikör Stig Andersson.

Nr 23 är uppfört av och tillhör distriktschef Bengt Eriksson.

Nr 25 tillhörde under en längre tid lantbrukare Filip Svensson, som samtidigt innehade Tyringe gård. Nuvarande ägare är vaktkonstapel Einar Hemlin.

Nr 27 var förr en liten lantgård, som tillhörde Edvard Persson, mera känd som "Noak". Han var samhällets renhållningsman. Många äldre minns honom då han körde omkring med sin ox och hämtade latriner på gårdarna. Det finns många historier om "Noak". En är denna: När han hämtade latrinet hände det ofta att tunnorna var så fyllda att det skvalpade över och bildade en fuktig rand utefter färdvägen och spred en otäck lukt över grannskapet. Vid ett tillfälle bromsades "Noak" och hans ox upp av en dam, som ville veta var Fylsta skola låg och fick svaret: "Jag kommer därifrån, följ lokta så kommer ho dit!"

Efter "Noak" har nr 27 ägts av skoarbetare J. H. Eriksson men tillhör nu AB Bandindustri och användes som personalbostäder.

Nr 29 är ett nybyggt hörnhus med adress Hagagatan och tillhör folkskollärare Per-Olof Åkesson.

Nr 31 ägdes under mer än 20-talet år av Viktor Persson. Han var åkare och han och hans svarta häst "Blenda" var kända av ortsborna under municipalsamhällets tid. Nuvarande ägare av fastigheten är skofabriksarbetare Harry Redin.

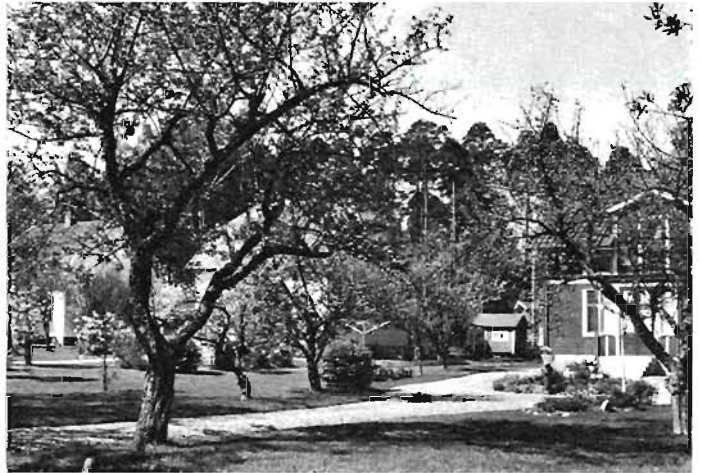
Nr 33 hade också ett åkeri på tomten, som tillhörde Ernst Edvard Hellström. Han hade åkerirörelse under många år men blev på äldre dagar skåning i och med flyttningen till Hälsingborg, där han avled. Senare ägare har varit elektrikern Sven Gustafsson, men fastigheten tillhör nu Kumla stad.

Nr 35 *A t. o. m. J* är ett 1960 uppfört radhus som tillhör "Villaägareföreningen Gnagaren" med 10 bostadslägenheter. Radhuset kom till på initiativ av AB Kumla Byggarvaror och byggmästare var Alvar Edlund.

Nr 37 (Holmen) byggdes år 1935 och har under alla år tillhört fabrikör Henry Sundström.

Skodsborg

Parti från Järnvägsgatan

Norra delen av Järnvägsgatan mot Oppedårdsområdet

Album, Skrivunderlägg, Reservoarpennor, Gästböcker, Brevpapper, Almanackor, Jultidningar, Närkeslitteratur, Julkort med Kumlamotiv

Dohlwitz BOKHANDEL

Telefon 700 56

KUMLAVANDRINGAR med tekn. av *Tore Lundborg*. Intressant och roande! (10:— inkl. moms)

BOKEN
— bästa gåvan

Nr 39 (Solbacka) uppfördes 1946 av fabrikör Daniel Lithell. Efter hans flyttning till Sköllersta 1964 har Solbacka tillhört folk-skollärare Per Erik Calner.

Nr 41 (Tallholmen) byggdes 1921 av skofabriksförman G. H. Andersson och tillhör numera svetsare Kjell Engman.

Nr 43 är också från 1921 och dess förste ägare var disponent Albert Johansson men tillhör nu kartongarbetare Ellert Skeppner. Albert Johansson var synnerligen verksam inom I. F. Kamraternas styrelse bl. a. som kassör under mer än ett årtionde.

Nr 45 uppfördes av fabrikör Gottfrid Sundström, far till ovan-nämnde Henry Sundström. Två år före sin bortgång 1918 byggde han den skofabrik som revs för något år sedan. Ägare av nr 45 är lantbrukare Gunnar Johansson. Tomterna 15—45 är avsöndrade från ett större markområde, som tillhörde lägenhetsägare Oskar Hjelm, Sofieberg, svärfar till den politiskt verksamme fabrikör Eskil Lindblom. Väster om de nämnda fastigheterna är bevarat ett Kumla stad tillhörigt skogsområde, där det har ordnats med en idyllisk lekplats, omtyckt av både småttingar och deras föräldrar.

Nr 47 tillhör Kumla stad efter att förut ha tillhört fabrikör Emil Sundström, som i början av 1940-talet byggde skofabrik på tomten.

Nr 49 har alltsedan 1940-talet tillhört skoarbetare E. W. Karlsson.

Nr 51 är uppförd av fabrikör Sven Karlsson och tillhör förman Göte Löfdahl.

Nr 53 byggdes av skofabrikör Leander Jansson och har efter hans frånfalle tillhört sterbhuset.

Nr 55 tillhör byggmästare Harald Fahlström som också uppfört huset.

Nr 57 är från mitten av 1940-talet och uppfört av byggnads-nickare P. A. Bäckman. Nuvarande ägare är textilarbetare Gunnar Eriksson.

Nr 59 är från 1946 och uppfört av ägaren byggmästare Alvar Edlund.

Parti från Järnvägsgatan

Tillägnad

Frans Mikael Franzén

Kyrkoherde i Kumla 1812—1824

*Fanny, lilla ögonsten,
timman är så gruvligt sen,
sömnen är en gåva.
Över tusenskönans äng
sländan gör en sista sväng,
hon ska också sova.
Nyss, som i en önskedröm,
när du syrsan gav beröm,
föll en liten stjärna.
Gräsets gröna musikant
för en sådan vacker slant
spelar mer än gärna.*

*Långt bort över Norra Mos
pappersdraken flög sin kos,
den som var så näpen,
slet sig loss i Kumla by,
virvlade mot himlens sky,
tänk, vad du blev häpen.
Blev en himlens resenär
till den som har barnen kär.
HAN som allting helar,
vakar vid vår fönsterkarm
när du sover på min arm,
medan syrsan spelar.*

Karl Wetterholm

FÖRLOVNINGS- och VIGSELRINGAR

JULKLAPPAR i Guld, Silver och Nysilver, rikt urval. Matsilver i flertal modeller
Köksur, Fickur och Armbandsur. Gamla smycken och ringar omarbetas.

AB ELIAS ENGLUNDS Guldsmedsaffär

KUMLA - Tel. 703 01

Minnen från barn- och ungdomsåren i Kumla

När man kommer litet upp i åren är det underligt hur tankarna vill gå tillbaka till barndomen och barndomshemmet. För min del kanske det beror på, att jag efter några års äktenskap, fick flytta tillbaka till barndomshemmet, där jag är född och fortfarande bor. Efter mina föräldrars, Oskar och Sofia Hjelm, död köpte min man och jag det gamla hemmet och på så sätt kom jag tillbaka hit igen. Vi lät bygga om, så man kan ju ej känna igen gamla hemmet, men då jag går här och stökar så är det ändå så mycket som drar tankarna tillbaka till forna dagar. Jag önskar, att jag kunde trolla tillbaka tiden och se den som den var då och även få träffa och prata med de gamla som levde då.

Jag växte upp i ett harmoniskt hem. Mina föräldrar var av den gamla stammen, arbetsamma och skötsamma. År 1894 köpte min far marken där jag nu bor, samt rätt mycket mark runt omkring, där han hade åkrar av olika slag. Han drev nämligen ett litet jordbruk, hade tre och fyra kor, ett par grisar och höns. För övrigt var han skomakarmästare, som det hette på den tiden. I ett rum på andra våningen var det skomakarverkstad och där hade han två och ibland tre skomakare till hjälp. Det var handgjorda stövlar, som tillverkades och då de var färdiga packades de i stora trälådor, vilka sedan åkare Gustav Johansson kom med sin häst och planvagn och hämtade, samt körde till stationen för vidare befordran till Örebro och leverans till Grosshandlare Bröderna Gustavsson där.

Skomakarna som arbetade åt far hade bl. a. bostad och mat och även fri tvätt hos oss. Det var nog arbetsamt för mor många gånger, men vi var ju fyra systrar som hjälpte till.

Sommartiden hade ju min far mest arbete med det lilla jordbruket och trädgården. Som ägorna inte var så stora gav de ej tillräckligt med foder åt våra kor, utan far fick köpa ett par grästegar på Mosjön, vid en auktion. När det sedan var dags för höbärgning, fick min mor göra iordning en stor korg med matsäck och så tog far korgen och lien och gick den långa vägen till Mosjön. I regel hade han ju någon med sig till hjälp. Det var ej många som hade cyklar på den tiden, utan det var att använda "apostlahästarna". Det blev många gånger far fick gå den långa vägen fram och åter innan höet blev bärgat. Som barn tyckte vi alltid det var så roligt. Då gick vi ut till dem på Mosjön och fick åka på hölasset hem. När man sedan blev litet äldre, var det att ta en riva på axeln och följa med och räfsa. Jag minns hur varmt det var ibland, ingenting som skuggade och man var så törstig att man nästan var färdig att dricka vatten ur ån.

Någon häst hade vi inte, utan det var snälla bönder som hjälpte oss med alla körningar och då det skulle plöjas. Ett par av dem som ofta hjälpte oss var John H. Johansson i Brånsta, sedermera riksdagsman, samt hans broder Axel. Båda är nu avlidna.

Sofia och Oskar Hjelm

Jag hade en morbror i Tomta i Hallsberg, Alfred Andersson. Han kom ibland med sin häst och vagn den långa vägen för att hjälpa oss. Vi barn tyckte att det var fest i stugan, då han kom med den snälla hästen "Rölle". Ofta stannade han ett par tre dagar hos oss.

Råg och havre hade vi på åkrar här hemma. Då det var moget, gick far före med lien och skar och jag gick efter och tog upp och band. En sommar var det så varmt, så jag minns vi fick gå upp kl. 4 på morgonen och börja, medan det ännu var litet svalt. Blev man färdig tidigt någon dag, cyklade man till Hultsjön och badade, vilket kändes härligt efter det svertiga arbetet. Det fanns ju inget bad på närmare hläl. Men som barn gick vi ibland till Brånstaån och badade. Om vi blev rena av de baden var nog tvivelaktigt. Men roligt var det.

Då säden skulle tröskas blev det bråda dagar. Det fanns ett stort tröskverk som bönderna fick beställa och det forslades från gård till gård och oftast gjordes det arbetsbyte mellan gårdarna. Även vi anlätade tröskverket. Då var det att i förväg koka och greja, så man hade något extra gott att bjuda "tröskgänget" på. På gården samlades då alltid en massa barn, ty det hördes ju på långt håll, då tröskverket var i gång. Då karlarna var inne för att äta, följde oftast barnen efter och tittade på och då fick de efteråt sätta sig kring bordet för att få en smakbit. Min mor var nämligen så barnvänlig. Maten var ej så dyr då, utan man kunde laga till så det gick att bjuda om det kom någon mer än man beräknat.

Jag minns det hände ibland då min mor kom in från ladugården på morgonen, att hon kunde ha med sig två och ibland tre luffare, som hade logerat i ladan på natten. Dessa fick kaffe eller en matbit innan de vandrade vidare. De var alltid så tacksamma. Det fanns just inga farliga individer på den tiden. I samband med det kan jag nämna, att vi till vår köksingång endast hade en stor nyckel. Var det så, att alla skulle gå bort åt olika håll och ingen var hemma, då var det bara att hänga nyckeln på en stor spik på väggen bredvid dörren. Men gör det nu den som vågar.

På våra ägor hade vi även en stor potatisåker. Då potatisen skulle upp ur jorden, var det att gå omkring i stugorna och tinga

Allt för Motoristen

BENSIN — OLJA — SERVICE — TILLBEHÖR

VÄLKOMMEN till **Stene Servicestation**
Inneh. Nils Berggren Tel. 731 70

Sofia och Oskar Hjelm med dottern Edit vid hemmet Sofieberg

potatisplockare. Bland dessa var det två tanter som var nästan obligatoriska på alla gårdar. Det var "Nybergsmora" och "Gustav Larsmora". "Gustav Larsmora" bodde i en liten stuga strax intill bron vid viadukten i Södra Mos, men då vägen lades om där, måste stugan bort. Men "Nybergsmoras" lilla fina stuga finns kvar än. Den ligger efter vägen strax söder om bron. Gummorna har nu varit döda i många år. Jag kan se dem för mig när som helst, där de gick i potatisåker, hur duktiga de var och glada och skämtsamma. Men vi som var yngre kanske inte tyckte om dem alla gånger, ty då vi klagade över att vi hade ont i ryggen sade de alltid: "Åh ni som är så unga har ju ingen rygg". Själv var jag med även på andra gårdar och plockade potatis. Vi fick då en krona om dagen och maten. Sedan höjdes priset till två kronor och då kände jag mig förmögen då jag gick hem. Men man fick inte sluta kl. 5 på em. utan man kunde få hålla på tills det var så mörkt så man knappast såg om det var sten eller potatis man plockade.

Då jag var barn, var det ej brukligt med veckopengar, som barnen skall ha nu, utan man var så glad åt den minsta lilla slant man fick. Jag fick vid ett tillfälle ett öre och tänkte att nu skall det bli fest. Jag sprang allt vad mina små ben förmådde, fram till station, till Emil Hallméns affär för att köpa chokladkulor. Då jag kom dit ställde jag mig nere vid dörren, för jag ville handla av Bror Andersson, som var biträde där, för jag kände till hur snäll och givmild han var. Om en stund kom han fram och frågade vad jag skulle ha. Då jag begärde för 1 öre chokladkulor, såg jag att han drog på munnen. Men vad gjorde det. Jag fick en påse med rätt många chokladkulor i och jag var så lycklig. (A., som var far till konsumföreståndare Erik Andersson, var under första världskriget chef för livsmedelsbyrån.)

Höst och vår skulle det alltid göras storbyk. Då var det att plocka ihop stora knyten med smutskläder och dra dem på en kärra till någon tvättstuga. Det fanns inte så gott om tvättstugor på den tiden. Som barn minns jag att det fanns en tvättstuga som låg cirka 50 m från järnvägen, nedåt Brånsta till. Där var en gammal tvättstuga på vänster sida av vägen och på höger sida var en damm, där man fick ta tvättvattnet. För mig som var barn då, var det högtidsdagar. Vi sprang på de höga banvallarna och plockade blommor och då kunde det ibland komma ett stort kompani beväringar som var på marsch från Sannahed och de sjöng "Upp på halta Lottas krog..." och så stannade de och tog en vilopaus på en hög grässlänt som fanns intill där. Ibland kom grevens på Säbylund åkande förbi på landsvägen i droska dragen av granna parhästar och med livréklädd kusk. Då stod vi ungar där och gapade och tyckte

riktigt vi befann oss i sagans värld. Allt detta var ju riktiga upplevelser, tyckte man då. Men de stackarna som stod i tvättstugan vid sina baljor, var det nog ej så roligt för. Själv fick jag prova på det så småningom. Men då fanns det tvättstugor på närmare håll. Men det var ju att gno på bräde, ty tvättmaskiner fanns ej och så var det att lägga kläderna i stora byckar och byka på. Ja nog blev kläderna rena och fina, så denna metod ville jag hålla mig till flera år sedan jag blev gift. Men som tur var gistnade mitt byckar till sist och jag fick börja använda annan metod och kom då underfund med att det gick lika bra.

När sedan julen nalkades då var det att tänka på slakt o. d. Som hjälp till detta hade vi "Erik Larse" i Södra Mosbyn, som förutom att han var lantbrukare, var en duktig slaktare. Det var en stor och kraftig man, med ett vackert välvårdat skägg.

I Södra Mosbyn hade han en stor bondgård, men den är borta nu. Han var en mycket uppskattad man på orten och hade många kommunala uppdrag, var kyrkovärd och tillhörde även NTO-logen.

Den familjen var en av mina föräldrars bästa vänner. De hade fem barn, vilka alla emigrerade till Amerika. Äldste sonen Erik, var endast kvar i Amerika omkring ett år, då han kom tillbaka till Sverige igen. Han avled för några år sedan. Sonen Karl var den första som for över. Han skulle då ha farit med båten Titanic men av en tillfällighet kom han ej med vilket han var mycket besviken för då. Men det blev nog hans räddning. Dottern Gerda var sjuksyster här i Kumla och är det troligtvis även i Amerika. En av sönerna hette John (Jonny) och blev boxare i Amerika. Han kom tillbaka till Sverige några år efteråt för att prova på boxaryrket även här. Han var då väldigt i ropet och beundrad av det "unga gardet". Men längtan till landet i väster tog väl överhanden, så han for tillbaka igen.

För att återgå till arbetet med slakten, så var det för mor att sätta igång och göra korv av olika slag, samt sylta. Den konsten kunde hon. Det var den godaste hemgjorda korv jag ätit. — Fläsket styckades och beströddes med grovt salt och lades i ett stort träkar. Paltbröd skulle ju också bakas. Men det var ej nog med det. Sedan skulle allt möjligt annat bakas i ett par tre dagar. Dessa bakdagar återkom med jämna mellanrum. Då skulle det bakas tunna kakor av grovt rågmjöl som vi sedan torkade på träspett i taket och som packades ned i en stor trätunna då de var torra. Då jag var nybörjare och skulle hjälpa till med bakningen av dessa tunna kakor, fick jag fingrarna rakt igenom då jag skulle vända dem, men min gudomligt tålmodiga mor tröstade mig med att det skulle gå bättre bara jag blev van. Och om jag nu hade allt bröd jag bakat, tror jag det skulle räcka några år framöver. Vidare bakades det långa vete-längder, som sedan skars till skorpor och gräddades i stora plåtar i ugnen. Mjuka siktakakor bakades också, samt kaffebullar och sist några sorters småbröd. Efter allt detta var det att börja med storröngöring. Vi hade ju en stor mur i spisen med bakugn som eldades med stora vedträn och därför alltid blev sotig ovanför luckan. Muren skulle alltid kritas vit och fin. Någon korkmatta hade vi ej på golvet, utan det var att skura med såpa och borste. Då detta var gjort, lades rena trasmatior på golvet, rena gardiner sattes upp för fönstren och så var det snyggt i stugan igen.

Julhögtiden i mitt hem glömmar jag aldrig, så gör ej heller mina anhöriga som finns i livet. Vår mor och far höll gärna på gamla traditioner. Sedan mina systrar var gifta och endast jag var kvar hemma, samlades vi alla här på julafton. Julgranen fick ej tagas in förrän på julafton och den skulle syskonbarnen kläda medan vi andra ordnade med annat. Själva julklappsutdelningen var ju höjdpunkten av alltsammans. Det förekom ju inga dyrbara saker. Men vilken glädje det var! Jultidningar och julblad fick ej heller tagas fram förrän julafton. Det skulle vara till lektyr under juldagarna. Ingenting fick tagas ut i förväg. Sedan var det en del bjudningar och fester i mellandagarna. Då man var barn var det ju alltid jul-

Folkets Hus

TEATER - FILM - LOKALER FÖR MÖTEN

RING 750 79

*REKOMMENDERAS för bröllop, middagar
och samkväm i trivsamt miljö*

Bröderna John och Axel Johansson, Brånsta, på plöjningsarbete hos Oskar Hjelm

gransplundringar. Det var så högtidligt då man fick klä sig fin en vardag och gå bort på bjudning. Då lektes det av hjärtans lust alla möjliga lekar. När vi sedan träffades räknade vi alltid efter vem som varit på de flesta julgransplundringarna.

Efter jul, sedan allt blivit lugnt igen, då skulle mor ha in vävstolen. Min mor var van att allt skulle vävas. Hon vävde tyg till kostymer åt far, klänningar åt oss barn, gardiner, lakan, handdukar, samt tras mattor, ej att förglömma. Även jag fick börja med det så småningom. Det var inte så lätt i början. Allt som oftast slog jag av trådarna med skytteln. Men även då uppmuntrade mor mig med att det skulle gå bättre så småningom. Det gick sedan så bra att jag knappast vill gå från vävstolen.

Men det var inte bara arbete hemma. Vi hade mycket roligt både som barn och då vi var unga. På somrarna hade vi alltid Stockholmsfrämmande. Ett par flickor som kom varje år och gästade oss tre fyra veckor. Mor och far var alltid gästvänliga. Då gjordes små utflykter och kaffefester i det gröna, gökottor m. m. Vårt främmande längtade alltid till det "Hjelmiska godset" som de på skämt kallade vårt hem. Vi hade ju vår lilla skogsdunge att hållas i, "Hjelmens holme" som den kallades på den tiden. Den var min fars stolthet, den var han så rädd om. På den tiden kunde man plocka både lingon och blåbär där. Några onödiga gångstigar fanns ej. Bygde vi lekstugor, gjorde vi det alltid bredvid någon stor sten, eller annan bar plats för att ej trampa ned för mycket. Så satte far upp bänkar och bord på vissa ställen, där vi ofta satt och drack kaffe. Skogen finns kvar ännu, Kumla stad köpte ju den till park. Och nu är det andra barn som leker där och har roligt. Hur ofta vandrar jag inte i tankarna på alla stigar som fanns här då. Det fanns inga stora fina gator, som det är nu. Fredsgatan från Järnvägs-gatan och hit var bara som en vanlig ängsväg, med hjulspår, bevuxen med gräs och med diken på båda sidor, där det växte buskar och blommor av alla slag. Otaliga var de blombuketter jag plockade där åt mor. Jag minns att jag fick för mig att jag skulle plocka en blomma av var sort, och för att få ihop en sådan bukett, så följde nog både maskrosor och gräs med. Så det blev nog inte precis "Violer åt mor...". Men mor såg alltid så glad och nöjd ut och placerade mina små buketter i något glas eller kopp. Och då kände jag mig så varm i mitt lilla hjärta. Eriksbergsvägen fanns ej heller då. Men far köpte en jordremsa på Hagagatan och fram till oss, så han skulle få körväg. När sedan bebyggelsen ökades ut och vägen skulle breddas och göras om skänkte min far sin vägdel till Kumla stad. Vägen fick namnet Eriksbergsvägen, fast jag tycker nog den

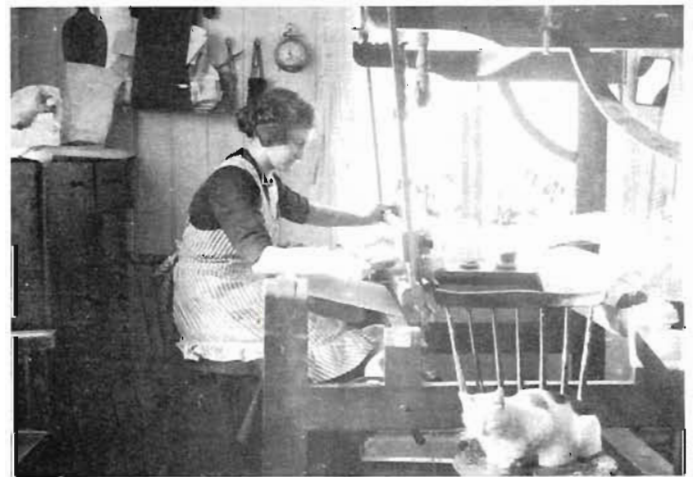
borde haft ett namn efter min far. Även Rosenhillsgatan var bara en ängsväg. Men hur underbart var det inte att gå den vägen. Kanske bredvid ett vajande rågfält, eller en blommande potatisåker. Då kom vi till "storskogen" som vi barn kallade den. Det var skogen bakom Herbert Petterssons Handelsträdgård (Handelsträdgården fanns ej då). Den skogen tillhörde den förut nämnde Erik Larsson i Södra Mosbyn. "Erik Larsa-skogen", fick den därför heta. Och intill där, var en annan skog som fick heta "Johan Annersa-skogen". Den ägdes nämligen av en lantbrukare som hette Johan Andersson och som även var nämndeman och bodde i Södra Mosbyn. (A. var far till den för några år sedan avlidne lantbrukare Johan Johansson, som ärvde gården och skogen, som blivit bostadsområde.) Till den skogen gick vi ofta för att plocka bär, eller stora frodiga grankottar som min mor eldade i spisen då hon skulle koka kaffe. Särskilt minns jag också en liten väg som gick in i skogen där och upp till en öppen rund gräsplan. Där ordnades allt emellanåt fester av föreningar då det var musik, tal och servering. En tid fanns där även en trädgård, vid gränsen mellan de båda skogarna. "Tyska trädgården", kallades den, ty den anlades av en tysk trädgårdsingenjör, vid namn Schörnat. Där var många långa gånger med fruktträd av olika slag, samt små paviljonger och soffor här och där. Det var ett kärt utflyktsmål för Kumlaborna.

Nu är bebyggt överallt i skogen där. Vattentornet, stort och pampigt, som synes på långt håll, och en mängd fina villor med välskötta trädgårdar.

Hagaskolan här intill fanns ej i min barndom, utan jag fick gå i Fylsta skola. Vi barn härifrån tog då oftast en genväg över gårdarna. Det var en stugrad från vår gård och rakt söderut. De som bodde där då, har nu varit döda i många år och det har kommit nya ägare till gårdarna och ombyggnader har gjorts. Men minnet av de gamla som fanns där då har ej förbleknat. När som helst kan jag se dem framför mig.

I en av stugorna bodde familjen Pettersson. "Tjocke Pelle" kallades han för han var så tjock och fryntlig. Han hade alltid något skämtsamt ord att säga åt oss då vi gick förbi där. Så var det "Erik Perse" (Erik Persson), som var en mycket religiös man, tillhörde missionskyrkan. Han var änklings och hade en dotter som hette Elsa Eriksson, som avled för omkring ett år sedan. Erik Persson gick ofta hem till mina föräldrar och språkade bort en stund.

Så var det banvakt Pettersson. Han var banvakt och bosatt i den lilla bankvaktstugan vid viadukten i Södra Mos. Efter slutad tjänstgöring flyttade familjen och bodde i en av villorna i nämnda

Edit Hjelm vid vävstolen

Ost till vardags som fest från

OSTBUTIKEN

Trädgårdsgatan 6 — Telefon 700 33

God sortering i såväl svensk som utländsk dessertost

Sofieberg 1970

stugrad. Jag minns jag tyckte de var så rara de båda gamla och passade så bra tillsammans. Lika lugna och vänliga båda två. De var föräldrar till bröderna Berglund i Örebro. Då vi sedan fortsatte över gårdarna kom vi till Oskar Johansson. Fru Johansson hade matservering och det var nog många hungriga skomakare hon mätat under sina år. Johanssons var föräldrar till den för några år sedan avlidne socialvårdsmannen Josef Johansson.

Så tog stugorna slut och det var skog. Då vi gått fram genom skogen, kom vi till A. G. Andersson. Även där gick vi över gården. Då fanns ingen fabrik där, utan de hade skomakeri i ett rum på övervåningen i villan. Ja, det var många gånger man fick traska den nu omtalade genvägen över gårdarna, då man skulle till skolan i Fylsta, ibland i strålände sol, ibland i regn och rusk och på vintern i sträng kyla och snö. Skolan var ej så stor då som den är nu. Den har byggts till vid några tillfällen. Då första tillbyggnaden var klar hölls det invigningsfest. Några av oss skolbarn blev utvalda att sjunga. Vi fick stå framme vid orgeln, med svenska flaggan uppsatt på väggen som bakgrund och så sjöng vi: "Hell dig vår fana, korsfana blå" osv. Hur märkvärdig kände man sig inte då, precis som en operasångerska. Det var ju rätt mycket folk som satt och lyssnade.

Under min skoltid hade jag flera olika lärare och lärarinnor. Den jag fäste mig mest vid, var Tora Wallin, numera fru Tora Olsson. Hon var alltid så glad och snäll. En minnesbild som jag har av henne från skoltiden, var när hon hade sin namnsdag och vi i hennes klass hade samlat ihop pengar till present åt henne. På morgonen samlades vi framför hennes dörr och så sjöng vi med våra gälla barnaröster: "Tora nu med glädje vakna, ty Din namnsdag kommen är" osv. Då öppnades dörren och hon såg glädjestrålade ut, som om hon ville ta oss alla i famn. Ja, hon lever än kära Tora, men nu då vi träffas, är det ej som lärare och elev, utan som gamla goda kamrater.

Ären de rullar undan och tankarna med dem. När jag nu ser mig omkring, är det villor och trädgårdar överallt, i stället för åkrar, där korna ibland gick och betade. Jag får stämma in i sången

"Jag är gammal nu och lever
blott på minnen,
av mitt hem och mina vackra
drömmars land.
Vad i forna tider tjusat barnasinet
står så tydligt för min inre syn ibland"

Ester Östlund

HUR KAN MAN VETA?

(Anna finns i verkligheten. Även om den gamla människan får det bra i dagens samhälle, så finns det en saknad efter oberoende, som ingen välfärd kan utplåna.)

*Anna skulle till Sannahed
vem vet, hon kanske sörjde och led
i nya skorna och hatten.
Visst förstod hon, att så skulle bli till sist
hon hade det mesta av synen mist
och det kändes oroligt om natten.*

*Anna glömde bort vad som hänt
hon gick till sängs med ljuset tänd
och spisen så ofta hon glömde.
Och yrseln kom den kändes som storm.
Ja, så kom dom till sist i sin uniform
hon trodde att hon nästan drömde.*

*Anna fick bra i Sannahed.
Men jag vet, att ändå hon sörjde och led
för gammal att själv få bestämma.
Hon fått med sig bordet och pigttittar'n sin,
en byrå, en bibel, ett sockerskrin.
Men det var ändå inte som hemma.*

*Jag stannade till vid Annas hus,
jag såg vad som låg vid soptunnans grus,
trasmattor, byttor och pannor.
Där låg hennes soffor bland kanstött porcelin
och kudden av sammet, en gång var den fin
och skålar, burkar och kannor.*

*Inom mej jag kände en häftig protest.
Hur kan någon veta att detta var bäst
för en gammal och ensam änka.
En ättestupa i välfärdens land
och kanske ingen att hålla i hand
när hon kände det motigt att tänka.*

Centrum-LIVS

VID TORGET - KUMLA

Telefoner 700 55, 700 98

VÄLSORTERAD ICA AFFÄR

Se och utnyttja våra låga veckopriser

Gamla gårdar och byar i Kumla

Johanna och Jonas Erik Nilsson
Gottfrids farföräldrar

Sofia och Erik Jonsson
Gottfrids föräldrar

Karin och Gottfrid Eriksson
ägare till 1968

Tre generationer på släktgården Joglunda, Kumla

Joglunda

Den vackra och högt belägna gården Joglunda utgör 84 tunnland, därav 50 tunnland åker. Skogen ligger jämförelsevis nära gården.

Ägare till Joglunda var till för ett par år sedan Gottfrid Eriksson, som var den tredje generationen som brukade gården. Gottfrids farfar hette Jonas Erik Nilsson. Av honom köpte Gottfrids far Joglunda. Han var en duktig jordbrukare och var flitig med att förbättra gården och började täckdika den. Efter hans död 1907 sköttes gården av sterbhuset, dvs av Gottfrid och hans yngre bror Gerhard.

— En vårdag 1930 när vi höll på att hässa hö, berättar Gottfrid Eriksson, sade Gerhard att han inte ville hålla på med jordbruket längre utan tänkte resa till Amerika. Jag fick då ensam ta hand om jordbruket och fortsätta att förbättra gården.

— Du har ju varit fröhandlare också!

— Ja, i många år. Det började med att jag en gång var på marknad i Skövde och köpte ett parti gräsfro, som jag delade med mig till mina grannar. Jag fick lust att göra affärer och började att köpa och sälja och även odla frö. Längre fram slog jag mej tillsammans med Oskar Jonsson i Byrsta, och vi gjorde stora affärer och sålde frö både i Västergötland och Småland och på andra håll. Det höll vi på med i över trettio år. Det minns du väl själv, som tryckt analyserna under alla år.

— Jo, visst minns jag det. När vårvindarna började svepa omkring kom du och Oskar och skulle ha analyser och skulle ha dem fortare än kvickt. Jag minns också att du kom en gång och ville ha en annons till jordbrukartidningen (nuvarande Länsposten). Kommer du ihåg vad du fick till svar?

— Nej, det kan jag inte komma ihåg.

— Du skulle få om jag slapp att hälsa på dej genom att ta i hand. Du hade ju så fruktansvärt hårda nävar, så att efter att ha tagit dej i hand hade man ont en lång stund. Var det sant att du vid ett tillfälle tog landshövding Bror Hasselrot i hand så han blev blek.

— Det var inte så farligt. Men jag skulle väl tacka honom riktigt, när jag fick hederspris för gräsfroddling. Och det fick jag i sju år.

— Du hade kreaturslöst de senare åren?

— Ja, jag orkade inte med att sköta djuren. Jag hade 16 kor och några ungdjur. Förr hade jag oxar och hästar. Och gjorde även affärer med oxar. De var bra på alla sätt. Oxarna knallade ett i ett och var bra körkriter, bara man aktade dem. Jag hade också ett par kraftiga hästar. När min bror åkte till Amerika och jag var ensam att sköta jordbruket hyrde jag traktor. Min bror levde inte mer än sju år i Amerika. Han råkade ut för en druckningsolycka. Meningen var att han skulle ha kommit hem och hälsat på.

— Du gick i skola i Byrsta, förstår jag?

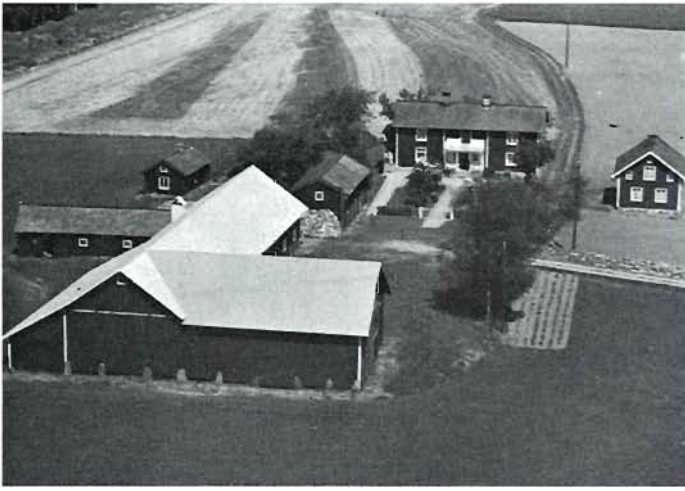
— Ja, det gjorde jag och läraren hette Jacob Jansson. Han var bra och bra var också prosten Gustaf Pettersson,

SKO-ekipera

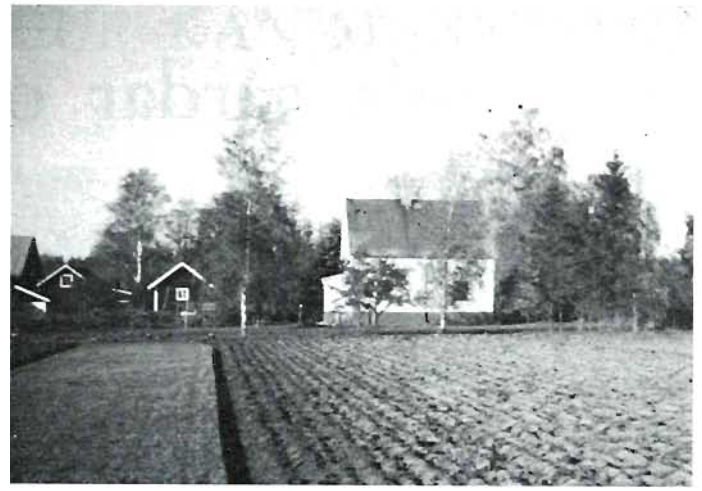
Eder till jul hos

EKBLADS
Skor

Trädgårdsgatan 9
KUMLA
Tel. 718 93
Bost. 753 64

Joglunda

Mellangården, Rösavi

som konfirmerade mej. Det var en riktigt folklig präst. Jag brukade möta honom när jag körde till Ångvarn. Han stannade alltid och hälsade. Det var en riktig präst!

— Kan du gissa vad bror min och jag fick för julklapp en jul?

— Nej, det kan jag inte.

— Nej det kan du inte. När far kom hem från Kumla någon dag före jul hade han två paket, ett till mej och ett till Gerhard. Vi var nyfikna och ville titta vad vi fått. Men det skulle vi inte få. Men far gav med sej. Vi fick var sin ryktborste. Det var inte mycket till julklapp. Far var praktisk, det var han. Och en arbetets man.

— Och nu har du och din maka lämnat Joglunda.

— Under en vaknatt låg jag och funderade över hur det skulle gå med gården i fortsättningen och fick då för mej att sälja gården till Arne Johansson i Hardemo, som hjälpt mej så mycket med körning och annat. När jag på morgonen frågade min hustru Karin vad hon tyckte om det, så var hon med på det. Och så flyttade vi hit till Sannahed. Här har vi så bra. Bättre kan vi inte tänka oss. Snälla och rara systrar, som alla vill vårt bästa. Nog hade det varit roligt att vara kvar på vår gamla gård, men jag orkade inte. Men nog ville jag ha sett den nya vägen färdig, som stryker förbi Joglunda. Så mycket av mina gamla ägor togs inte till vägen. Men jag fick leva 75 år i Joglunda och för det är jag tacksam. Det var alltid så lugnt och trivsamt där. Vi hade bara 220 meter till vägen, men så många bilar körde inte förbi.

— Du har nog haft ett strävsamt liv och kunnat glädja dej åt att ha varit en riktig kraftkarl.

— Bror min var mycket starkare än jag. Min bror och jag fick knappast uppleva någon ungdom. Far dog när jag var tretton år och min bror några år yngre. Det blev för oss att sköta gården, och det hade vi jämt göra med. Så det blev för oss att arbeta och inte tänka på nån fritid. Ungdomarna nu för tiden vet ingenting om hur det är att arbeta.

Rösavi

Du borde komma över till Rösavi och titta på byapapperen. Vi har dem kvar hemma, men det är aktuellt att vi skall lämna dem ifrån oss snart. Det var lantbr. Gotthold Andersson, som framförde denna inbjudan, när vi träffades vid hembygdsföreningens senaste årsmöte.

— Då borde jag allt få göra sällskap med Karl Östlund, som är storintresserad av gamla handlingar.

— Ni är välkomna båda två.

Mellangården i Rösavi är en 300-årig släktgård. De nuvarande ägarna, Alvar och Gotthold Andersson, har ärvt den efter sin far Johan Andersson. Samtliga hus är byggda under 1900-talet. Gården har en areal av 25 tunnland, därav endast något tunnland skog. Bröderna har även hunnit med att bruka en hel del arrendejord. Sedan december 1969 drivs gården kreaturslöst, och halva arealen är utarrenderad. Förutom en del ungdjur hade man vid omläggningen åtta mjölkkor, och levererade mjölk till Kumlaortens mejeriförening — ca 30—40 tusen liter om året.

Hästuppfofning och svinproduktion har tidigare bedrivits. Biskötselns är av mycket gammalt datum. Gotthold Andersson som fyllde 70 år i midsommarhelgen i år, berättar att han i 15-årsåldern blev medlem i Biodlarföreningen. Då hade han redan åtskilliga år hjälpt sin far i jordbruket.

På gården har bröderna odlat framförallt vete, korn, havre, vall, lin, rybs och ärter. De båda bröderna har arbetat med jordbruk i all sin tid.

Nu har bypapperen kommit fram, och Östlund är snart långt tillbaka i hävderna, och glömmer allt annat, till och med kaffet, som husmor Andersson haft vänligheten att bjuda på. Och ändå är han den mest kaffekäre, som man kan träffa samman med.

Han gör jämförelser med handlingar från andra byar. Särskilt förtjust är Östlund när han hittar prisuppgifter på olika varor. Dessa jämför han med vad han funnit i

DÄCKMÄSTER AB

f. d. Kumla Gummiverkstad AB.
Tel. 703 50, 711 55

BIL- OCH TRAKTORDÄCK AV LEDANDE FABRIKAT
GUMMIREPARATIONER REGUMMERINGAR
HJULBALANSERINGAR

Gotthold och Alvar Andersson
ägare av Mellangården, Rösavi

en för hundra år sedan och mer bortgången Vibyhandlares kassabok, som han länge hållit på att göra avskrifter ur. Det är Östlunds mening att ge ut en tredje bok, efter den framgång han haft med sina två första.

G. Andersson avslöjar, att han varit flitig läsare av de många byapapperen och kan en hel del om vad man sysslade med på de gamla bystämmorna, som visserligen ännu förekommer men som inte har samma betydelse som förr. Så mycken tid blev det tyvärr ej över för byapapperen utan detta fick anstå till en annan gång.

Alltsedan ungdomen har Andersson varit verksam i ortens frikyrkoaktivitet. I årtionden har han tillhört ledningen av Sannaheds missionsförsamling och i mer än ett halvt sekel varit lärare i söndagsskolan.

Gotthold Andersson har varit vänlig att planera ett besök för oss hos den 89-årige svensk-amerikanaren Artur Hagen. Han bor långt bort i byn, en bra bit från byagatan, och har trots sin vitalitet svårt att ta sig fram till den vintertid. Hagen har varit i Amerika och slitit ont och är ingen vän av Amerika, trots att han under årtionden uppburit pension därifrån. Det skulle aldrig falla honom in att råda någon att emigrera.

Vi finner Hagen i trädgården, sökande skydd för den svala vinden, medan solen alltmer försvinner i väster. Bekantskapen är snart gjord och vi får veta, att han ingenting har att berätta. Vi kommer snart underfund med att det är en stor överdrift. Vi skall låta Östlund och Hagen prata.

— Är Hagen född på den här gården?

— Jag är född i Rösavi. I Hörsta gick jag i småskolan för fröken Fryksdahl och i folkskolan för Per Larsson. Sedan flyttade vi tillbaka till Rösavi.

— Hurdana var pojkarna på den tiden?

— Vi var som pojkarna är nu, lite elaka och bråkiga.

— Första arbetet var det här hemma på gården?

— Ja det började så fort jag kunde stå på benen. Mor och far ägde gården vid banan, som Sven Svensson har nu.

— Jag har hört talas om att när man en gång höll på att gräva en brunn hittades ett altare, som skulle vara från forntiden. Har Hagen hört talas om detta?

— Nej, det har jag inte, men det fanns en domarring på gården, men den tog man bort. Det har också funnits en väderkvarn här.

— Rösavi är en urgammal bygd, det känner man på sei när man åker genom byn. På Carl Westers gård finns det en bykälla som aldrig sinar. Den måste vara många hundra år. Gick flickorna och pojkarna ofta till Hea på Sannahed under Hagens yngre år?

— Varje söndag skulle vi dit. Det var ett verkligt folknöje och var roligt att vara med. Det kom folk från alla håll. Far och mor skulle förstas hälsa på sina pojkar och flickorna sina fästmän.

— Hade de byggt kokhuset då eller höll de fortfarande på och grävde gravar och hängde kokkärlen över med "sluringen" i?

— Det minns jag inte men att det fanns marketenteri då, det kommer jag ihåg.

— Var "Ettöres-Hallgren" bekant?

— Ja, den kraken gick omkring på heden och tiggde och ville inte ha mer än ett öre. Det pratades mycket om att han varit kär i en prästdotter men blivit avvisad och tog det så hårt att han blivit tokig. Han trivdes bäst hos husarerna.

— Hur såg det ut på Ralaängarna under Hagens barndom? Jag har hört talas om svåra översvämningar förr.

— På våarna när det kommit mycket regn svämmade bäcken över.

— Jag har hört talas om att intill bäcken stod en liten stuga och där bodde en som hette Hjalmar med dottern Betty. Vid en översvämning fick han och dottern flytta upp till Ralaby, när vattnet steg och de inte kunde bo kvar i stugan. När vattnet sjunkit undan och de kom tillbaka tog Hjalmar en gädda i bakugnen. Var Hjalmar bekant?

— Jag kommer ihåg honom från pojkåren. Jag minns också att det fanns gott om kräftor i bäcken.

Samtalet kommer därefter att beröra Hagens Amerikatid. Anledningen till att han emigrerade var att han hade sina föräldrar i USA. Han var där i 45 år och hade det slitigt värre. Första tiden var han snickare med en timpenning av 11 cent. Hagen har vidare varit jordbrukare i Minnesota, gruvarbetare, försökt sig på att driva en hönsgård, varit anställd vid järnväg och sysslat med en hel del annat. Bäst gick det för Hagen som arrendator av en farm och han lyckades då få ihop ett sparkapital. 1929 kom den svåra lågkonjunkturen, då t. o. m. bankerna hade det svårt och spararna förlorade sina pengar. Under 45 år hade inte Hagen besökt sitt gamla hemland. 1951 kände han en stark hemlängtan. Så blev han åter Rösavibo, och denna gång för alltid. Men det blev inte på

Köp julblommorna hos

PETTERSSONS

Handelsträdgård, Kumla

Fabriksgatan 45 Tel. 701 38

Kransar och buketter smakfullt och billigt

Blommor i riklig sortering

Artur Hagen

föräldragården utan på ett torp, långt bort från alla grannar. Huset har han byggt om och gjort trivsamt både till det inre och yttre.

Hagen tycker att det var en upplevelse att komma tillbaka till Sverige. Han trivdes aldrig i Amerika. I Rösavi träffade jag gamla bekanta säger han, och det var som att komma hem igen. Han var då 65 år och "kände sig som bara barnet".

Hagen har alltid varit ungar. Han medger att det med åren börjat kännas ensamt i stugan. På frågan, om han inte tänkt att flytta över till vårdhemmet på Sannahed, där de gamla har det så bra, är han inte ointresserad av en sådan ändring i sina levnadsvanor. Som det nu är får han själv sköta hem och hushåll och har sju km till Kumla för att proviantera. En mera vital 90-åring träffar man inte ofta. Nog skulle man önska att han haft en lika vital gumma, som han fått dela ljuvt och lett med.

I sitt testamente har Hagen ihågkommit cancerforskningen.

Vallersta

— Jag skulle bli så glad om du ville komma och hälsa på mej, men du ska komma när det blir varmt så vi kan sitta i trädgården.

Det var min gamle vän Frans Andersson i Vallersta, som jag tänkt få en pratstund med. Vi hade under många år varit kamrater i Kumla Sparbanks styrelse och i kyrkofullmäktige. Trots att vi har så nära till varandra hade vi inte träffats på mer än tio år.

När jag i sällskap med Josef Olsson från Solhemsgatan en vacker höstdag 1969 kom till Norrgården i Vallersta tyckte jag, att Frans inte såg mycket annorlunda ut än när vi behandlade låneansökningar i sparbanken. Det var

då Johan Johansson i Södra Mos var ordförande och våra andra kamrater var fjärdingsman Lars Emil Larsson, Örsta, fjärdingsman Sven Persson, Äbytorp, kyrkovärd Arvid Ericsson och Eric Samzelius som var bankdirektör och föredragande av ärendena.

Norrgården är en mycket gammal släktgård, den utgör ett åttondels mantal och tillhör numera Frans son Börje. Den förste kände ägaren hette Olof Persson och han var född i Sännersta 1713. Hans hustru Gunborg föddes 1718 i Kumlabö. Makarna hade fyra barn, däribland sonen Olof, som Frans Andersson härstammar ifrån. Frans Anderssons farföräldrar hette Anders Persson och Kajsa Lisa Persdotter. Av deras söner stannade Anders Gustaf (Frans far) kvar och brukade Norrgården, medan brodern Johan emigrerade till Amerika. Innan avfärden hade han gift sig med en värmländska Karolina Svensson, som medföljde på den långa färden 1869.

Johan vantrivdes och kände sig mycket ensam i det nya landet. Han skrev hem till sin bror Gustaf och frestade honom att komma över och tjäna mycket mer pengar än i Sverige. "Det skulle vara så roligt om du komme hit, här är så ensamt". Johan ville också att föräldrarna skulle följa med och skrev till modern, fadern var då död, "att hon skulle få äta vetebröd så mycket hon ville, som hon inte fick göra hemma."

— Det hade nog blivit Amerikaresa för far, om inte Johan hastigt insjuknat. Här var ju så fattigt och eländigt. Så länge blev inte Johan amerikanare. Han hade inte varit i Amerika mer än sju månader då han gick bort, efterlämnande utom maken en dotter Amanda. Modern ordnade så att flickan fick gå i en svensk skola och lära sina föräldrars språk. Det var också hon som brevlades kom att uppehålla kontakten med släktingarna i Vallersta. Många av breven är ännu bevarade. Modern gifte om sig med en svensk-amerikan från Mosås. Han berättade en gång att han från sitt föräldrarhem kunde se Vallerstabyn.

Även Amanda blev gift och fick barn. Så småningom upphörde kontakten mellan henne och det gamla hemlandet. Det sista brevet från Frans till Amanda kom tillbaka.

Vallersta by låg förr mera koncentrerad till den nuvarande landsvägen men vid storskiftet i mitten på 1800-talet flyttades gårdarna längre bort på ägorna. Så blev det också med Norrgården. Av de äldre husen finns endast ett gårdshus kvar. Byggnaden, där Frans och hans syskon och förfäder i flera led sett dagens ljus, revs 1904, då det nuvarande huset byggdes. Den gamla byggnaden hade ett rum och kök med en kammare på vinden. "Det har grämt mej mycket att vi inte tog ett foto av stugan. Det hade varit intressant att se hur stugan såg ut," säger Frans Andersson.

— När jag var ung var det vanligt att vi samlades i grupper och gick genom skogen till Nalavi missionshus, och även till Skeppsta, där Frälsningsarmén höll till. Där och i Nalavi hölls ofta möten och även här och var i stu-

Nu har vi allt på ett ställe!

BÖCKER — KONTORSARTIKLAR — MUSIKINSTRUMENT
GRAMMOFONSKIVOR — SKOLMUSIK — SKRIVMASKINER M. M.

HF:s Nya Bok- & Musikaffär
Stationsgatan 18, KUMLA. Tel. 019/709 41

Ring

ALL-TJÄNST

vid behov av transporter

Sveavägen 24, Kumla

Tel. 718 56, 718 82

Passa på och köp

MEDAN LÄGERELDEN BRINNER

Hugo Ericssons intressanta bok från fjällvärlden och hembygden. En bok för både ung och gammal!

NU ENDAST

5 kr.

för bundet ex.

Dohlwitz
BOKHANDEL AB

Allt för bygget hos

KUMLA BYGGVAROR

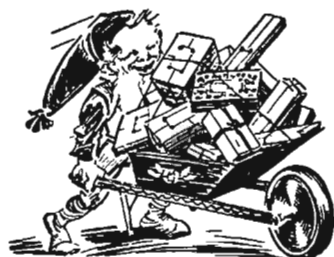
Tel. 709 45

BYGGMATERIAL — CEMENT — TRÄVAROR

JÄRNVAROR — GOLV

BRÄNSLE: KOKS — OLJOR — VED

En central för byggmaterial

Köp julklapparna i

KUMLA JÄRN- & REDSKAPSHANDEL

TRÄDGÅRDSGATAN 1

Tel. 700 25, 703 25

HSB I KUMLA

*projekterar, bygger, förvaltar
åt Stiftelsen Hyresbostäder
i Kumla*

... förvaltar 1058 bostadslägenheter samt butiker, lokaler och garage i färdigbyggda fastigheter.

... projekterar och bygger för närvarande 81 bostadslägenheter i kv Sparven. Inflyttning under 1971.

... projekterar c:a 600 bostadslägenheter i Kumlabby. Byggstart under 1971.

Stiftelsens lägenheter fördelas genom den kommunala bostadsförmedlingen.

Expedition:

Hagendalsvägen 20 - Telefon 792 05 växel

Expeditionstider:

Måndag t. o. m. Fredag 10.00—11.30

13.30—15.00

Torsdagar dessutom 16.00—18.00

Haglund's

SKODON EN GROS

EKMAN HAGLUND AB

TELEFON: VÄXEL 792 30

De stilfullaste
NYHETERNA i
TYGER
GARDINER

Hills
Tel. 704 46

Gäller det
ARBETSHANDSKAR?

Efterfråga

*Två märkesvaror av god kvalitet
— välkända sedan årtionden*

Tillverkas av
PAUL JOHANSSONS

Handskfabrik, Kumla

Tel. Örebro 730 73

När det gäller
FÖRSÄKRINGAR
av alla slag

KONTAKTA

distriktschef

LARS RAGNARSON

Gamla Örebrovägen 6

KUMLA

Tel. 019/793 10

Borgs Motor AB

ELVESTA, KUMLA Tel. 704 81, 754 23

Peugeot service

Reservdelar och tillbehör

Bensinstation

ELVESTA Tel. 754 23

BÄRGNINGSBIL - BOGSERINGAR

gorna. Far var hundra procentigt fri från partisinne och hälsade alla förkunnare välkomna till Norrgården, men de skulle predika Guds ord och den Lutherska läran. Frälsningsarmén sympatiserade han mest med. Vi hade egen söndagsskola i Vallersta, och den hölls i de olika hemmen.

— Bystämman var vanligt förr och förekommer ännu en gång om året, men så mycket har vi numera inte att diskutera. Emil Larsson och hans far minns jag som byfogdar. Förr var det vanligt att man kallade samman bymännen med trumslagning utefter bygatan. För närvarande är Evald Halling byfogde.

Frans Andersson gick i skola i det gamla skolhuset i Hörsta som nu är blåbandslokal. Lärarinna i småskolan var Emma Fryksdahl och lärare i folkskolan Per Larsson. Som konfirmationslärare hade han Johannes Falk. I tonåren kom Frans med i Hörsta ungdomsförening men tillhörde aldrig missionsförsamlingen, dock var han länge lärare i söndagsskolan. Med tiden väcktes intresset för Helgelseförbundets verksamhet genom Korsbanéret, vars ordförande han var under många år.

— Det var inte alltid så lätt att ha ansvaret för den rätt omfattande verksamheten och bl. a. göra upp resplaner för evangelister och hemvändande missionärer. Det hände ju att det lämnades återbud från platser som var förberedda. Man kunde inte ta emot talaren. Orsakerna kunde vara flera, oftast att dagen inte passade för att den kolliderade med andra möten. Då var det att försöka ordna ett möte på annan ort eller låta predikanten ta igen sej en dag.

Frans tillhörde i yngre år Hörsta Blåbandsförening under såväl Erik Jonssons som Josef Svenssons ordförandetid. En tid hade föreningen en synnerligen nitisk sekreterare K. Han var intresserad av diskussioner men inte av kaffe vid sammankomsterna. "Kaffedrickandet tar bara bort så mycket tid, som kan användas bättre", me-

Norrgården, Vallersta

Frans Andersson, Vallersta

nade han. Han läste protokollen tydligt och högt och fordrade absolut tystnad under läsningen. Hörde han någonting, avbröt han läsningen och skrek: "Tyst där nere!" En gång föreslog han att det skulle sättas in en "värmeledning" i blåbandsföreningen. Han menade att medlemmarna behövde bli mera uppvärmda och intresserade för verksamheten.

— Du minns förstås Erik Johansson, som jag besökte en gång. Han samlade på historier och sägner, som jag fick låna för julbladets första årgångar.

— Erik Johansson var en ståtlig och begåvad man. Och begåvad var även hans bror Adolf, båda varma hembygdsvänner.

— Vad har du att säga om Emil Larsson i granngården?

— Emil Larsson var en fin man både till utseende och i sitt uppträdande. Man hörde aldrig honom förtala någon eller använda fula ord. Så i det avseendet var han ett verkligt föredöme.

Innan jag lämnade Vallersta gjorde Frans och jag upp om ett nytt sammanträffande. Det blev emellertid inte så. Under många år hade Frans haft luftrörskatarr och även hjärtbesvär. När den svåra influensaepidemien härjade i Kumla i slutet av år 1969 spred den sig också till Norrgården och på annandag jul ändades Frans Anderssons levnad. Någon tid innan Frans blev sjuk ringde han mig, sedan han fått ta del av mina anteckningar, och omtalade att han varit verksam även i mejeristyrelsen och nykterhetsnämnden.

Frans Andersson var en solskensmänniska, i vars sällskap man kände trivsel. Under sin långa levnad blev han modernäringen trogen, och trogen blev han också sin från ungdomen ideella livssyn.

JULKLAPPEN ska' vara från

Vi har massor av praktiska och nyttiga julklappar, som med självskrivnenhet hör hemma på allas önskelista!

Hagendalsvägen 26 - Tel. 706 27

Mobergs
KUMLA
HERR- & GOSSEKIPERING

OVÄN MED BAKHJULET

Säga vad man vill, men ibland förefaller det som i all materia funnes inbyggd en god portion ovänskap med människan.

Så förhöll det sig med min eljest så vänliga, tålmodiga och hjälpsamma moped, när jag gav den en dunk i sitsen och sa: "Nu far vi hemåt". "Ska du säga", tycktes den grymta, "du som travat i fjällen i sex veckor och fått fin luft, sett mycket blommor och fåglar och det ljuvliga färgspelet över vidden, och låtit mig stå ensam här och vändas i värmen, så jag har, ha ha, släppt ur all åsbroluft i bakhjulet du, ha ha."

Jag förde ut moppen till gårdsplanen och fyllde bakhjulet med frisk och härlig, lätt nyslagenthödoftande, ljungdalsluft.

Lastade på honom allt det man behöver för en 60-milafärd och upptäckte — den tusan hade redan befriat sig från all den nya luften.

Koll av ventilgummit. Fram med verktyg och gummilappar. Av med däck. Buss på innerslangen. Försök inte vrängas nu, du får ändå ett dopp i kallvatten. Lätta bubblor. Gummilapp. Proceduren är omvänd ordning. Ny fin luft. Verkligen tid för en macka.

Så skulle det då bära av hemåt. Trodde jag.

Bakhjulet ville annorlunda. Tomt igen.

Tyst, inga hårda ord till en vän som tjänat troget i mer än 3.500 mil, när den nu för första gången börjar knorra.

Du får skylla dig själv, som inte undersökte slangen ordentligt. Nu blev det gjort.

Då passade kanfasen på, stack fram huvudet och sa, "Nu går jag av här vid ventilen, ha ha".

Värre än ett par håll på slangen. Fick offra största laglappen och innerligt hoppas, att kanfasen ville vara vänlig lägga sig tillräta över ekrarnas slangförödande fästen.

Så blev då bakhjulet kväst. Tre timmar senare än beräknat startades hemfärden. Vid kiosken svängde jag in för en del inköp.

Bakhjulet tog tillfället i akt och skaffade sig bundsförvanter.

Den första som avslöjades var fjädern som håller fotstödet uppe. Den brast med ett glädjetjut.

Inte trevligt alls.

Svårt att balansera den tunga mopeden och få fast en rem som skulle hålla upp stödet.

Hur skulle det gå i fortsättningen?

Då och då måste jag ta en rast för att räta på ryggen och mjuka upp benen. Nu fick det blott ske där mopeden kunde få stöd mot ett mjölkbord, ett träd, en stolpe eller dylikt. Jag fortsatte till handlaren för bränslepåfyllning.

Hans olja var slut för dagen. Över till grannen, där tanken blev fylld. Dålig inledning på färden, men nu kunde man lämna byn för denna gång. Lät blicken svepa över höjderna runtom, smeka byn och stanna vid Anderssons, och hoppas innerligt, att det här inte var sista gången.

När jag passerade bron över Ljungan kom de första regnstänken. Regnet ökade snabbt. Sämt kunde jag inte lasta bakhjulet för. Över vädret är det andra makter som bestämmer, men ibland är de i maskopi med varandra.

Nu kom ett långt krävande motlut. Ettan fick överta segdragningen uppför.

Då utan föregående varning, tog mopeden ett stort hopp. Bekanta symptom sen tidigare.

Kikade efter stöd för mopeden. Fann ett. Stannade. Av med packningen. Fram med verktyg. Bort med motorskydd och munstycke. Rätt. Igenmurat. Renblåsning.

Fanns anledning misstänka, att detta skulle upprepas, så verktygen fick ligga lätt åtkomliga överst i packningen.

Välbetänkt. Två gånger upprepades proceduren innan Flatruets fjällplatå nåddes.

Då hade den lilla motorn dragit upp oss trehundrafemtio meter. En beundransvärd prestation. Vi var vänner, och det där med smuts i bränslet skyller vi helt på det illvilliga bakhjulet.

Normalt är färden över Flatruet en upplevelse med en grandios utblick över fjällvärlden.

Nu var det inte så. Molnen svepte lågt över vägen och släppte sitt våta innehåll. Bilarna vi mötte kröp sakta fram med tända ljus. Överraskande dök strålkastarna upp på något tiotal meters avstånd.

Ögonen stirrade in i den grå massan inte minst efter vägbanan. Öronen lyssnade intensivt på den egna motorns surrande, så gott som det enda sättet att avgöra, när han dragit upp för sista motlutet. Då kom tvåan in. Farten ökade. En stund senare märktes tydligt, att det började bära utför. Mot Storvallen. I en lång, lång utförlöpa. Ingenting av turistlappläget på Flatruets högsta punkt, 975 m ö h, och attraktionerna där hade märkts. Snart var jag ur molnen, fick längre sikt och kunde släppa på bromsen, som var hårt ansträngd i den långa löpan. Men regnet fortfor att vräka ner.

En bit bortom Ljusnedal är en fin rastplats intill Ljusnan. Hade hoppats på långrast där med mat och kaffe, men i detta oherrens väder blev det blott en pipa rök. De fyra milen hit hade tagit tre timmar. Färskade på luften i bakhjulet och fortsatte.

Nära bomma avtagsvägen till Tännäs.

Här är gott om uthyrningsstugor. Tänkte ett tag ta in i en sådan stuga och stanna där till måndagen, för att få bakhjulet renoverat. Men jag såg bedrövlig ut. Lervällningen på vägen hade satt sina spår. Visserligen var skyddskläderna fortfarande täta, men regnet hade slagit in under sydvästen och letat sig i strömmar nerför rygg, bröst och mage.

Skulle jag i sådant skick klampa in i en stuga och be om husrum och kanske lämna en stor lerpöl på finmattan, nej, det kunde jag inte. Dessutom. Framför låg ödebygdsvägen, tolv mil, till Särna.

Jag hade lappar för åtminstone tio håll till. Visst var det ett äventyr. Men om jag klarade svårigheterna, skulle inte det bli en god slockepinne att suga på några timmar framöver.

Jag stack.

Inledningen är en otrevlig utförlöpa, och regnet gjorde den inte bättre. Nere i dalen passerar man två älvar och så följer en lång serie besvärliga motlut.

Den lilla motorn surrar ilsket men vägrar envist att lägga av. Tack broder. Molntäcket kommer närmare. Stora sjok hänger i de spretiga trädtopparna. Med lagom intervaller finner jag stöd för mopeden och kan färska på luften i bakhjulet.

När vi kommit förbi Högvålen, Sveriges högst belägna by, känns det som en lättnad. De två besvärligaste milen ligger bakom ryggen. Nu blir farten bättre. Vägbanan är efter omständigheterna riktigt bra. Något före åtta på kvällen stannar jag vid stopptecknet för infarten till vägen Idre—Särna. Ödebygdsvägen är slut.

Medan jag väntar på att några bilar skall komma undan, upphör plötsligt regnet. Glad i hågen rullar jag in på rastplatsen mitt emot. Får fram en trasselsudd och befriar bänk och bord från värsta vätan och sätter igång med matlagning.

Tolv timmar är det sedan något kom i skrovet, nu ljusnar tillvaron betydligt. Ingen glädje varar länge. Bakhjulet heltomt. Ingen pumpning hjälper. River av däck och lagar — tre håll.

Så bär det av igen. Nu är vägen permanentad ända hem, vilket bör underlätta färden betydligt.

Vid Särnaheden börjar regnet igen, och mörkret kommer smygande. I Särna får tanken påfyllning. De sexton milen från Ljungdalen och hit har mopeden dragit tre liter.

Här svängde vi av mot Malung. Ville baken hålla och allt övrigt fungera väl, skulle jag försöka köra in de mer än fem timmars försening reparationer och pumpning vållat.

Trafiken var livlig, och alla tycktes ha bråttom. Märkligt vad olika bilarna sprutar vatten omkring sig, om det nu beror på däcksmönstret eller något annat. Duschat blev man så det förslog. Vid midnatt märkte jag försent en sättning i vägbanan, och fick ett ordentligt genomslag. Tog in ettan, fick låg fart men bra ljus, och sökte efter en plats där jag kunde komma av vägen och ge baken en duvning luft. Gick bra, men baken ville inte behålla luften.

LARS EKBLOM bostad 789 10

Då Ni går i **BILKÖPSTANKAR**

välkommen med en förfrågan till

Thage Ekblom

Stenevägen 39, KUMLA Tel. 713 00, 713 34

Uteslutet att reparera. Men här fanns plats för tältet, och i ljuset från strålkastaren kom det snart upp.

Det regnade fortfarande när jag vaknade på morgonen. Inte alls roligt bli genomvåt innan man ens startat för dagen.

Då kom en idé! Tur att man är så funtad.

Kröp ur sovsäcken, drog av skjortan, häktade för en handduk med hjälp av livremmen. Iförd denna funktionsdugliga dräkt kunde jag bekvämt utföra operation bakhjul, och samtidigt få en tvagning av den egna kroppen. Det enda obegripliga i sammanhanget — varför signalerade alla bilar så frenetisk, när de for förbi.

Klockan nio bar det av. Under nattens körning hade farten tydligen legat på toppen, ty några minuter senare var vi vid Sälen.

Jag åkte sakta och hoppades ögonen skulle finna någon affär, som kunde tänkas ha innerslangar till mopeder, men förgäves.

Plötsligt upphörde regnet. Vid första bra rastplats tog vi in för mat. Den rasten kom att vara i åtta timmar, utan nämnvärt regn.

Lagade mat och åt. Torkade kläder och utrustning. Lagade slangens först en gång, så en gång till. Tog bort bakhjulet. Gick till älven med slang, pumpade upp den våldsamt hårt och fick dit ytterligare tre lappar. Nu fanns det fjorton lappar på slangens nättopp plats för fler.

Av en ung ortsbo fick jag reda på, att i Tårgås, något mil längre fram, fanns en verkstad.

När jag fått hjulet i gaffeln och snurrade runt med det några varv för att se att allt fungerade, uppenbarade sig en ny anledning till bekymmer. Två ordentliga blåsor, ja hål, på däck. Tydligt var den defekta kanfasen inte ensam orsak till de många punkteringarna.

För däck fanns inga botemedel. Visst lade jag om ett första förband, men det skulle inte hålla lång stund. Nåja, några meter närmare Tårgås borde vi komma.

Det höll ett mil, men då small det med besked.

I rättvisans namn måste dock sägas, att däckets var vänligare sinnat än slangens. Det fyrade av blott en meter från ett mjölkbord. Där stod man. Hjälplos. Lördagskväll kl. 8, med stugor längs vägen, vilket gör det svårare att finna en tältplats.

Då kom en man promenerande på vägen. Jag hejdade honom. Visade och frågade? Verkstad? 5—6 km längre fram. Taxi? 2—3 km sammalunda. Telefon. Gården där. Allt mycket lovande för — måndagen.

Så snackade vi om allt möjligt annat också. Om väder och vind, om fjäll och semester. Mitt i en mening tvärstoppade han och sa: "Jag har sett dej förr, men jag hittar dej inte!"

Han fick namn och hemvist.

"Javisst där är det. Jag heter Jansson, och är son till Smeemil i Ekeby." Ibland är världen liten.

Han ägde en sportstuga i närheten, och var där på semester. Ny näring till samtalet som slutade med att han stack hem efter sin bil och körde oss till taxin.

Snälla Jansson, förlåt en yngling, men jag blev så själglad, att jag bestämt glömde tacka dej för hjälpen. Nu gör jag det.

Nu gick det som smort.

Taxi tillbaka. Vi stuvade in utrustningen och hängde mopeden bakpå. Så bar det av mot verkstaden.

Chauffören bekräftade vad Jansson redan sagt.

Verkstaden drevs av två gamla bröder. Den ene skötte verkstaden, den andre deklarationerna.

Fanns de hemma, skulle bakhjulet snart vara klarat.

Nu var vi där.

Knackade på och steg in.

Två bröder.

En satt vid bordet och läste tidningen. Hans blåstall var rent och fläckfritt.

Den andre stod framför spegeln och rakade sig lördagsfin. På hans blåstall syntes åtskilliga oljefläckar. Jobbarn alltså.

Go afton, sa jag, go afton. Paus.

Jag är på långtur med moped och en bit härifrån exploderade bakdäcket. Kan du hjälpa mej?

Jovars. Ä dä bråttom. Kan ja raka mej färdig.

Javisst, tat när du får lust.

Deklaratören och jag gick ut.

Vi ledde mopeden till verkstaden, och ställde den utanför.

Så kom han, jobbarn, fortfarande med lödder kvar i ansiktet. Blev ju tvungen tvätta sig efter det här, och varför slösa med vatten.

Jasså du, jaha.

Fick fram material och verktyg och satte igång.

Han slog sig ned på en kubbe, brodern på en låda och jag på ett gammalt traktordäck.

Jag hade trasslat så många gånger med det här under färden, så jag njöt i fulla drag av den skickliga yrkesmannens sätt att arbeta, och lärde mig en hel del.

Så upptäckte han, att kedjan sjöng på sista versen, och bytte även den. Visst bävade jag inför tanken på kostnaden, det var ju ändå lördagskväll, men jag fick svälja och betala. (Förstå min fruktan. 1929 blev jag avkrävd en krona för en liter mjölk på en fäbodvall några mil härifrån.) Till sist krokade han på en ny fjäder till forstödet. Allt klart. Vad vill du ha för allt det här då.

Först nu gick vi in på verkstaden. Han ritade på ett papper och sa: "Du får ge mej 50 kr för det här!"

50 kr för ny kanfas, ny innerslang, nytt däck, ny kedja, ny fjäder och arbete en lördagskväll.

Jag såg på honom. Satt han och skämtade. Det hade vi gjort där utanför, men fortsatte han även när det gällde pengar.

Jag hade inte hört fel, och han skämtade inte. Hade inte prutat på det dubbla.

En kvart senare svängde jag ut på stora vägen.

Härligt att åka. Men kverulera skall man, det hör till livets nöd-torft. Hade det funnits ett par sådana gubbar i Sälen, då hade reparationen skett tolv timmar tidigare. Mellan de två tiderna, hade obetydligt regn fallit och jag hade varit långt nere i Värmland.

Nu kom mörkret snabbt. Molnmassorna hängde kompakta på låg höjd. Tunga regndroppar trummade sydvästen.

Snart åkte man fram i en svart å, och inte på en länsväg. Folket i Malung sov och drömde väl om fiskedon och skinnvaror.

Man sitter och funderar och småpratar med sig själv när man kuskar fram så här.

Dumt att jag inte kokade kaffe under uppehållet hos gubbarna. Nu gick det inte.

Vad står det på den skylten: ytter, vad för något, Yttermalung. Ojdå, du trivs visst i natt, kära moppe, eftersom du drar på så friskt. Nejdå, det förstår du väl, inte anmäler jag dej för nån, även om du uppför dig lite olagligt just nu.

Mitt fel, säger du, aldrig gosse, jag har inte rört gasen på länge, inte sen du blev ny där bak och nu är det midnatt.

Va sa du. Har du det besvärligt. Motlut. Vill du ha hjälp av ettan. Inte det. Tycker du jag skall trampa istället, så jag får litet motion. Inte dumt att du är så skapad.

Va sa du. Lång backe, det tycks så, och det här trampandet blir för jäktigt, så nu får du ettan.

Men — det blev ingen ettans växel den natten. Kopplingsvajern av. Jag fortsatte trampa till vi kom upp för backen.

Hur skulle jag nu göra.

Trafiken var minimal. Visst kunde jag fortsätta med bara tvåans växel. Men körde jag på huvudled genom Vansbro? Knappast. Då spökade högerregeln. Likasågott att lägga sig till ro här som längre fram efter vägen. Ända hem utan kopplingsvajern, ja, det gick nu inte.

Stirrade in i skogen efter tältplats. Meningslöst. Ströp gasen, lät-tade pysen. Tyst, stilla, mörkt, regn. Sakta vidgades pupillerna. Ställde mopeden i väggkanten. Gick framåt. En stig in i skogen. En liten öppning. Trampade runt. Inga pölar. Några små stenar.

En stund senare kröp jag in i tältet. Tände ljus. Pumpade luftma-drassen. Bredde ut sovsäcken. Kokade kaffe. Kojade.

På söndagsmorgonen alltjämt regn.

Kopplingen, kopplingen, vad gör man åt sånt. En bit koppartråd bland lagdonen, skulle inte den kunna...

Kallt regn. Fick fram mejseln och tråden. Tog bort skyddet. Och, vilken glad överraskning. Vajern var hel. Stoppen loss. Ett ögon-blicks verk att få den i läge och fastskruvad.

Innan tältet revs åt jag en bastant frukost. Fortsatte regnet så blev det ingen mer mat förrän hemma i Åsbro. Nån gång i natt.

Mopeden rullade ut på vägen lyssnande till en allvarlig förmaning att inte tredska mer. Gör du det, får du inte bli med nån mer gång å hör sen.

Han lydte inte riktigt — men nästan.

Och regnet öste på...

NÄR NI SKALL RESA — GÖR DET BEKVÄMT MED

F. N. WEIDERMANS BUSS AB

Tel. 703 65, 713 65

Vi ordnar alla resor i moderna bussar. Begär offert!

Ett par handelsmän berättar

Kamrater i Kumlas första handelsbod

August Rehnberg, Vattugatan, Kumla och John Thorell, Kronovägen, Örebro var före och under första världskriget kamrater i speceri- och diverseaffären Fosselius & Bergöö vid Kyrkogatan.

Innan Rehnberg kom till "Fosseliuses", som firman kallades, hade han plats hos Konrad Jonsson i födelsebygden Åsbro. Det var samma butik, som sedan länge innehafts av handl. Tillman i Åsbrohammar.

— Just som jag hade bestämt mej för Kumla, hade min bror skaffat mej plats vid posten i Göteborg. Så jag hade en chans att bli något högt vid posten, säger Rehnberg med en glimt i ögonvrån.

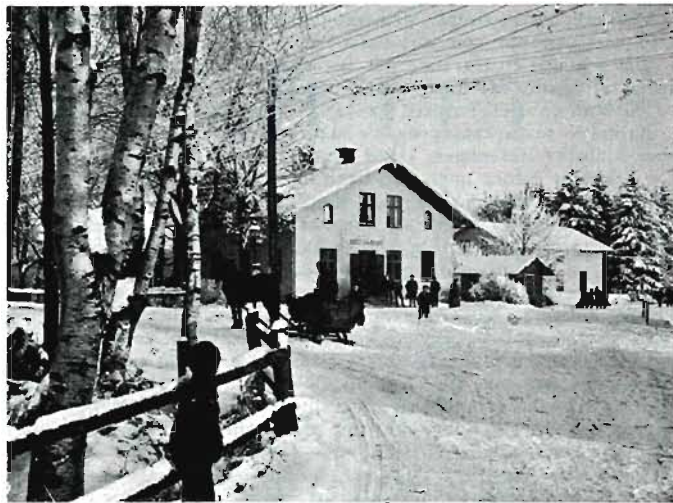
— Hur såg det ut i Kumla, när du Rehnberg som 18-åring 1901 började din anställning i Kumla?

— Det var långt mellan skomakarstugorna men bygghusen var naturligtvis större och samhället livligare än vid Åsbro station, där jag var född. I butiken hade jag sonen Uno Fosselius och Calle Pettersson från Hallsberg till kamrater. Fosselius expedierade aldrig utan höll till på kontoret. Han tittade emellanåt ut i butiken. En gång minns jag det var en kund, som då passade på och klagade på att en vara var för dyr. "Pruta med dom bara", fick han till svar.

— Fosselius var en snäll och bra chef på alla sätt, berättar Thorell. Han lärde mej att spara. Han var med i sparbankens styrelse. Det gick inte åt så mycket pengar, så jag bad att få ha en del av min lön inestående. "Jag ska skaffa dej en sparbanksbok istället och på den ska du sätta in vad du inte behöver, så får du ränta på pengarna".

Rehnberg har inte heller något annat än gott att säga om sin sympatiska arbetsgivare, som han tjänade i 18 år fram till 1918, då affären upphörde.

Biträdena hade kost och logi hos Fosselius. Rehnberg hade sitt rum i det ännu kvarstående huset på östra delen av tomten. Thorells rum låg vägg i vägg med butiken. I det rummet hade åtskilliga bott bl. a. en med tiden mycket bemärkt man, nämligen Johan Lindström-Saxon. Han var s. k. bodbiträde hos Fosselius & Bergöö åren 1878—79 och skrev då notiser och kåserier till Örebrotidningar. Det var troligen där på rummet som han en kväll hittade på signaturen Saxon, som sedan skulle göra honom välkänd och uppskattad över hela Sverige. Han fick kämpa

Fosselius affär — där J. L. Saxon var bodbiträde på 1870-talet — var samhällets första butik och belägen vid Kyrkogatan.

sig fram genom många fattiga år, men blev med tiden miljonär tack vare sina tidningar "Såningsmannen" — som numera har namnet Saxons Veckotidning — trädgårdstidningen Viola och Lektur. Den senare ville inte Saxon kännas vid.

— Butiken var förstas en s. k. lanthandel och hade allting.

— Utom vanliga specerivaror sålde vi alla slags järnvaror, porslin, glasvaror, tyger och mycket annat, men inte potatis och köttvaror. Bönderna slaktade själva och sålde också själva sin slakt. På de många skomakarstäl-lena odlade man potatis och dessutom odlade förstas bönderna potatis och sålde på torget och direkt i hemmen. Torget låg förr vid Odengatans södra del. Vi hade en omfattande spannmålshandel.

— Var konkurrensen svår mellan Johan Andersson & C:o och Fosselius, innan köpmannaföreningen hade bildats och enat köpmännen?

— Joh. Andersson var nog svår att hålla priserna, och det var nog de nyetablerade affärerna också, säger Rehnberg. Vid ett tillfälle hörde jag ett samtal mellan Fosselius och en lantbrukare. Fosselius ville inte betala det pris för havren, som lantbrukaren ville ha. Denne hade läst i Nerikes-Tidningen om ett högre dagspris. "Sälj havren till Nerikes-Tidningen då", sa Fosselius.

— På den tiden såldes väl mycket på kredit?

— Ja, det gjorde det, men vi skulle inte få sälja på kredit. Det var inte gott att neka kredit många gånger utan man föll undan och skrev upp skulden på en lapp, som inte var värd så mycket, säger Rehnberg. Men vi hade många och bra kunder bland skomakarna och bönderna från olika delar av socknen och från Hällabrottet.

— Det fanns ju en hel del original förr. Hade ni något besvär med dem?

— Så många var de inte, men slarviga skomakare fanns det, som tog sig en och annan "trumfvecka", som man kallade det. De samlades i stora grupper med brännvins-

BLOMMOR för alla tillfällen

Telefon 600 75

Trädgården 782 22

Westlins Blomsterhandel

Köpmangatan 30

Blomsterförmedling (Teleflora)

ELBOLAGET

En sammanslutning av elektriker

Trädgårdsgatan 3

Affären för elköksutrustningar
och modern armatur

Telefon **716 37**

ELVAROR

med garanti
och service

TV

Färg-TV · Radio

Stereo

Kända märken

LUXOR - CENTRUM

DUX - FERGUSON

GRUNDIG

Välkommen till KUMLA BIBLIOTEK

Där finns böcker

för avkoppling och förströelse
för studier
för Er som vill lära mer om yrket
för Er som har en hobby

Där finns grammofonskivor med klassisk musik, jazz,
diktarröster och fåglar

Där finns konstverk till hemlån
och ingenting kostar det

Huvudbiblioteket i Kumla folkets hus är öppet vard.
11—20, lörd. 11—17, sönd. 16—20. (Stängt helgdagar
och jul-, nyårs-, påsk-, pingst- och midsommarafton)
Filialen i Hällabrottet månd., onsd., fred. 18—20, torsd.,
lörd. 10—12, i *Åbytorp* månd., tisd., torsd. 18—20, fred.
10—12, i *Sannabed* månd., torsd. 18—20, tisd. 10—12.
fred. 10—12.

Bokbilen besöker varje vecka stadens ytterområden.
Närmare upplysningar om dess tider kan fås per telefon
706 80. Den besöker också efter anmälan per telefon
sjuka och gamla, som har svårt att själva komma till
biblioteket.

AKTIEBOLAGET

Olles MEKANISKA

Stenevägen 35 - Tel. 710 18

SVARVNINGAR

KONSTRUKTIONER

EL- OCH GASSVETSNINGAR M. M.

AB B.S.K. MEK. VERKSTAD - KUMLA

(f. d. BRÜDERNA SANDBERG)

Grundad 1898

TELEFONER: Verkstaden 701 13
Einar Sandberg bostad .. 707 72
Harry Sandberg bostad .. 793 49

MEKANISKA ARBETEN AV ALLA SLAG. Plåtrundningsmaskinen BSK i 4 typer. Bärningskärran BSK. Järnkonstruktioner efter ritningar och förslag. Arbornng, Svarvning, Fräsning, Svetsning, Reparationer.

AB AUG. HOLMBERG

Kartongfabrik - Partibokbinderi

ÖREBRO

KB KUMLA TRYCKERI

— *när det gäller trycksaker*

KUMLA KYRKA

En skrift om medeltidskyrkan och den brunna adertonhundredratalskyrkan, prästerskapet genom tiderna m. m. utarbetad av Nils Helander och Tage Tapper

Utgivare KUMLA FÖRSAMLING

Rikt illustrerad — Pris 5 kronor

Säljes hos Dohlwitz Bokhandel och HF:s bokhandel

Vid

FASADPUTSARBETEN

VAND ER TILL

fackspecialisten

AB FASADRENOVERING

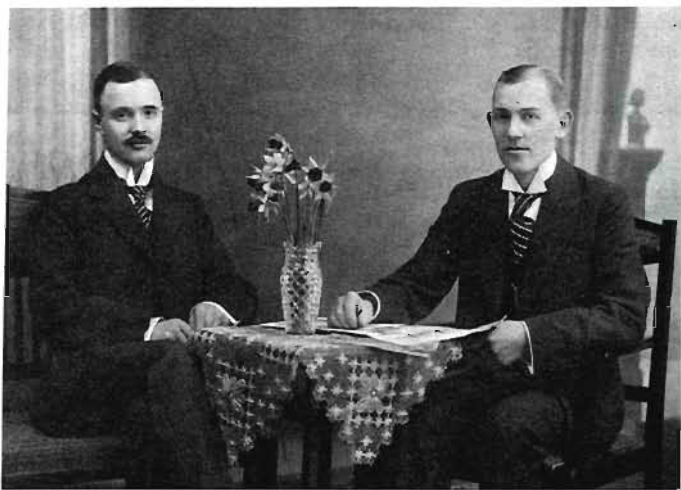
tel. Kumla-kontoret 019/754 75

tel. Nyköpings-kontoret 0155/163 04

tel. Gävle-kontoret 026/12 12 60

VI LÄMNAR GARANTI

Å UTFÖRT ARBETE

Två kamrater hos Fosselius i början av seklet. Från vänster: Aug. Rehnberg och John Thorell

litrar och öllådor i Länsmansskogen, där de höll till både natt och dag tills de var alldeles utblottade och knappast hade skjortan kvar. En av dessa skomakare, omtalar Thorell, kom en dag före en sådan "trumfvecka" in i butiken och bad mej ta hand om hans sparbanksbok. När han omsider återupptog arbetet, kom han tillbaka och frågade om han inte lämnat sin sparbanksbok här. Det var nog ett särfall. Inte tänkte man så mycket på hur man skulle ha det ställt efter firandet. Skomakarna hade i regel egna verktyg. Under ledigheten hade man sålt dessa eller pantsatt dem. Så innan de började förvärvsarbetet på nytt, fick de hos Fosselius "kritsa" nya verktyg.

— Hur var det till julen? Hade affären något extra julpynt? Julskyltning förekom väl inte?

— Vi hade vanliga fönster, och de lämpade sig inte för någon julskyltning. Vi brukar plocka ut en del varor i alla fall och visa på något särskilt vi fått hem. Julgranskarameller och ljus och en del andra julsaker hade vi ju men inte var det mycket att välja på.

— Var det vanligt med julklappar till kunderna och fick ni själva någon julklapp av firman?

— Det vanliga var karameller och cigarrer. Snuset var en dålig affär. Det tiggde man, sträckte fram snusdosor för påfyllning. Snuset var ju billigt, 18 öre hektot. Julklappen från chefen var i regel ett kuvert med kontanter. En jul, omtalar Thorell, fick jag en gungstol och den har jag kvar än och sätter stort värde på.

Såväl Rehnberg som Thorell blev trotjänare. Fosselius gjorde allt för att få ha dem kvar. Rehnberg funderade ett tag på att överta Viktor Holmbergs affär i Sannahed. När detta kom till Fosselius kännedom ökade han på lönen så kraftigt, att Rehnberg var den högst betalade i Kumla, om man räknar med att han hade fritt virve. När Thorell erbjöds en bra plats i Vingåker, upprepades historien. Det blev löneförhöjning, och Fosselius kunde sova lungt utan biträdesbekymmer.

Fosselius var en stor fågelvän och tyckte mycket om att sitta och titta på fåglarna, när de kalasade vid fågelbordet. Han tyckte inte om gråsparvarna, som han kal-

lade "gråbusar". "Ta salongsgeväret och skjut dem!" uppmanade han oss. Men varken han eller vi sköt några fåglar.

Elektriska ljuset hade ännu ej kommit till Kumla. Affären använde fotogenlampor. Ett par fotogenkaminer fick svara för uppvärmningen. De osade för det mesta och spred sin otäcka lukt. Vi vande oss vid att ha det kallt. Konstigt nog frös man inte. Var det för att man var ung? Kallast var det förstås i lagerbodarna. Det var vanligt, att lagret skulle inventeras på nyårsnatten, och hann vi inte med det då fick vi ta nyårsdagen till hjälp, ty Fosselius fordrade att allt utom spannmålslagret skulle vara inventerat, när butiksdörren slogs upp på det nya året. Med inventeringen erhöles hjälp av yngste sonen Einar och de många mågarna. Makarna Fosselius hade utom de båda sönerna sex döttrar. Einar var militär. Som löjtnant reste han under första världskriget till Tyskland, där han avancerade till kapten. Han var en stor humorist, ja en riktig rolighetsminister, omtalar Thorell.

Fosselius hade både häst och kor. Hästen användes till att transportera varor till och från stationen. Stora kvantiteter ägg och körsbär köptes upp i butiken och exporterades till olika platser, bl. a. till Stockholm. Ofta användes hästen för transport av 10 säckar kol till Byrstasmen Godlund, omtalar Rehnberg.

Det roligaste minne, som Thorell har av Fosselius' häst, härleder sig från de gånger då han och hans kamrater fick låna häst och skrinna för att skjutsa chefens söta döttrar.

1918 hade Fosselius tröttnat på att vara affärsman, och den mångårige medhjälparen August Rehnberg fick överta butik och lager. Rehnberg bjöd 22 000 kronor, men Fosselius ville ha ett par tusen till. Det blev som Rehnberg ville, och affären gjordes upp på en förmiddag. Rehnberg hade en hel del slantar inestående i firman och resten fick F. kontant. Fastigheten hade mellertid bytt ägare. Grosshandlare Lasse Burén och Johan Anders-

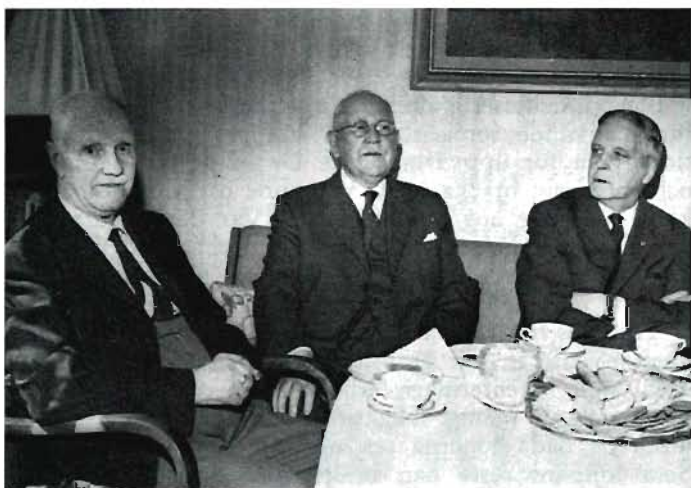

Innanför disken: Uno Fosselius (till vänster) och Aug. Rehnberg. Den gamle mannen med skägget Per Olsson, Vissberga, bror till urmakare Gustaf Olsson ("Ur-Olle")

Kumlafrakt AB

Telefon 701 16, 711 51

Dagliga körningar Kumla—Örebro

Från vänster: Aug. Rehnberg, John Thorell och Nils Helander

son, Åbytorp hade för Svenska Handelsbankens räkning köpt den gamla Fosselligården. Där blev också ett avdelningskontor med Wilh. Söderlindh som kamrer och Rehnberg som kassör. Varulagret sålde Rehnberg under hand och tjänade en bra slant, som tyvärr genom oförmanliga aktieköp snart var förbrukad.

Handelsbankens avdelningskontor upphörde tämligen snart. När kriget tog slut genomfördes en lag som innebar att alla under krigsåren inrättade bankkontor skulle upphöra. Så småningom kom banken tillbaka, men för två år sedan försvann den åter.

Rehnberg var i sina bästa år och hade ännu mycket att bestyra. Det mest krävande uppdraget han haft är onekligen föreståndarskapet för kristidsnämnden under andra världskriget. Innan nämnden delades i en för staden och en för sockendelen hade han ansvaret för hela distriktet. Efter uppdelningen på två nämnder fick man välja vilken han ville arbeta i. Påtryckningar från landsbygdens folk gjorde att han valde kristidsnämnden i socknen. Ordförande där var riksdagsman John Johansson i Brånsta, men han hade som bekant så mycket att bestyra, att han inte så ofta kunde vara med. Stadens kristidsnämnd förestods av Birger Lönnvik, som lämnat sin polistjänst och delade sin tid mellan luftskyddet och kristidsnämnden.

Under några år var Thorell anställd hos firman J. W. Johansson & C:o (nuvarande Centrum-Livs), innan han med sin vän, Elias Adolfsson, övertog Götlunda Lantmäns affärer i Runeberg och Alphyddan i Götlunda. Han innehade sedan liknande affärer i Sällinge och Almby. Tills för ett par år sedan hände det som oftast, att han ställde sig innanför disken och hjälpte en kollega i Örebro, när denne var i behov av ledighet.

En vara som såldes mycket förr var amerikanskt fläsk. Det kom i stora lådor. "Man kunde äta det rått, och det smakade gott", säger Thorell och Rehnberg nickar instämmande.

Till många varor användes strutar. Så många är det inte som kan göra en riktig strut. Mina båda vänner svar-

vade emellertid snabbt till ett par olika typer. Det var mycket vanligt att slå in varorna i tidningspapper. Sockret såldes i "toppar" i 2 storlekar. I butiken hade man dessa liksom en del andra varor hängande i taket.

Fotogen och oljor hade stor åtgång. Fosselius hade en oljekällare i prästgårdsskogen. Spannmålen lagrades i ett särskilt magasin på gården.

Fosselius var en skicklig violinist och trakterade ofta sin fiol. På särskilt gott humör blev han när han fick någon av dottrarna att ackompanjera sig.

Ett 100-årsminne

I Nerikes Allehanda för den 9 juli 1870 kunde man läsa följande skildring av ett dåtida "vänortsbesök" på Kumlabygdens då mest kända plats, nämligen den militära förläggningsplatsen Sannahed.

DANSKT BESÖK PÅ SANNAHED. I ett bref af 30 Juni beskriver en dansk deltagare i det nordiska arbetarmötet sin färd genom Sverige till Stockholm, och derutur torde följande utdrag, berörande färden genom Nerike, här läses med intresse.

"Tåget, med hvilket vi reste, stannade kl. 9 på aftonen i Hallsberg, omkring 30 danska mil från Stockholm, och här skulle vi taga in öfver natten. Det var emellertid tidigt på aftonen, och danskarna begagnade sig därför af tillfället att få göra ett besök i lägret vid Sannahed, omkring en half mil från Hallsberg. För att komma så fort som möjligt, företogs resan med skjuts, hvadan man fick tillfälle att pröfva detta så mycket omtalade befordringssätt, med hwars behagligheter många af danskarna ej förut woro bekanta.

Swenska armeen består, såsom bekant, af tre olika klasser. De unge värnpliktige, den så kallade "beväringen", inkallas till blott fjorton dagars öfning i exercis, hwarefter de hemförlowas, och armeens egentliga kärna består därför af s. k. "indelta armeen", hwars manskap af staten få hus jord eller andra bekvämligheter, mot det att de tjenstgöra wissa tider om året, då de ej få någon aflöning, utan endast några slantar till "tobakspengar". Dessutom består landets försvar af ytterligare omkring 6 000 man wärfwade trupper. Det regemente som låg i läger wid Sannahed, war Nerikes, 21:a regementet af "indelta armeen".

"Det war en vacker syn, då man från wägen närmade sig den ingalunda lilla tältbyn, som regementet uppslagit. Innemot 100 tält lågo här i militärisk ordning i långa rader så fredligt och täckt, att, hade man ej sett de talrika soldatgrupper, som gingo i tältgatorna, eller de krigiska prydnader, som woro planterade rundt omkring, så kunde man ha trott, att hela denna lilla tältby uppkommit af helt andra än krigiska orsaker. Längs hela lägrets framsida woro kompanifanorna, liknande dannebrogspanor, planterade och innanför dessa stodo remingtongewären uppställda, under en lång rad små skärmar. Tältens inre erbjöd för öfrigt intet märkvärdigt; hwarje tält rymde 25 menige man eller 2 underofficerare, och då aftonen redan inbrutit såg man, att tältens innewånare beredde sig att söka hwila efter dagens mödor och besvär. De högre officerarnes tält äro större än soldaternas, och liksom hos oss försedda med brädgolf samt i allmänhet rätt bekvämt inredda, ja, till och med försedda med en liten veranda utanför ingången. Afwen på annat sätt hade man sörjt för officerarnes bekvämlighet, såsom t. ex. genom anbringande af en dusch- och badinrättning. I lägret funnos omkring 500 man, hwilka legat der sedan 8 maj och kwarblifa till 7 juli. Af officerarne ha flera deltagit i sednaste danska kriget, nämligen i förswaret av Dybbölskanserne, och de erinrade sig ännu med glädje den tid då de umgingos med de danska trupperna. Kommandentens och de högre officerarnes tält woro belägna något utanför de egentliga lägret. Någon "kamperlinie" fann man ej men deremot funnos såwäl wid lägrets fram- som baksida, en wakt med gewär i gafflar och två smala kanoner på lavetter, och här innanför war det ej tillåtet för wanlige dödliga att komma. Ännu en sak förtjenar att omnämnas, nämligen regementets förträffliga musikkår, hwilken hwarje afton musicerar utanför lägret, och hwars toner följde oss ett långt stycke utåt wägen, då wi lämnade tältbyn".

E. KEMPES Manufaktur

Hagendalsvägen
KUMLA

Telefon 701 66

Rekommenderar sitt urval av finare och grövre Arbetsskjortor, Arbetsbyxor, Slipsar, Blåkläder, Trikåer m. m.

Hallsberg i uppväxt- åren

Torget i Hallsberg för mycket länge sedan

I 30 år fram till 1938 var E. J. Andersson kyrkoherde i Hallsbergs församling. Han medverkade ofta i ortspresen och även med egna dikter. I ett år 1924 utgivet 98-sidigt häfte "Hallsbergs köping" har han skrivit följande historik.

Hallsbergs köping, som ännu är det enda köpingssamhället i Närke, har sin uppkomst att tacka järnvägens framdragande genom Hallsbergs socken och järnvägsstationens förläggande på gränsen mellan Hallsberg och Kumla socknar.

Kring järnvägsstationen har det samhälle bildat sig, som nu bär namnet Hallsbergs köping och som i ecklesiastikt hänseende var delat mellan Hallsbergs och Kumla församlingar fram till 1 maj 1918.

Stationen låg i Kumla

Platsen där stationen anlades 1862 var närmast obebyggd, endast ett par smärre lägenheter på Norrby utägor låg där. I närheten var en gård på Marka utjord belägen ävenså en gård på Sanna utjord inom Kumla. Åsen var delvis beväxt med barrskog.

Från 1866 nämnes ingen kyrkoskriven befolkning vid Hallsbergs station i Hallsbergs husförhållsbok. Själva stationen var belägen i Kumla socken. Stationspersonalen var följaktligen skriven i Kumla. Stationen synes i början har legat så gott som ensam på åsen. Den enda byggnad av betydelse var baptistkapellet, byggt samma år som stationen grundades. Åren 1866—70 uppkom de första gårdslägenheterna kring stationen. På Kumla område grundades 1868 Johan Thermaenius & Sons mekaniska verkstad invid stationen. Denna industri blev av stor betydelse för samhällets tillväxt och utveckling.

Åren 1871—75 ökade byggnadsverksamheten. Flera handlare och hantverkare slog sig ned, och samhället växte snabbt. En av de första affärsmännen var Adolf

Bergöö, som grundade den ännu befintliga firman P. A. Bergöö & C:o. I början av 1890-talet hade samhället växt så att det ställdes under municipal styrelse. Municipalsamhället efterträddes 1898 av köping. 1912 fick Hallsberg sina första köpingsfullmäktige. I början av 1930-talet hade invånarantalet i köpingen vuxit till ca 2 000 personer.

Edvard Thermaenius — Hallsbergs store man.

Samhällets utveckling från en ringa begynnelse till köping företer helt naturligt ett ganska livligt och målmedvetet arbete under åren. Den som mycket nitälskade för samhällets framåtskridande var ingenjören Edvard Thermaenius. Under sina 26 år i Hallsberg (1868—1894) nedlade han ett intresserat och fruktbringande arbete i samhällets tjänst. Han var municipalstämman förste ordförande och fortfor därmed till sin död.

Grosshandlare Adolf Bergöö var en annan mera verksam person i samhället likaså kronolänsman E. A. Gustafsson, handlande N. A. Lyberg och direktören Ad. Samzelius.

I köpingen finns avdelningskontor för Skandinaviska Kreditaktiebolaget och Mälardalens bank, postkontor, läkare, apotek och veterinär, ett flertal handlare och ett om hantverkare. Av industrierna är den förut nämnda Joh. Thermaenius & Son den mest betydande. Som specialitet har den tillverkning av tröskverk och sädesrensare m. fl. lantbruksmaskiner. Grundläggaren Johan Thermaenius inflyttade med sin son ingenjören Edvard Thermaenius 1868 från Torshälla. I början var byggnadsmide den huvudsakliga tillverkningen. Edvard T. var en framstående konstruktör och har väsentligt bidragit till den svenska tröskverksindustriens utveckling. Efter hans död 1894 fortsattes verksamheten av hans tre söner, Fredrik, Alfred och Gottfrid Thermaenius, som 1897 ombildade firman till aktiebolag.

För Edra transporter anlita

KUMLA-HALLSBERGSORTENS Lastbilcentral

Utför alla slags transporter

Sopcontainer

Lastmaskin och trailer för hyrning

Försäljer: Sand, grus och makadam

TELEFON: Kontoret Vattugatan 3, Kumla

Växel 792 40

Skifferstybb och krossad stenskärv
till idrottsanläggningar, vägar, husgrunder m. m.

Gustav V på Sannahed under ett Hallsbergsbesök

Fredrik Thermaenius var intresserad politiker och var riksdagsman under tvenne perioder, 1885—87 och 1891—93. Han var också känd för sina religiösa intressen.

Ett storstadsliknande palats.

Under de senare åren har tillverkats ca 600 tröskverk och 200 andra maskiner årligen. Arbetarantalet är omkring 100 och drivkraften elektrisk från Gullspång. 1917 sammanslogs företaget med s. k. Arvikaverken i Värmland, men ledningen blev oförändrad.

De Thermaeniska verkstäderna intar ett betydande område, mest på norra sidan om järnvägen, där de egentliga etablissementen är belägna. Söder om järnvägen är kontors- och bostadslokalerna förlagda i det storstadsliknande palats, som företaget för 15 år sedan lät uppföra vid köpingens huvudgata.

En annan mera betydande industri är Elise Sahlqvists filt- och stråhattfabrik, en ättling av den i Hallsbergs socken fordom bedrivna halmflätningen för tillverkning av halmhattar. Fabriken grundades 1878 av fröken Elise Sahlqvist. Fabriken ägs numera av P. Bergöös arvingar. Den sysselsätter ett 50-tal huvudsakligast kvinnliga arbetare.

I köpingen finns också en läskedrycks- och marmeladfabrik, som tillhör köpman Fritz Hartman, Baltiska mejeriet och Hallsbergs läderfabrik (innehavare Ad. Larsson) och Hallsbergs tegelbruk i gränsområdet till Hallsbergs socken.

Hallsberg får rangerbangård

En mycket viktig roll i köpingens liv och leverne spelar järnvägsstationen, som ligger mitt i köpingen, strax norr om huvudgatan och mitt för salutorget. Denna järnvägsstation är en viktig punkt för järnvägstrafiken i hela landet, i det att västra stambanan där skärs av Mjölby—Örebro—Krylbo järnväg. Den tillhör i trafikhänseende andra klassens stationer.

Det nuvarande ståtliga stationshuset av sten med ett stort skärmtak över en del av den breda plattformen uppfördes 1886. Från plattformen leder underjordiska viadukter, byggda för ett par år sedan, till de resp. banlin-

jerna. Bangården framför stationshuset utgör ett vidsträckt område, som länge var trångt i anseende till den växande trafiken och har därför på senare åren betydligt utvidgats. Järnvägsstyrelsen har inköpt betydande områden norrut. En s. k. rangerbangård har under de senare åren anlagts väster om köpingen. Den sträcker sig flera kilometer västerut bort mot Tomta gård och Hardemo sockengräns och lär vara en av de största anläggningar i sitt slag i Europa.

Järnvägspersonalen utgör ca 500 personer. En avsevärd del av köpingens befolkning utgöres alltså av järnvägstjänstemän med deras familjer.

Köpingen har tre hotell, dels Järnvägshotellet med matsalar och rum för resande och Stora hotellet, som likaledes har fullständig hotellrörelse. På det sistnämnda hotellet finns en större samlingsal, som bl. a. användes som sammanträdeslokal.

26 000 kronor till egen kyrka

Köpingen saknar kyrka. Bildar i kyrkligt avseende gemensam kyrkomenighet med Hallsbergs socken och får begagna dess kyrka. Längre har det dock varit ifrågasatt, att köpingen skulle erhålla egen kyrka. En kyrkobyggnadsförening bildades redan 1902 med uppgift att insamla medel till en kyrka. Föreningen är fortfarande verksam och har under åren insamlat 26 000 kronor, vilket ju är långt ifrån vad som behövs. Ännu torde det dröja innan en tempelbyggnad kommer att resa sina tinnar inom köpingen. Arbetet för saken bedrivs med på senare åren stigande intresse.

För de religiösa behovens fyllande är köpingsborna hänvisade till den förhryda kyrksalen i tingshuset, där sedan 1918 högmässa hålles. Köpingen har sedan dess särskild prästman, komminister, anställd och bosatt inom dess område.

De frireligiösa samfundet, baptisterna och missionsförbundet, har sina kapell i köpingen, och på senaste tiden har även frälsningsarmén uppfört lokal.

I köpingen finns sedan 1921 en kommunal mellanskola. Den började som högre folkskola 1919. Skolan, som har ett 100-tal lärjungar, har från början haft som rektor fil. kand. O. P. Ålamder. 12 ämnes- och timlärare är f. n. anställda.

När Hallsberg och Kumla hade var sitt skolhus i köpingen.

Folkskola fanns inte i Hallsberg förrän 1885. Den förste läraren hette Erik Kristian Mörk, som 1888 efterträddes av C. L. Sandahl. Han tjänstgjorde fram till 1924, således i 36 år.

Det visade sig svårt att få lämplig skollokal. Skolhus fanns ännu inte, utan förhryd lokal måste anlitas. Skolan var s. k. F-skola, dvs att samma lärare undervisade både småskole- och folkskoleavdelningarna. 1891 uppfördes det första skolhuset, nuvarande östra skolan. Därmed ändrades skolformen till E-skola, vilket innebar att småskolan fick sin särskilda lärare.

Skolhuset visade sig vara så rymligt, att två salar kunde uthyras till Kumla församling, som svarade för un-

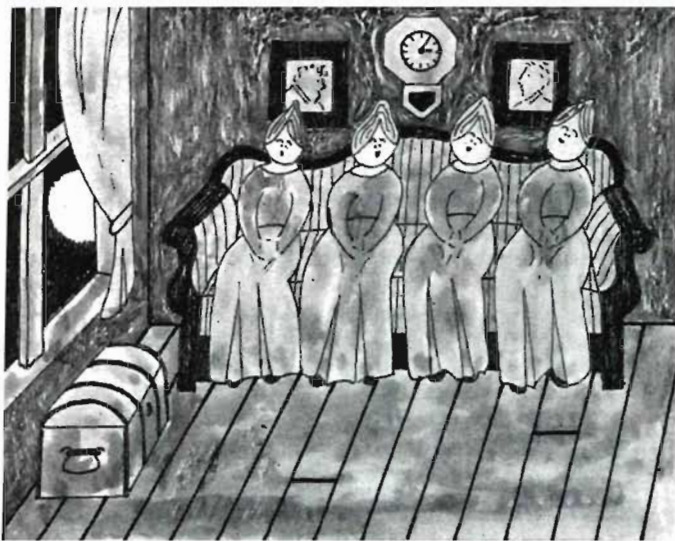
KUMLA ÅKERI

Innehavare: HENRY och HARALD KARLSSON

Telefoner: 706 58 och 706 59

Rekommendas

UTFÖR ALLA SLAGS KÖRNINGAR

VILANDE GUMMOR

Av fyra små gummor hörde jag detta,
bäst att jag låter dem själva berätta:
sent om natta vi knacka på döra,
bli inte rädd, vi ska ingenting röra.
De snögar, de regnar, haglar å blåser,
den fattige öppnar men den snikne låser,
vi ska inte bli lång, å inge besvär,
bara vila e stunn på soffan här.

Ja kommer från Mossby, sade den första,
nu ska ja gå te mi doter i Hörsta,
de snögar för fullt i Hällabrötte
å inte en käft på vägen ja mötte.
De snögar, de regnar, haglar å blåser,
den fattige öppnar men den snikne låser,
ja ska inte bli lång, å inge besvär,
bara vila e stunn på soffan här.

Ja kommer från Norrby, sade den andra,
visst ä en lite för gammal te vandra,
de regnar så stritt ve Blackstaåa,
ja som ska änna å Ekebyråa.
De snögar, de regnar, haglar å blåser,
den fattige öppnar men den snikne låser,
ja ska inte bli lång, å inge besvär,
bara vila e stunn på soffan här.

Ja kommer från Julsta sade den tredje,
de ä långt te Kvarntorp, måste jag medge,
å haglar gör de på Stenebacken
te råga på allt så tappar ja klacken.
De snögar, de regnar, haglar å blåser,
den fattige öppnar men den snikne låser,
ja ska inte bli lång, å inge besvär,
bara vila e stunn på soffan här.

Ja kommer från Näset sade den fjärde,
de blåser så snålt på Norra-Mosagärde,
å än ä de långt te Södra Sanna,
så låt mej för den skull ett tag få stanna.
De snögar, de regnar, haglar å blåser,
de fattige öppnar men den snikne låser,
ja ska inte bli lång, å inge besvär,
bara vila e stunn på soffan här.

En skärtorsdagsnatt så hörde jag detta
av fyra gummor som satt sej terätta
i kammarsoffa på sammaldagsvis
och bilden får vara ett giltigt bevis.
De snögar, de regnar, haglar å blåser,
den fattige öppnar men den snikne låser,
vi ska inte bli lång, å inge besvär,
bara vila e stunn på soffan här.

Karl Wetterholm

dervisningen i den del av samhället som då hörde till Kumla. Kumla församling uppförde 1907 den s. k. västra skolan för att få lokaler till de nya läraravdelningar, som blivit en följd av övergående till en högre skolform.

En flora av föreningar redan på 1920-talet.

Ett livligt intresse råder för intellektuell och filantropisk verksamhet. Sedan ett par årtionden har en föreläsningförening funnits, som med understöd av stat och kommun anordnar populära föreläsningar i allmänbildande ämnen.

En förening, kallad "Jultomtarna", arbetar för fattiga barns beklädnad till jul. En damklubb, "De värnlösa s vänner", verkar för beredande av god vård åt barn av fattiga, ogifta mödrar. Majblommekommitté har tagit till uppgift att understödja tuberkulosvården. En sammanslutning av damer verkar för anordnandet vid jultiden av "De gamlas dag". För nykterhetsaken arbetar

en godtemplarloge och en samarbetskommitté. Av andra föreningar kan nämnas Röda Korsets avdelning, djurskyddsförening och en kulturell förening med uppgift att förädla nöjeslivet. Och ej att förglömma idrotts- och skytteföreningar samt sammanslutningar för sång- och musiklivet.

Hallsberg är ett idogt framåtgående samhälle. Dess läge på den kala, sidlänta slätten är visserligen inte vackert, men samhället är välbyggt och gör ett tilltalande intryck. Bland ståtliga och vackra hus, utom de nämnda, Thermaeniska och stationshuset, må nämnas köpingshuset vid torget, tingshuset och de båda skolhusen.

Utsikten mot de mörka furuklädda höjderna i söder och väster är ganska anslående. Den omgivande bygden med sina bördiga fält och välbyggda och prydliga gårdar och byar utgör även en vacker och anslående tavla.

Under sommaren har köpingsborna en angenäm tillflyktsort vid Tisaren.

OLOV KARLSSONS

Senaste nytt

i Cyklar, Mopeder och Motorcyklar

Cykel- och motordelar samt tillbehör alltid på lager

VINTER- och SOMMARSPORTARTIKLAR

Cykelaffär, Kumla

Hörnet Drottninggatan—Mossbanegatan

Tel. 704 76

REPARATIONER
utföres omsorgsfullt

HARDEMO KYRKA

(Till omslagsbilden)

Hardemo kyrka är med all sannolikhet Kumlabygdens äldsta byggnad. Den äldsta kyrkan uppfördes redan i slutet av 1100-talet och av denna kyrka finnes idag endast tornet kvar, som ger kyrkan dess medeltida prägel. Över portalen i tornet finns ett överstycke en "tympanon" som ursprungligen suttit över västportalen, men vid en ombyggnad flyttades till denna plats. Även kyrkoporten med sina dekorativa järnbeslag är typiskt medeltida hantverk. Från dess smide har det s. k. Hardemokorset hämtats, vilket pryder titelbladet i Hardemoboken och omslaget till Kumla-Hardemo kyrkblad och som även är Hardemo hembyggsföreningens medlemsmärke.

Nuvarande kyrka stod färdig 1766 och sin nuvarande prägel erhöll den vid 1953—54 års restaurering. Den främsta klenoden i kyrkan är utan tvivel den gamla S:t Olovsbild av trä som återfinnes till höger om altaret och som också är kyrkans skyddshelgon. Skulpturen kan dateras till 1200-talet och är rätt illa medfaren då den sannolikt tidvis har förvarats utomhus. Den har säkert varit målad och förgylld, såsom alltid varit fallet med helgonbilderna från denna tid. Bertil Waldén skriver därom i Hardemoboken: "Martyrens och helgonets över allt timligt upphöjda ro och värdighet präglar de stiliserade dragen i Hardemo-Olofs anlete".

Även bland kyrksilvret finns en medeltida klenod, nämligen mellanpartiet till en förgylld kalk vars övriga delar är från slutet av 1600-talet.

Altaruppsatsen är från 1708 och predikstolen är från 1692. Dopfunten är från 1666 men i Örebro läns museum förvaras cuppan till den medeltida dopfunten från 1100-talet.

Hardemo kyrka är utan tvekan en av Kumlabygdens stora sevärdheter och vi har all anledning att vara glada för att den inte mötte samma öde som Kumla medeltidskyrka.

Komplettering till Kumla julblad 1968

I Julbladet 1968 på sidan 21 finns ett gruppkort av — som där står — "Kungliga Livregementets grenadjärers musikkår omkring sekelskiftet." Den rätta texten skall vara "Kungliga Nerikes regementets musikkår 1892". Att så är fallet syns bl. a. på uniformerna samt på bakgrunden, som är officersmässens veranda sådan den såg ut före 1894—95 års ombyggnad. Regementstrumslagarens namn är A. G. Hallqvist (med staven något t. h. om mitten).

Komplettering till Kumla julblad 1969

Till artikeln om bankerna i Kumla på sid 7 i 1969 års Kumla julblad, kan följande komplettering göras:

Svenska Handelsbanken gjorde ett försök till etablering i Kumla redan 1918. Det skedde i början av året, och avsikten var att "hinna före" en lagändring som skulle ha förhindrat denna nyetablering. Banken hyrde ett par rum i huset Kyrkogatan 3 av handlaren Foselius och den unge banktjänstemannen Vilhelm Söderlind blev kontorsföreståndare.

Ett kassaskåp och en disk kördes ut från Örebro och Söderlind fick själv gå ut i samhället och köpa upp lite möbler för att få så mycket inredning att banken kunde öppna. Detta skedde sista dagarna i mars och lagen skulle träda i kraft den 1 april 1918.

Bankkontoret fick i alla fall slå igen vid årsslutet 1918 då lagen var skriven så, att den inte kunde kringgås och Söderlind fick återgå till sin tjänst i Örebro och återkom inte till Kumla förrän 1926 då Handelsbanken och Målarbanken gick samman och den senare bankens kontor övertogs.

Rosenbusken

Du vita ros, så skön och blid,
din ljuvliga vällykt kring dig sprid!
Ej något skönare man skåda får
än denna vita rosenbuske där den står.

Dina blad, så rena och så vita är,
ej någon fläck på vita skruden är.
Och hela blomman är som sammet len,
fastän den vuxit upp bland sten.

Jag minns dig från min barndoms dar,
från somrar då du så full av blommor var.
I solens sken du lyste som en driva snö,
man önskade dessa vita rosor aldrig skulle dö.

Ej rosenbusken på min barndoms gård finns kvar,
men lika levande som då jag den i minnet har.
Och fastän många långa år har svunnit hän
för mig den vackra vita rosen doftar än.

Ingeborg Uhlin
Åsbro

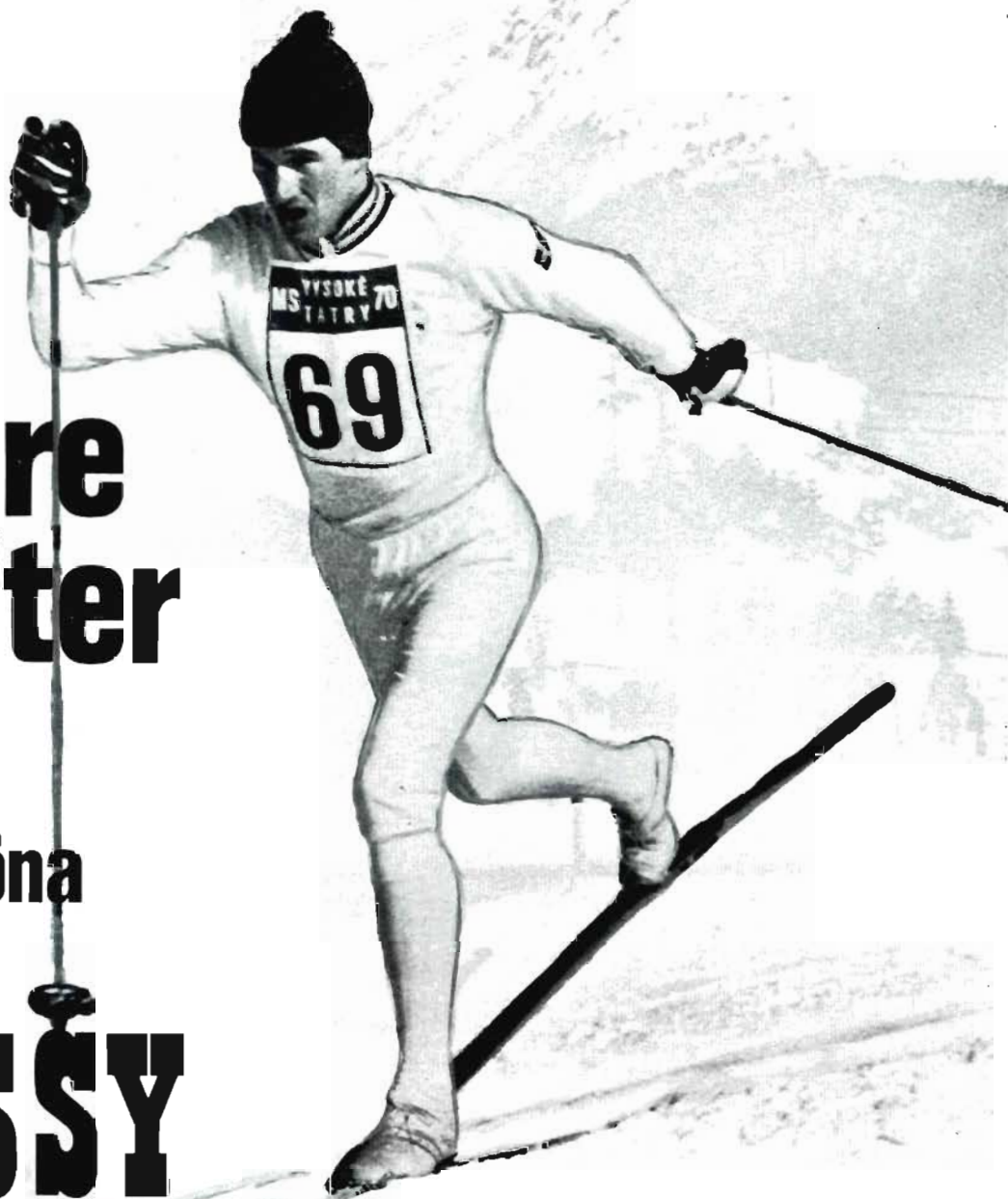
INNEHÅLLSFÖRTECKNING:

Vårt behov av jul. Av kyrkoherde Kuno Åberg, Ekeby	1
Kring Gustav II Adolfs bibel. Av kyrkokamrer Olle Eriksson	2
En förföljd blomma i Kumla. Av disponent Karl Pettersson, Mullhyttemo	5
Vårt första kommunalfullmäktigeval. Av kanslichef Tage Tapper	6
Den första valrörelsen i Kumla. Av boktryckare Nils Helander	8
Borta ur stadsbilden	9
När Hallsbergs gata var en backig väg som slingrade sig fram i en tät tallskog. Av Emil Svärd, Hallsberg	10
När Hardemoborna flyttade till Kumla. Av lantbrukare Hilmer Lannhard, Skyberga	13
Skräddar-Pers äpplen och mor Beatas kakor. Av ombudsman Gunnar Brånstad, Karlskrona	15
"Den blyge" och hans bror berättar minnen. Av Nils Helander	17
Mi' gamla å. Dikt av "Den blyge"	19
Den gamla handelsboa. Dikt av "Den blyge"	21
"Res ut och ta plats — bättre än att grovarbeta i lantbruk". Av Nils Helander	22
Min barndoms gata, XVIII Järnvägsgatan. Av Nils Helander	24
Nocturne. Dikt av Karl Wetterholm	26
Minnen från barn- och ungdomsåren i Kumla. Av fru Edit Hjelm-Lindblom	27
Hur kan man veta? Dikt av fru Ester Östlund	30
Gamla gårdar och byar i Kumla. Av Nils Helander	31
Ovän med bakhjulet. Av skofabriksarbetare Hugo Ericsson	36
Ett par handelsmän berättar. Av Nils Helander	38
Hallsberg i uppväxtåren. Av kyrkoherde E. J. Andersson Hallsberg	41
Vilande gummor. Dikt av Karl Wetterholm	43
Rosenbusken. Dikt av fru Ingeborg Uhlin, Åsbro	44
Hardemo kyrka. Av Tage Tapper	44

Bra före Bäst efter

ett par sköna

AMBASSY

Tillverkare: AB Kumla Skofabrik

modell 4615

modell 5192

modell 5212

modell 5186

modell 5225

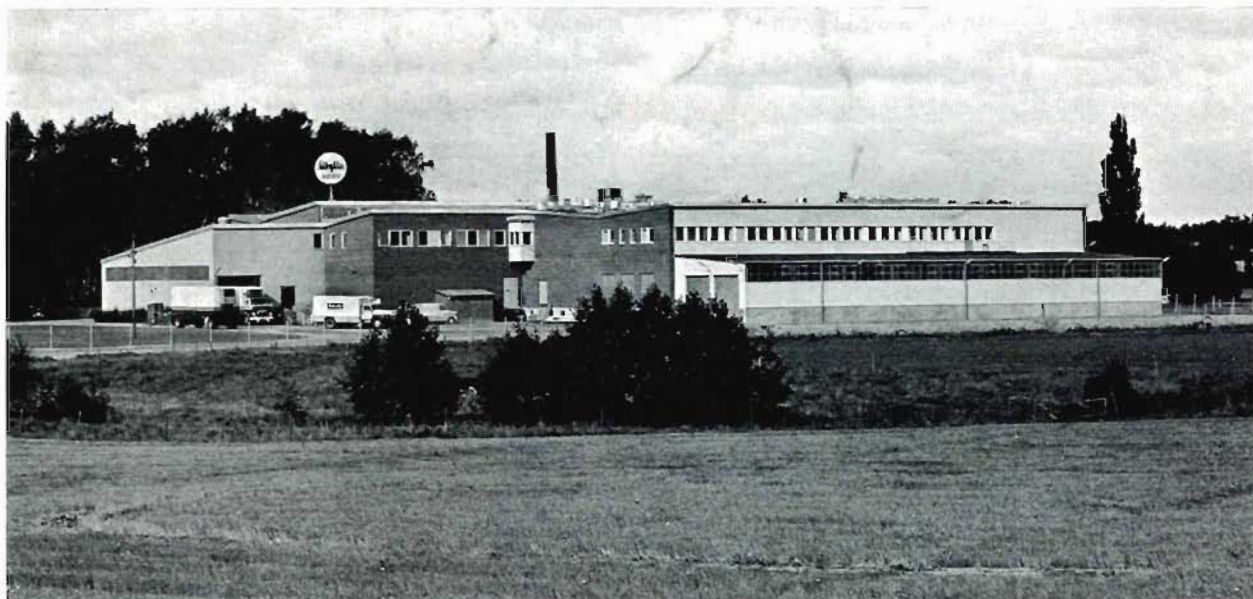
modell 5238

AB LASSE BURÉN · KUMLA

Fråga efter

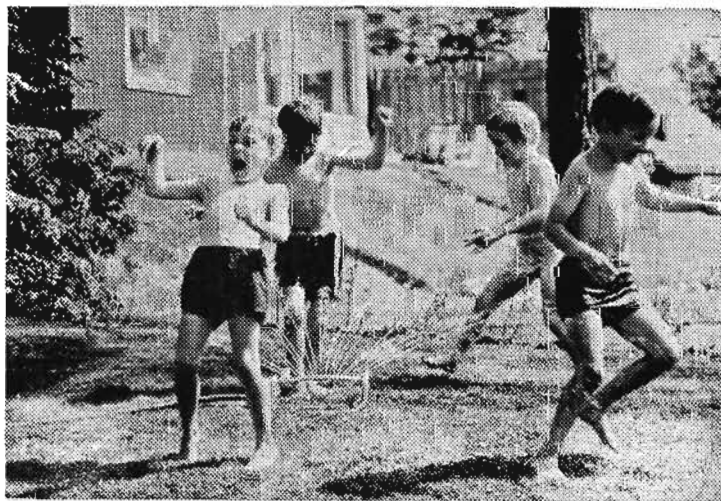

AMBASSY

i Eder skoaffär

Lithells i Sköllersta, Europas största och modernaste specialfabrik för varmkorv. Här tillverkas bl. a. Lithells tre huvudprodukter: Kumla Korv för detaljhandeln, Sibylla Korv för gatuköken och Dinette Korv för storköken.

God Jul önskar
LITHELLS I KUMLA

**Sparbanken
lånar ut mer pengar
till småhus
än någon annan
bank**

**Det finns pengar till dig också
— som bostadssparar i sparbanken**

Det finns så mycket vettigt att spara till — t ex en bättre bostad. Och nu får du högre sparränta än någonsin. Så börja spara i sparbanken. Kom till oss och diskutera dina bostadsplaner!

KUMLA SPARBANK

Öppet 9—18. Tel. Vx 754 30